

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 33.

Lördagen den 23 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 353, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen; och

nr 354, angående anslag för täckande av driftförlust vid postverket under år 1920.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 352, med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m.

§ 3.

Vidare föredrogs var för sig och remitterades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 331 av herr *Röing*, nr 332 av herr *Eriksson* i Stockholm och nr 333 av herr *Söderhielm*.

§ 4.

Härefter föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 37—45, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, punkterna 1 samt 3—83.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 33.

Punkterna 1 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
materiellanslag till vissa
institutioner
vid Uppsala
universitet.

Härpå föredrogs *punkten 25*, angående materiellanslag till vissa institutioner och inrättningar vid Uppsala universitet; och yttrade därvid

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då detta ärende behandlades förra året, så tillät jag mig att till chefen för eklestastikdepartementet hemställa, att han måtte undersöka beskaffenheten av de räknenskaper, som gällde reservfonden vid universitetet i Uppsala. Den utredning, som begärdes av Kungl. Maj:t, har visserligen kommit, men så sent, att Kungl. Maj:t icke fått tillfälle att yttra sig om densamma, utan den har direkt via universitetskanslern skickats till statsutskottet.

Jag ber att få erinra om, att för detta år begärdes av universitetet ett belopp av 116,847 kronor. Detta anslag nedprutades av departementschefen till 60,000 kronor och av utskottet till 40,000 kronor. Det är nu icke så mycket denna summas storlek, som är föremål för min kritik, utan fastmera kontrollen över denna fonds användning. Universitetet har utvecklat sig till att bliva en stat i staten. Universitetets män med universitetskanslerns godkännande ha rört sig med summor, som riksdagen icke bör låta komma till användning utan att kontrollera dem. Den budget, som universitetet för föregående år lämnat uppgift om, slutar på ett belopp av 732,000 kronor, och statsutskottet har i motiveringen sagt, att vi icke vilja närmare uttala oss om denna sak, förrän Kungl. Maj:t varit i tillfälle att yttra sig om densamma.

Jag har, herr talman, med dessa ord endast velat understryka detta uttalande från statsutskottets sida, och jag är övertygad om, att Kungl. Maj:t skall i detta avseende vidtaga de åtgärder, som äro av behovet påkallade. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 26.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 27 och 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang.
materiellanslag till vissa
institutioner
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Ang. anslag
till vissa
seminarier.

Punkten 60, angående anslag till vissa enskilda småskoleseminarier.

I två likalydande motioner, väckta den ena i första kammaren av herr *Björnsson*, nr 64, och den andra i andra kammaren av herrar *Billqvist* och *Ljungkvist*, nr 38, hade hemställts, att riksdagen på tilläggsstat för år 1921 utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit måtte bevilja ett belopp av 6,000 kronor till lika fördelning mellan »Nya småskoleseminariet» i Stockholm, G. V. Uléns seminarium i Borås och I. A. Cederboms seminarium i Skara i och för löneförhöjning för dessa seminariers lärarepersonal.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner ej måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Billqvist*: Herr talman! Då jag väckte ifrågavarande motion, trodde jag verkligen, att det skulle bli ett annat resultat av densamma än det avslag, vartill utskottet kommit, detta dels på grund av dess behjärtansvärda ändamål, dels på grund av de obetydliga utgifter ett bifall skulle ha försakat statsverket.

Det förhåller sig faktiskt så, att dessa små enskilda småskolelärarinneseminarier, av vilka jag bäst känner till de två, som ligga i Västergötland, i Skara och Borås, utföra ett arbete, som är värt allt understöd. Det är visserligen sant, att staten redan givit ett visst understöd, men det bidrag, som det här gäller, skulle komma att lända till en välbehörlig löneförbättring för lärarinnorna. Och då man vet, att bristen på lärare och lärarinnor i allmänhet är stor, och vet, att eleverna utgå från dessa seminarier inte allenast till de närmaste landstingsområdena, till de båda länen i Västergötland, utan spridas över vida trakter i vårt land och sålunda fylla en uppgift, som är beaktansvärd, tycker jag verkligen, att staten har skyldighet att träda emellan. Om dessa seminarier varit s. k. landstingsseminarier, hade de kostat staten betydligt mera än det här är fråga om.

Man tycker nu, att då seminarierna äro enskilda affärer, de böra kunna reda sig själva. Ja, men staten har dock lagt sin tunga hand över dem, på så sätt nämligen, att den bestämt, vilka avgifter som få uttagas av eleverna. Det är sålunda föreskrivet, att vid varje seminarium 54 elever skola betala endast 160 kronor i termin, 4 stycken 50 kronor, under det två skola gå fritt.

Detta belopp av 160 kronor kan endast med skolöverstyrelsens medgivande höjas till 180 kronor, vilket också har skett. Nu har, såsom räkenskaperna utvisa, det vid seminarierna i Borås och Skara uppstått brist under de senare åren. Vid Borås är bristen för år 1920 1,950 kronor, i Skara, där jag inte fått räkenskaperna, när motionen skrevs, är förlusten — enligt vad jag nu förvissat mig om — 1,000 kronor för år 1919 och 1,600 kronor för år 1920. Hur kan det då förklaras, säger man, att arbetet bedrivs trots en

sådan brist? Jo, därom skriver föreståndaren för Skara seminarium, sedan han påpekat att förlusten bland annat gått ut över föreståndarens arvode: »För övrigt har lärarinnornas beundransvärda oegennyttan och försakelse gjort det möjligt att driva verket.»

Statsutskottet söker nu ge anvisning på ett botemedel för sitt avslag och säger, att landstingen redan nu böra gripa in och bidra i detta avseende. Det förhåller sig ju så, att landstingen inom kort komma att övertaga de två Västgötaseminiarierna. Man kan väl dock knappast begära, att landstingen redan i förväg skola på detta sätt understödja seminariernas verksamhet.

Det är ju vanligt, att den invändningen göres, när det är fråga om tillskott i löner, att det gäller en så stor personal, att det skulle kosta statsverket så mycket. Här är det fråga om mycket få personer; det skulle endast vara 4 lärarinnor, som skulle komma i åtnjutande av statsbidraget, och hela det belopp, som äskats, är 6,000 kronor.

Jag är alldeles övertygad om, att om kammarens ledamöter hade läst igenom motionen och försökt sätta sig in i denna fråga, eller om de endast lyssnat till vad jag nu sagt, resultatet av en omröstning skulle bli, att motionen bifölles. Jag vågar, herr talman, yrka bifall till den motion, som är avgiven av mig och herr Ljungkvist.

Med herr Billqvist förenade sig herrar *Larsson* i Kroken och *Ljungkvist*.

Herr Waldén: Herr talman! Kammaren har i själva verket redan genom det beslut, som fattades i går angående utskottets utiåtande nr 8 A under punkt 171, avgjort denna fråga. Där innehållas nämligen motiven för avstyrkande av denna motion, och om kammaren här skulle bifalla motionen, så komme ett sådant beslut att stå i uppenbar strid mot den motivering, som godkändes genom gårdagens beslut i ifrågavarande punkt.

Då emellertid motionären här yrkat bifall till motionen, så skall jag be att med ett par ord få angiva anledningen till, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till densamma. Det är ändå så, att vi åtminstone inom utskottet ha läst motionen och noggrant prövat de skäl, som där framhållits för bifall till dess framställning. Men utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen, därför att först och främst få dessa seminarier, varom här är fråga, ett statsanslag på 6,000 kronor, och vidare har man ändå ansett det vara riktigt, att landstingen där nere i Västergötland, som särskilt åberopats, också bidra i någon mån till dessa enskilda seminariers omkostnader, så länge som de icke själva vilja upprätthålla sådana seminarier. Alla övriga småskoleseminarier här i landet upprätthållas av landstingen, visserligen med mycket kraftiga statsbidrag, men de kosta dock landstingen en hel del. Och då är det icke riktigt, att dessa landsting i Västergötland skola slippa ifrån utgifter för dessa ändamål. Utskottet menar således,

*Ang. anslag
till vissa
seminarier.
(Forts.)*

Ang. anslag
till vissa
seminarier.
(Porta.)

att, om det går dåligt för dessa privatseminarier, så böra landstingen bisträcka med något belopp, så att bristen fyllas, till dess landstingen bli färdiga att helt övertaga nämnda seminarier.

Detta har i korthet varit motiven för utskottets avslagsyrkande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Billqvist: Det står visserligen i utskottets utlåtande under A om denna motion en motivering, men det är klart, att när anslaget är begärt på tilläggsstat, så bör man, då den punkten kommer före som behandlar motionen, mycket väl kunna bifalla densamma trots det beslut, som i går fattades i fråga om punkt 171.

Nu säger herr Waldén, att då jag nyss förklarade att man icke läst motionen, så har väl likväl utskottet läst den. Ja, men statsutskottet har sitt särskilda sätt att läsa; det läser för att så mycket som möjligt pressa ned och pruta, och det är alldeles riktigt att iakttaga sparsamhet, men det skall vara sparsamhet på rätt ställe. Jag anser, att här äro sparsamhetssynpunkterna icke så avgörande, att detta lilla anslag borde ha vägrats. Man får icke lägga så kalla statsutskottssynpunkter på dylika frågor.

Varför landstingen icke övertagit dessa seminarier, är därför, att dessa seminarier under årens lopp sköts på ett så förtjänstfullt sätt, att landstingen icke ansett sig behöva ingripa. Och det har under normala förhållanden också varit så, att ekonomien gått ihop så pass, att intet understöd behöfts, och man har således icke besvärat staten angående något sådant understöd förrän nu i dessa kristider. Och det för mig tyngst vägande skälet till att staten bör bidraga här, det är, att staten har sagt, att så och så mycket skall man taga av eleverna och icke mera, och då staten sålunda begränsat inkomsterna, så bör staten också medverka, då det gäller att reglera utgifterna.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionen i fråga.

Häruti instämde herr *Andersson* i Storegården.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Billqvist, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 60) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Ang. anslag till vissa seminarier.

(Forts.)

Omröstningen utföll med 134 ja mot 45 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 61—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66.

Lades till handlingarna.

Punkterna 67—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkten 75.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 76.

Lades till handlingarna.

Punkterna 77 och 78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 79*, angående understöd åt inhemska skönlitterära författare, anförde:

Ang. understöd åt inhemska skönlitterära författare.

Herr Söderhielm: Herr talman, mina herrar! Jag har icke för vana att i onödan upptaga kammarens tid. Då jag nu med herr talmannens tillåtelse vill göra en anknytning till den debatt om konst och kultur, som avslöt gårdagens sammanträde, ber jag herrarna vara övertygade om, att det icke sker på grund av prat-sjuka eller något begär att riva upp en debatt i onödan om denna sak, utan därför att jag personligen känner ett verkligt behov att här får säga ett ord, som icke kom att sägas i går men som jag anser bör bli sagt både för mitt eget partis och för andra kammarens skull.

Jag vill då till en början betona, att jag livligt sympatiserar med och på det högsta uppskattar det äkta sedliga patos, som genomgick det anförande vi hörde från Göteborgsbanken. Men om detta anförande skulle kunna tolkas så, att vi önska insnöra konsten i en tvångströja, tillverkad i Gävle eller i någon annan högst förträfflig ort, då vill jag på det allvarligaste protestera. Jag sym-

Ang.
understöd åt
inhemska
skönlitterära
författare.
(Forts.)

patiserar också med talaren från Malmö, med hans syfte att proklamera konstens frihet, men kände mig på samma gång i någon mån avvisad genom den fränt personliga ton, varmed han uppträdde gent emot sin antagonist. Att tala om konst och moral är naturligtvis en ytterligt vanskligh sak. Man har försökt i alla tider att härvidlag komma till ett slutgiltigt resultat, men det har visat sig omöjligt. Att tala moral över huvud finner jag vara för den, som icke gör det å ämbetets vägnar, tämligen motbjudande. I fråga om konst har jag dock ägnat så pass mycken tid och intresse åt den saken, att jag kan be om tillåtelse att framhålla några synpunkter.

Jag vill då först säga, att detta kapitel konst och moral är sådant, att man bör akta sig för att binda sig vid några bestämda dogmer. Jag tror, att om den ärade talaren på Göteborgsbänken går igenom konstgallerierna, så skall han ofta finna de skönaste konstverk härstamma från tider, vilkas moral han på intet sätt skulle gilla. Jag tror, att de båda sakerna strängt taget icke höra ihop. Ty konst är konst och moral är moral. Min uppfattning av konsten är den, att den i första hand är en avspeglning av den kultur, som varje särskild generation har gjort till sin. Då kan det ju hända, när denna generation ser sig i spegeln, att den bild, som där möter, icke är den bild man helst skulle se. Och jag medger villigt, att mycket av den konst, som vår generation har för ögonen, är sådan, att man bestämt måste ställa sig på herr Pehrssons sida i fråga om dess halt och värde. Men läkaren går inte så till väga, när han vill komma ett ont till livs, att han behandlar symtomen med förbigående av sjukdomskällan. Det gäller icke att angripa själva spegeln, som jag ser framför mig, och icke heller den, som håller fram spegeln, utan jag får gå djupare och söka anlägga den kritiska synpunkten, var och en mot sig själv först och främst och sedan mot samhället i dess helhet, och gå fram den vägen.

Sammanfattningen av vad jag skulle vilja säga är den, att om debatten i går skulle innebära, att vi för framtiden skulle här i kammaren med våra voteringar bestämma, vilka tavlor som skola hängas upp på konstgalleriernas väggar eller vilka dramatiska alster som skola framföras på våra nationella scener, då är icke bara konsten utan den svenska kulturen mycket att beklaga.

Herr *Sehlin* instämde häruti.

Herr *Magnusson* i Skövde: Herr talman! Jag skall icke yttra många ord, men då jag i går instämde i det anförande, som hölls av kyrkoherde Pehrsson, kan jag icke underlåta att i någon mån uttala min förvåning över herr Söderhielms anförande. Jag begärde ordet närmast för att betona, att detta uttalande givetvis står för hans räkning. Inom den partigrupp i riksdagen, till vilken såväl herr Pehrsson som herr Söderhielm hör, torde meningarna vara delade i denna fråga, såsom fallet säkerligen är inom alla

riksdagens partier, och den har icke varit föremål för någon som helst överläggning inom gruppen. Jag skulle icke begärt ordet, om herr Pehrsson själv varit närvarande, men då så icke är fallet, ber jag att få säga ett par ord. Jag fattade hans anförande så, att han icke strävade efter att få införd någon censur, men det var ett uttalande av en naturlig och berättigad indignation, som man måste känna inför all den slippriighet, som bjudes oss i nöjeslivet; och jag tror, att de, som äro intresserade för konst, ha anledning tillse, att icke konsten föres in på avvägar. Jag vill också tillägga, att var och en, som i känsla av ansvar tänker på de ungas fostran, eller den, som själv har en skara ungdom att uppfostra och ansvara för, icke kan med likgiltighet se på de avarter vår nöjeskultur slagit in på och icke minst den, som frodas på teatrarna. Jag skulle svika mitt samvete och min övertygelse, om jag icke utsade detta.

*Ang.
understöd åt
inhemska
skönlitterära
författare.
(Forts.)*

Herr Söderhielm yttrade, att konst är konst och att moral är moral, att de två äro skilda saker. Jag undrar, om man får draga upp en sådan gräns. Det är väl icke likgiltigt, vare sig för konsten själv eller vårt folk, om den förfaller till smutsigheter, och jag tror, att den, som intresserar sig för konst och i någon mån vill försöka förstå konst, icke har anledning att göra denna skillnad, utan att man sannerligen också bör sträva efter att ge konsten en moralisk prägel, eljest kan vad tvekydighet som helst försvaras med att vara konst.

Det var detta, som låg bakom det uttalande, vari jag instämde, och jag tror icke, att det är skäl i att pruta av på den moraliska måttstocken, även om man därför beskylls för att vara kortsynt. Det är icke min mening att föra fram en sådan uppfattning, som utan vidare ser något omoraliskt i nakenheten i konsten eller dylikt, men nakenheten kan uppträda och uppträder ofta på ett sådant sätt, att den blir djupt omoralisk.

Det var endast detta jag velat uttala, och jag tror icke, att man skall eller bör alldeles bortse därifrån, då det gäller anslag till de kungliga teatrarna, att till dessa anslag bidrager *hela* vårt folk, och att mångas samvete skulle känna sig synnerligen belastade, om de hade reda på, att anslagen icke alltid komme till den bästa användning.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Jag skall icke yttra mig i frågan om konstens och moralens förhållande till varandra, men jag önskar i samband med behandlingen av detta anslag uttrycka min mening rörande nyttan av anslaget i den form, vari det för närvarande utgår. Jag tror, att i de tider, som vi nu leva i, med hänsyn till det låga penningvärdet en författare, som verkligen befinner sig i den åldern, att han skall kunna arbeta, är bra litet hjälpt med 500 eller 1,000 kronor per år, som naturligtvis ögonblickligen gå åt för de allra flesta av dem till att betala den mest glupande posten i hyresräkningen eller maträkningen, och så är man ungefär lika ställd som förut. Jag vet väl, att staten icke för närvarande kan eller har råd att offra stora summor för detta ändamål, men om

Ang.
 understöd åt
 inhemska
 skönlitterära
 författare.
 (Forts.)

vi jämföra vad som göres här med vad som göres i vårt grannland Norge, må man erkänna, att det är ganska litet.

Det var också en annan sak jag ville nämna, och det rör formen för utdelande av understöd till yngre, produktiva författare. En gång i världen hade vi en ungdom, som sändes till Paris och Bologna och på andra håll för att inhämta kunskaper och vetande. Den tiden vill jag minnas, att vi underhöllo sådana hus där ute, att studerande kunde få uppehålla sig där. Detta var åtminstone fallet i en del städer. Jag undrar, hur det skulle vara, om man sloge in på den formen för beviljande av understöd i stället för att ge 500 kronor, som för en utblottad ung man är detsamma som att spotta i sjön.

Det har rätt länge varit tal om att man för svenska statens räkning skulle förvärva Sancta Birgittas hus i Rom. Hur skulle det vara, om man förvandlade det under legationens uppsikt till ett verkligt hospits för resande svenska forskare och författare, som där nere i den gamla kulturens medelpunkt ville hämta impulser och göra studier för sitt arbete? Vi må erkänna, att den svenska litteraturen för närvarande är synnerligen svag. Men den, som känner en del svenska författare, vet också, att orsaken härtill är, att de äro så bundna av märingsbekymmer, att det för dem är nästan omöjligt att komma ut i världen och se sig om, vilket skulle verka befruktande på deras fantasi och känsloliv och arbetsmöjligheter över huvud. Jag vet, att kammaren är otålig, därför att den anser denna sak vara en bagatell, men det är icke någon bagatell, om man kastar ut många tusentals kronor år för år och därmed icke ernås den åsyftade nyttan. Mer resultat skulle vinnas, om man exempelvis i en sådan kulturhård för den gamla tiden, som Rom varit och fortfarande är, kunde skaffa ett statens eget hus, där svenska forskare, konstnärer och författare kunde få stipendier i form av kost och bostad.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 80 och 81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 82 och 83.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Konstitutionsutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 1 mom. i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget statsutskottets utlåtande, nr 6 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr A n d e r s o n i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att statsutskottets utlåtanden nr 6 A ävensom 6 B föredragas punktvis med uppläsning endast av kantrubrikerna, i den mån intet annat föredragnings sätt särskilt påyrkas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3, angående anslag för uppehållande av kommunika- Ang. kommunika-
tionsdepartementets verksamhet. departementets
verksamhet.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:ts under punkten 3 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att för upprätthållande av departementets verksamhet på extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 29,920 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för omförmälda ändamål på extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 28,420 kronor.

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation av herrar *Swartz, Lamm, Jeansson, Carlsson-Frosterud, Lübeck, W. Bäckström* och *Ljungkvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr L ü b e c k: Herr talman! Vid denna punkt har statsutskottets majoritet vidtagit en ändring i Kungl Maj:ts förslag, en ändring, som, såvitt jag kan förstå, i någon mån måste ha berott på ett förbiseende — jag vill inte kalla det överrumpling.

Som kammarens ledamöter erinra sig, uppstod det förra året ganska häftiga debatter i båda kamrarna om anställandet av en extra teknisk byråchef i kommunikationsdepartementet. Det hade från Kungl. Maj:ts sida gjorts gällande, att denna befattning borde ställas i en klass för sig, därför att man ville efter omständigheterna binda särskilt kvalificerade personer vid denna befattning, som hade en viktig och i viss mån ny uppgift att fylla inom departementet. Med utgångspunkt härifrån bestämdes det fasta arvudet för denne

Ang. kommunika-
tions-
departementets
verksamhet.

(Forts.)

befattningshavare till 12,000 kronor, samtidigt som lönerna för andra befattningshavare inom departementet blevo reglerade.

Kungl. Maj:t har nu i full konsekvens med den lönereglerng för vissa centrala verk, som genomförts i anslutning till den vid kommunika-tionsverken vidtagna lönereglerng, begärt, att en höjning av arvodet för denne befattningshavare skulle ske från 12,000 till förslagsvis 13,500 kronor. Därvid var det tillika underförstått, att han skulle gå in under den nya dyrtidsreglerng och sålunda erhålla reducerade dyrtidstillägg i likhet med vad som gäller för andra befattningshavare inom s. k. nyreglerade ämbetsverk. Emellertid har utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att denne befattningshavare skulle bibehålla en fast lön av endast 12,000 kronor, varvid man, enligt vad det upplysts, utgått ifrån, att han skulle stå kvar under den gamla dyrtidsreglerng och därigenom uppnå den kompensatiön i löneväg, som kunde anses riktig och som stode i överensstämmelse med riksdagens tidigare beslut.

För min del har jag mycket svårt att förstå, varför denne befattningshavare skulle så behandlas. Jag kan inte inse, att det skall vara någon nytta med att hålla honom i denna särställning. Jag vill också påpeka, att ett beslut i sådan riktning kommer att strida mot de åtgärder, riksdagen i annat sammanhang härvidlag föreslås vidtaga. Det ligger för närvarande på kammarens bord ett betänkande från jordbruksutskottet, nr 38, och där ha vi, som herrarna skola finna, en parallell till detta ärende, vilken, såsom jag tror, är ganska talande. Det gäller där ett förslag från Kungl. Maj:t, att föreståndaren för statens reproduktionsanstalt, en befattning som förra året tillsattes med ett fast arvode utav 10,000 kronor, nu skulle få detta höjt till 12,300 kronor. Därom anför utskottet: »I förevarande framställning föreslås nu, att arvodet till föreståndaren höjes till 12,300 kronor med hänsyn till den av riksdagen innevarande år beslutade definitiva lönereglerng för befattningshavare vid statsdepartement och vissa centrala ämbetsverk. Härigenom skulle det såsom önskvårt ansedda förhållandet mellan avlöningen för byråchef och anstaltens föreståndare komma att bibehållas. Dyrtidstillägg skulle beräknas efter samma grunder som beträffande befattningar, vilka omfattas av den allmänna lönereglerng.» Här har man sålunda i ett, såvitt jag kan förstå, fullkomligt analogt fall gått den väg, som Kungl. Maj:t föreslagit beträffande den extra byråchef i kommunika-tionsdepartementet, som det här gäller och beträffande den extra byråchefen i handelsdepartementet, vilken senare fråga vi om någon tid få upptaga till behandling.

Reservanterna kunna alltså för sin del inte finna annat, än att Kungl. Maj:t i detta fall gått den riktiga vägen och att ett frångående av denna väg, även om man på några omvägar skulle kunna klara upp saken för den nuvarande befattningshavaren, skulle innebära ett frånträdande av riksdagens förra året fattade beslut.

Jag ber på dessa grunder, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Carlsson-Frosterud*.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet M u r r a y: Herr talman! Jag kan ju icke neka till, att jag blev ganska förvånad, när jag såg utskottets hållning i denna fråga och den knapphändiga motivering, som bestods densamma. Om utskottets hemstäl- lan bifölles och den komme att tillämpas så, som jag förutsatt, skulle detta i realiteten betyda för denne befattningshavare en nedskär- ning i avlöningen å mellan 2 å 3,000 kronor; och detta icke så att förstå, att han skulle lida denna nedskärning på grund av att dyrtids- indexen fülle, ty den saken drabbar ju alla, utan så, att då man med utgång från ett givet indextal undersöker hans nuvarande villkor och jämför resultatet härav med hans samlade avlöning enligt utskottets förslag till arvode med dyrtidstillägg enligt *samma*, ehuru för de reglerade verken reducerade index, skulle hans avlöning komma att bli betydligt mindre. Nu har det emellertid vid behandlingen i första kammaren i denna punkt uttalats av herr C. G. Ekman, att enligt hans mening skulle denne befattningshavare icke inbegripas under de reducerade dyrtidstilläggen, utan alltjämt få sina dyrtidstillägg enligt de allmänna grunderna. Skulle detta bli förhållandet — och jag tillät mig då taga fasta på detta yttrande i förhoppning, att vid behandlingen av dyrtidstilläggen detta uttryckligen skulle sägas ifrån — kommer saken i ett väsentligt bättre läge.

Jag kan emellertid för min del icke annat än hålla på det för- slag, Kungl. Maj:t framställt och som herr Lübeck nyss förordat. Men jag vill säga, att om utskottets förslag skall bifallas, bör som en naturlig konsekvens därav följa, att man tillämpar vad herr Ek- man ansett vara det riktiga, då han sagt, att i så fall skola de all- männa grunderna för dyrtidstillägg gälla för denne befattningshavare. Sker så, komma nog vissa ojämnheter att uppstå, men det sker dock icke någon större real orättvisa mot befattningshavaren i fråga.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Såsom ju blivit framhållet av herr Lübeck, beslöt riksdagen i fjol att inrätta denna tekniska byråchefsbefattning i kommunikationsdepartementet, och lönen bestämdes då för honom till 12,000 kr. plus dyrtidstillägg. Att lönebeloppet bestämdes till 12,000 kr., var givetvis dels beroende därpå, att man vid avvägandet av detta lönebelopp ville sätta det så pass högt, att man kunde förvärva en lämplig person för befattning- en, men också därpå, att man ansåg, att detta lönebelopp borde stäl- las i paritet med byråchefernas i kommunikationsverken, vilket tidi- gare genomförts. Det är nämligen så, att byråcheferna i kommuni- kationsverken ha löner enligt 20:de lönegraden med ett minimibelopp av 10,500 kr. och ett slutbelopp av 11,940 kr., således en slutlön som är 60 kr. mindre än den tekniska byråchefen i kommunikationsde- partementet har.

Nu föreslår emellertid Kungl. Maj:t, att hans lön skall ökas från 12,000 till 13,500 kr. I propositionen finnes ingen motivering för detta, utan endast en hänvisning till vad finansministern yttrat i statsverkspropositionen angående ny definitiv lönereglering för be- fattningshavare vid statsdepartementen och de centrala ämbetsver-

Ang. kommunika-
tions-
departementets
verksamhet.

(Forts.)

ken. Där framhåller emellertid finansministern, att avlöningarna till de tekniska byråcheferna i kommunikations- och handelsdepartementen få regleras särskilt, och så säger han vidare: »Beträffande dylika befattningshavare torde man, med ledning i den mån så kan ske av den angivna huvudregeln, att avlöningen för en extra befattning skall ligga något lägre än för den ordinarie befattning, som kan anses närmast därmed jämställd, hava att i varje särskilt fall bedöma, om och i vad mån en förhöjning av de hittills varande avlöningsbeloppen bör äga rum.» Nu säger herr Lübeck, att han icke kan förstå, varför man icke i utskottet velat gå med på denna höjning till 13,500 kr., och han sätter t. o. m. i fråga, huruvida intet förbiseende av utskottet här skett. Här gör departementschefen just ett uttalande, att man i varje särskilt fall bör bedöma, huruvida och i vad mån en höjning bör ske i de extra ordinarie statstjänarnas ställning. Det är ju givet, att de extra ordinarie tjänstemännen böra ställas i lämplig motsvarighet till de ordinarie, och när nu en byråchef i kommunikationsverken icke har mer än 11,940 kr., så anser jag, att denne tekniske byråchef icke bör ha någon ökning i sin ordinarie lön. Om man skulle gå den vägen, att man med höjning av den ordinarie lönen skulle ersätta den minskning, som han möjligen kunde få i dyrtidstillägget, skulle därav givetvis följa, att när dyrtidstilläggen en gång komma att bortfalla, så står han 1,500 kr. högre, än vad han egentligen borde stå. Här åsyftas från utskottets sida icke någon löneminskning, men givetvis är det bättre, att han får behålla dyrtidstillägget efter samma grunder som tidigare, d. v. s. med den reducering, som sker beträffande andra statstjänare på grund av indexens fall, samt tillika med den reducering, som sker i allmänhet för de ämbetsverk, som icke reglerats efter kommunikationsverkstyp.

På dessa grunder anser jag för min del det icke vara lämpligt att följa reservanternas eller Kungl. Maj:ts förslag. Därmed avviker man ju från de grunder, som riksdagen beslöt 1920 beträffande denne befattningshavare.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lübeck: Herr talman! Jag kan uppriktigt sagt inte följa herr Nilssons i Landeryd tankegång. Den synes mig bottna i något sådant, som att det beslut riksdagen förra året fattade beträffande ifrågavarande byråchef skulle vara något, som man inte borde taga på allvar. Man tycks anse, att denna byråchefsbefattning är så att säga ställd på avskrivning såsom en mera tillfällig företeelse. Det förhåller sig dock inte så. Tvärtom ligger saken på det sättet, att man visserligen förra året bestämde lönen i relation till lönerna för de andra byråcheferna vid kommunikationsdepartementet, men att man dock ville ställa denne befattningshavare i en särskild och högre löneställning. Jag kan inte se, att det är skäl att frångå denna ståndpunkt. Man har nu reglerat lönerna för befattningshavarna vid de centrala ämbetsverken och höjt deras lönebelopp, och det är väl meningen, såsom jag nämnde, att jordbruksutskottet också skall

taga konsekvenserna av detta och höja den fasta lönen även för den befattningshavare det här gäller. Naturligtvis måste samtidigt dyrtidstilläggen regleras efter andra grunder än dem, som skulle tillämpas enligt den tankegång, som herr Ekman tycks följa och som herr Nilsson i Landeryd också ansluter sig till. Jag kan inte förstå annat än att konsekvenserna av riksdagens beslut från föregående år måste leda till, att man följer Kungl. Maj:ts förslag och sätter lönen till 13,500 kronor. Det är ju här inte fråga om en större eller mindre utgift — det vill jag särskilt understryka — ty alla tyckas vara ense om, att befattningshavaren, vilken utväg man väljer, skall komma till samma resultat i lönehänseende. Här gäller det en principfråga, och jag kan inte förstå, att inte förra riksdagens beslut kräver, att man i detta fall följer reservanterna.

*Ang. kommunikations-
departementets
verksamhet.*

(Forts.)

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag förstår icke å min sida herr Lübecks resonemang, lika litet som han förstår mitt. Den person, varom här är fråga, har tidigare varit byråchef i järnvägsstyrelsen och hade där en lön enligt kommunikationsverkens lönerereglering och dyrtidstillägg efter de reducerade grunderna. Vid överflyttningen till kommunikationsdepartementet fick han 12,000 kr. plus dyrtidstillägg efter oreducerade grunder. Att lönen bestämdes till detta belopp, var givetvis beroende därpå, att man räknade med en lön, som motsvarade vad han tidigare åtnjöt i kommunikationsverken och som man tänkte få genomförd i statsdepartementen och de centrala ämbetsverken. När hans lön bestämdes i följd med hänsyn just till detta, så är det klart, att man under sådana förhållanden inte bör göra ändring i vad riksdagen i följd beslöt.

Men å andra sidan bör han på den befattning han nu innehar åtnjuta den fördelen, att han får dyrtidstillägg efter de allmänna oreducerade grunderna, d. v. s. icke efter kommunikationsverken, och han bör också i fortsättningen bibehålla detta, vilket ju är en sak, som vid behandlingen av dyrtidstilläggen får tagas i betraktande.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga denna privata debatt mellan herr Nilsson i Landeryd och mig. Jag vill endast framhålla, att frågan, var denne befattningshavare förut tjänstgjort, inte, så vitt jag förstår, har något med saken att skaffa. Denna befattning är, såsom jag förut betonat, tillsatt av riksdagen, och den kan besättas med en person från vilket håll som helst, från privattjänst t. ex. — han behöver inte ha varit i statstjänst förut. Man måste bedöma denna fråga endast med hänsyn till befattningens karaktär och riksdagens avsikter vid dess inrättande.

Herr H a m r i n: Herr talman! Jag¹ anser lämpligt att erinra kammaren därom, att vi om några dagar komma att behandla frågan om en precis likadan befattning som förevarande, ehuru under tionde huvudtiteln, d. v. s. under handelsdepartementet, och att ett beslut i enlighet med reservanternas förslag nu givetvis måste innebära, att man tager konsekvenserna av detsamma vid behandlingen av den liknande frågan under tionde huvudtiteln.

Ang. kommunika-
tions-
departementets
verksamhet.
(Forts.)

Nu tror jag icke, att det kan vara olämpligt att redan vid denna tidpunkt meddela, att när vederbörande avdelning inom statsutskottet behandlade tionde huvudtiteln, kom avdelningen vid den av mig åsyftade frågan till samma resultat som utskottet beträffande behandlingen av föreliggande ärende å denna huvudtitel kommit. Jag kan icke tänka mig annat, än att statsutskottet in pleno måste komma till samma ståndpunkt som avdelningen beträffande denna anslagsfråga under tionde huvudtiteln, d. v. s. den ståndpunkt, som omfattas av statsutskottet i denna punkt. Följaktligen komma vi här att i själva verket besluta om båda dessa tjänstemäns ställning.

Vid ärendets behandling under förra riksdagen ställde jag mig på herr Lübecks sida och gjorde då det lilla jag förmådde för att inverka på kammarens beslut med avseende å den löneställning, denne extra föredragande skulle komma att intaga. Men jag kan icke neka till, att jag då intog min ståndpunkt i frågan med hänsyn till, att man inrättade dessa tjänster på ett så sent stadium, och att man då jämväl måste taga i betraktande den ställning denne föredragande skulle intaga i löneavseende med hänsyn även till en kommande löne-reglering för befattningshavare i departementen.

Jag skulle slutligen vilja framhålla, att om man nu går på den linje, som här representeras av herr Lübeck m. fl., kan detta hava till följd, att man får framställning om motsvarande löneställning för en del extra byråchefer i andra ämbetsverk, vilka befattningshavare nu äro i lönehänseende fullkomligt likställda med byråchefer i allmänhet, men som dock liksom denne föredragande ha en föregående praktisk utbildning inom sitt fack. Konsekvenserna av ett bifall till reservationen äro därför sådana, att jag tror, att andra kammaren handlar försiktigast, om kammaren i denna punkt ansluter sig till utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Herr Hamrin började sitt anförande med att nämna, att han i denna fråga förra året stod på samma linje som jag. Jag har under sådana förhållanden litet svårt att förstå hans slutresonemang och hans ställning, då han kom att tala om den avlöning, som denne extra byråchef skulle åtnjuta. Vi voro ju förra året ense om, att här förelåg — jag höll på att säga — en fullkomligt ny institution, som man ville pröva. Detta tog sig också uttryck i de lönebestämmelser, som den gången fastställdes.

Vad jag egentligen ville framhålla var, att när herr Hamrin åberopade att samma fråga åter kommer upp beträffande en byråchef i handelsdepartementet och att man i det avseendet kommit i utskottet till samma ståndpunkt, som herr Nilsson i Landeryd här förfäktar, så är det mig väl bekant, att tredje avdelningen i statsutskottet behandlat frågan, och där svävar ju herr Carl Gustaf Ekmans ande över handläggningen av lönefrågorna. Vi ha nyss hört, hur herr Ekman ansett, att denna sak skulle ordnas. Jag måste dock uppriktigt säga, att med all respekt för herr Ekmans utomordentliga sakkunskap i lönefrågor, jag över herr Ekmans auktoritet sätter riksdagens beslut föregående år, och detta beslut kom-

mer ovillkorligen att kränkas, om vi inte följa reservanterna härvidlag.

Nu vill jag, herr talman, påstå, att riksdagen näppeligen i dag kan ha denna fråga fullt klar för sig. Såsom jag återopade nyss, kommer man också, såvilt jag förstår, att taga ståndpunkt till precis samma fråga, då jordbruksutskottets utlåtande nr 38 skall behandlas, vilket väl kommer att ske om onsdag. Där gäller det föreståndarens för statens reproduktionsanstalt, och Kungl. Maj:ts och ett enhälligt jordbruksutskott ha anslutit sig till den linje, som jag här anser rimlig. Det skulle vara mycket intressant att höra, vilken uppfattning herr Nilsson i Landeryd har i den saken. Jag vill tro, att jordbruksutskottets ledamöter, vilka som sagt enhälligt ställt sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt i frågan, här ha ett visst intresse att bevaka, ifall de nämligen anse, att det är angeläget, att jordbruksutskottets berörda utlåtande skall vinna bifall i kammaren.

I det läge, vari saken nu befinner sig, tillåter jag mig, herr talman, hemställa, om inte en återremiss till utskottet skulle kunna ske, ifall en sådan är möjlig med hänsyn till första kammarens beslut i saken, vilket jag ej känner till. Om den vägen är tänkbar, skulle jag för min del vilja göra ett sådant yrkande, för att statsutskottet, som ju ändå skall taga upp denna fråga i samband med behandlingen av anslagen till handelsdepartementet, skall kunna taga ställning till frågan, sedan riksdagen behandlat jordbruksutskottets nyss nämnda utlåtande.

Herr Hamrin: Herr talman! Med anledning av herr Lübecks replik mot mig vill jag till förtydligande av mitt förra anförande blott erinra därom, att herr Lübeck och jag stodo på samma linje endast när det gällde inrättandet av denna befattning. Det förelåg nämligen då från vissa av utskottets ledamöter en reservation, som gick ut på rent avslag, och det var med hänsyn till de olika ståndpunkter, som sålunda funnos, jag stod på herr Lübecks sida och förordade bifall till förslaget om anställande av ifrågavarande extra föredragande.

Herr Lübeck: Herr talman! Som jag hör, att återremissyrkandet inte kan leda till något resultat, då första kammaren redan fattat beslut i saken, ber jag att få vidhålla yrkandet om bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 4—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 33.

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.

Punkten 23, angående anslag för anläggning av skyddshamn vid Torekov.

Under punkten 23 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för anläggning av skyddshamn vid Torekov på extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts föreliggande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Skottlandshus, *Joh. Nilsson* i Malmö, andre vice talmannen *Nilsson* och *Bengtsson* i Norup, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Punkten föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Frågan om skyddshamn vid Torekov är nu 20 år gammal och har alltså varit föremål för behandling av statsmakterna. Två gånger har riksdagen uttalat sig för en skyddshamn vid Torekov, och detta senast förra årets riksdag. Jag väckte då en motion, och med anledning av denna motion uttalade först statsutskottet och sedan riksdagens båda kamrar, att de »med beaktande av de synpunkter, som i motionen anförts, förklarar sig förorda, att det toges under övervägande, huruvida icke genom statens medverkan en förbättring av hamnförhållandena i Torekov kunde komma till stånd».

Kungl. Maj:t har redan till denna riksdag kommit fram med ett förslag, att för detta år skulle anslås till en början 200,000 kronor. Såsom skäl för denna anslagsfråga säger departementschefen: »Då sålunda genom den nya hamnens tillkomst icke blott en viss landsända skulle kunna emotse en framtid av ekonomisk utveckling, utan jämväl gynnsammare betingelser skulle vinnas för utöandet i dessa delar av Kattegatt av för landet så betydelsefulla näringar som fisket och sjöfarten, måste det anses vara i statens intresse, att ifrågavarande hamn kommer till stånd. Även om det kapital, som staten nedlägger i företaget, läser komma att lämna ringa eller ingen avkastning, synas de indirekta fördelar, som, enligt vad nyss anförts, därigenom vinnas för denna del av landet, utgöra tillräckligt starka skäl för att staten träder emellan och ensam bekostar utförandet av skyddshamnen.» Jag hade väntat, att fjärde avdelningen i statsutskottet skulle på grund av de rådande förhållandena kunna vara med om att tillstyrka dessa 200,000 kr., därför att det, såsom vi veta, råder arbetslöshet i landet, och här vore tillfälle att använda en hel del av dessa arbetslösa genom att sysselsätta dem med fraktning och forsling av sten och grus, muddring m. m. Jag skall emellertid inte här alltför ingående söka behandla denna hamnfråga; det torde komma att göras av en på detta område mera sakkunnig person, som med kartan därnere inför kammaren demonstrerar behovet av den tilltänkta hamnen.

Jag har emellertid icke kunnat underlåta att understryka något som utskottet här sagt, nämligen att det *fortfarande ställer sig förstående för de synpunkter, som framförts rörande denna hamn och att det endast av ekonomiska skäl, på grund av det finansiella läget, icke nu* kan tillstyrka det framlagda förslaget. Jag vill i detta uttalande se, att inte Torekovs hamnfråga är avklippt för framtiden, utan att man kan ha förhoppningar om att, även om kammaren ej i dag tar reservanternas förslag, man skall, när tiderna bliva annorlunda, kunna komma igen med detsamma.

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

Jag tillåter mig dock, herr talman, såsom intresserad för detta lilla samhälle och den idoga befolkning, som där vill försöka förbättra möjligheterna för sitt livsuppehälle, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Borggren*.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Utskottet har i denna fråga förklarat, att det fortfarande ställer sig förstående för de synpunkter i fråga om en förbättring av hamnförhållandena i Torekov, vilka föranlett riksdagens tidigare uttalanden i frågan. Jag har den uppfattningen, att kammarens ledamöter äro villiga att hålla herr Bengtsson i Norup räkning för att hans hjärta klappar varmt för behovet av denna hamnförbättring inom den lilla fattiga kommunen i hans valkrets. Utskottet skulle otvivelaktigt också ha givit sin anslutning till förslaget om vidtagande av arbeten på statens bekostnad för tillgodoseende av detta behov av en fiskehamn, men frågan därom har ju beklagligtvis kommit i det läget, att vederbörande myndigheter, i första hand, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, icke anse det möjligt att bygga en fiskehamn i Torekov, som motsvarar den verkliga fiskenäringens behov av en lämplig hamn, utan att detta sker i samband med utförandet av en dyrbar nödhamnsanläggning, som enligt Kungl. Maj:ts proposition nu skulle draga en kostnad av cirka 1,800,000 kronor. På grund av den stora omfattning detta arbete sålunda nu givits, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka en så stor utgift för detta ändamål. De stora kostnader, staten i så fall skulle gå in för, stå nämligen icke i någon rimlig proportion till det intresse, staten i första hand skulle vilja tillgodose, nämligen behovet av en fiskehamn.

Till belysning av dessa förhållanden vill jag nämna, att Torekov ju är en mycket liten kommun, som endast räknar omkring 450 invånare. Den kommunalskatt, dessa invånare under år 1920 erlade, uppgick endast till 11,000 kronor, och deras sammanlagda taxerade inkomst till 260,000 kronor. Det antal fiskare från Torekov, som under de gångna åren deltagit i fisket har endast varit cirka 50 man, och de hade åtta små däckade båtar, vilka lämnade en årsinkomst av i medeltal endast 1,000 kronor per båt, alltså 8,000 kronor. Vid sidan därav bedrev man hummerfiske, vilket lämnade en inkomst av 100 kronor per man, alltså tillhoppa 5,000 kronor. De samlade inkomsterna genom fiskets bedrivande där inskränka sig

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

sålunda till 13,000 kronor, och då är det givetvis icke möjligt för kommunen att i någon mån själv kunna bidra till anläggningskostnaderna för hamnen där, liksom den icke heller i någon mån kan påtaga sig de framtida underhållskostnaderna. För några år sedan anbefalldes länsstyrelserna i bredvidliggande län att tillfråga landstingen och andra eventuellt intresserade, huruvida dessa vore villiga att bidra något till anläggningskostnaderna eller påtaga sig det framtida underhållet, men det förklarades, att ingen ville göra någon uppoffring för detta ändamål. Sålunda måste staten själv, därest denna anläggning skall komma till stånd, påtaga sig hela kostnaden.

Under dessa förhållanden har utskottet med hänsyn till det finansiella läget icke ansett det vara möjligt att för närvarande tillstyrka, att staten skulle påtaga sig en sådan stor utgift, som denna nödhamnsanläggning skulle kräva. Det är visserligen sant, att det här, på 1922 års stat, icke är fråga om mer än 200,000 kronor, men detta är ju ett förstahandsanslag. Totalsumman går ju, som vi hört, till närmare 2,000,000, och ha vi lagt ned dessa 200,000, är det ju alldeles självfallet, att vi i detta fall liksom i alla andra, måste fortsätta. Det är, som sagt, ur dessa synpunkter, utskottet icke nu kunnat tillstyrka förslaget, trots att man där behjärtat fiskarbefolkningens i Torekov behov av förbättrade hamnförhållanden.

Jag hoppas, att denna fråga framdeles skall kunna omarbetas så, att det blir möjligt att tillgodose Torekovs behov av fiskehamn, utan att den frågan nödvändigt måste lösas i samband med en nödhamnsanläggning, som kommer att draga så stora kostnader, som ett genomförande av förslaget i dess nuvarande skick skulle göra.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thore: Herr talman, mina herrar! Då jag var en av dem, som under fjolåret undertecknade en motion, vari begärdes en utredning rörande anläggning av en skyddshamn i Torekov, vilken motion måhända givit anledning till att frågan kommit fram i den kungl. propositionen detta år, och då jag dessutom är särdeles intresserad av saken och försökt sätta mig in i de förhållanden, som därmed hänga samman, skall jag be att nu få yttra några ord.

Jag skall först citera, vad som säges i den officiella handboken över Sveriges kuster: Svensk lots, om Torekovs hamn. Den säger: »Torekov, innanför Hallands väderö och ytterst på den halvö, som bildas av Laholmsbukten och Skelderviken, har en liten hamn, som något skyddas av en i nord-nordostlig riktning mot Hamnskäret utbyggd vågbrytare, med 1,8 meters djup vid medelvattenstånd och 1,2 meters djup vid lågvatten.» D. v. s. hamnen skyddas delvis av en nedrasad vågbrytare och har ett djup, som ligger mellan 1,8 och 1.2 meter. 1,8 meter — det vanliga djupet — motsvarar

icke ens en manslängd, och man kan ju förstå, att det icke kan vara mycket bevänt med en hamn av så ringa djup och med så dåligt skydd.

*Ang.
skyddshamn
vid Torekov.*
(Forts.)

Denna fråga om en hamn vid Torekov är icke en fråga för dagen, utan den har varit ett önskemål under längre tid. Det berättas, att en ledamot av statsutskottet, då han tog del av detta ärende, yttrade, att hamnens historik daterade sig ända från Kristi födelse. Detta är naturligtvis någon överdrift, men ett faktum är, att Torekov och dess hamnförhållanden äro en mycket gammal fråga. Själva ortens historia daterar sig från medeltiden, och såvitt man kan finna har den för århundraden tillbaka varit en angringsort för fartyg, som trafikerat vår västkust från Bohuslän ned igenom till Öresund.

Som redan påpekats har denna hamnfråga kommit i ett mycket ogynnsamt läge, därigenom att den utgallrats från den räcka, vari fiskehamnarna skulle byggas, detta med anledning av att den icke har natur endast av fiskehamn utan också skyddshamn och att man därför ansåg, att där borde företagas vidlyftigare åtgärder än i fråga om fiskehamnarna i allmänhet. Detta har gjort, att saken blivit undanskjuten år efter år, men behovet har i alla fall kvarstått och kommer att kvarstå ända tills frågan blir löst.

I första rummet bör behovet av förbättrade hamnförhållanden vid Torekov tagas i betraktande med avseende å den mindre sjöfarten. Ute i Kattegatt utefter Hallandskusten och ned mot Öresund finnes en betydande sjöfart med mindre fartyg hela året runt. Jag vågar påstå, att ingenstädes utefter hela svenska kusten finnes en sådan livlig sjöfart med småfartyg, som just där. Men det finnes ingen verklig skyddshamn på en mycket lång sträcka av kusten. Man kan säga, att Hallandskusten i allmänhet är blottad på hamnar, speciellt södra delen, och beträffande denna del finner man, att ifrån Kullen runt Skelderviken och genom hela Laholmsbukten ända till Halmstad, en sträcka av över 100 kilometer, finnes ingen hamn alls, som duger att ge något skydd, och kommer man till Halmstad, är det visserligen en handelshamn men icke någon skyddshamn, därför att den är mycket svår att angöra på grund av de utanför liggande grunden. Man hör ofta omtalas olyckor från denna del av kusten på grund av att dessa småfartyg icke ha någon hamn, som kan angöras till skydd under storm. Jag påpekade för en av statsutskottets ledamöter ett fall, som inträffade i mars i år, då ett fartyg blev överraskat av en hård sydvästlig vind utanför just denna del av kusten. Det kunde icke taga sig förbi Kullen utan måste gå norr över, strandade på Hallandskusten och blev vrak. Hade det funnits en skyddshamn vid Torekov, hade antagligen denna förlust kunnat undvikas.

Nu framhålles det, att man skulle kunna få ett skydd under Hallands Väderö, som ligger just utanför, och det kan nog i vissa fall inträffa. Men den allmänna uppfattningen bland fiskare och sjöfarande på denna del av kusten är, att denna ö icke kan ge det skydd, man önskar, därför att då vinden kastar om, blir man ut-

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

satt för sjöns våldsamma kraft och kan måhända icke ta sig ifrån ankarplatsen. Därför behöver man en ordentlig hamn.

Jag vill vidare påpeka betydelsen av denna hamn för fisket. Om vi se på kartan, framgår, att här utanför Torekov ligger ett mycket stort vattenområde, lika stort som Kristianstads län eller Hallands. Det är en ganska fiskrik trakt, och den fisk, man får där, är av god kvalitet, s. k. finfisk. Och där finnes åtskilligt att hämta, ifall fisket utvecklas. Men förutsättningen för att fisket skall kunna utökas är, att det finnes hamnar. På Hallandskusten ha också två fiskehamnar upprättats: Träslöv norr om Varberg och Glommen söder om Falkenberg. Men på hela denna del av kusten: södra delen av Hallands och nordvästra delen av Kristianstads län, finnes ingen hamn, så att man kan tänka sig någon nämnvärd utvidgning av fisket.

Om man i statistiken ser efter, hur utbytet av fisket ställer sig i förhållande till utbytet av jordbruket, finner man, att fiskets avkastning ökats under de sista åren. Under åren 1906—10 gav fisket 1,7 procent av utbytet av jordbruket, 1911—15 1,9 procent, 1916—19 3 procent. Det är sålunda tydligt, att det finnes möjlighet att utöka vårt fiske, men man skall också finna, om man gör jämförelser beträffande fisket inom Hallands län och den del av Kristianstads län, som ligger åt Kattegatt, att fisket vid dessa kuster proportionellt sett har utvecklats sig mindre än på andra ställen. Detta beror enligt min mening på att såväl denna del av Kristianstads län som Hallands län sakna goda hamnar.

På danska sidan blev för några år sedan en skydds- och fiskehamn anlagd vid Skagen. Det är ett betydande arbete, som kostat miljoner, men jag tror knappast någon, som har med fisket att göra, vare sig danskarna eller bohuslänningarna skulle vilja undvara den hamnen. Den betyder miljoner.

Nu tror jag visserligen icke, att en hamn vid Torekov kan få lika stor betydelse för fisket som en hamn vid Skagen, men med hänsyn till de vidlyftiga fiskevattnen i södra delen av Kattegatt bör en fiskehamn i Torekov dock åstadkomma en väsentlig utvidgning av fisket i dessa trakter.

Danskarna ha större blick för betydelsen av hamnbyggnader än vi svenskar. Väster om Skagen vid Hirtshals har anlagts en hamn, som enligt 1915 års prisläge skulle kosta 4 ½ miljoner kronor och vidare planeras vid Hanstholm ännu längre västerut en hamn, som enligt 1915 års prisläge skulle kosta 11—12 miljoner, och man förväntar, att dessa hamnar nationalekonomiskt skola betala sig. Det är så med en hamn, att i och med att densamma blir färdig, kan fisket taga sin början. En sådan hamn räntar sig omedelbart, och det är icke så, som då man t. ex. planterar skog, då det ju dröjer minst 75 år, innan man kan skörda.

Nu framhåller man här i utskottsbetänkandet, såsom en kritik mot framställningen förmodar jag, att det belopp, som skulle komma att erfordras för en sådan skyddshamn, som föreslagits, är nära tre gånger så stort som hela det anslag, vilket på 1922 års riks-

stat äskats för säkerhetsanstalter för sjöfarten. Detta är väl dock en ganska egendomlig jämförelse. Säkerhetsanstalterna för sjöfarten utgöras ju av fyrar, båkar och fyrskepp och dylikt, och dem kan man väl icke jämföra med en hamn. Skall man jämföra denna hamn med någonting, måste det vara med andra hamnar, t. ex. dem, som byggts i Göteborg, Malmö och Stockholm, där man utfört stora hamnanläggningar, som kostat tiotals miljoner kronor. Jag kan icke finna, annat än att om det är nationalekonomiskt klokt att bygga dessa hamnar i storstäderna, bör det också vara förmånligt att på andra ställen än just i storstäderna utveckla vårt hamnväsende, så att man på det sättet kan få en ur hela landets synpunkt fördelaktig utveckling av hithörande näringar: sjöfart och fiske, icke blott i storstäderna utan också å de mindre kustorterna.

Jag beder, herr talman, på de skäl som nu blivit anförda, att få yrka bifall till den av reservanterna i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition gjorda hemställan om beviljande av 200,000 kronor till påbörjande av en skyddshamn vid Torekov.

Herr andre vice talmannen Nilsson: Herr talman, mina herrar! För den händelse utskottets hemställan i denna punkt vinner kammarens gillande, så kommer det helt visst att väcka mycken ledsnad och bekymmer i den ort, som närmast beröres av detta spörsmål. Detta är, som herrarna finna av föreliggande handlingar, en fråga, som varit föremål för utredning under långa tider, och olika myndigheter hava hörts, vilka alla uttalat önskvärdheten av att något kunde göras för att bringa denna hamnfråga till lösning. Ännu har det emellertid stannat vid blotta intentionerna.

Det anslag, som kräves för denna nödhamnsbyggnad, är ju rätt betydande, och vore det fråga om att endast tillgodose behovet av en hamn för det lilla samhället Torekov, så får jag ju erkänna, att då stode icke kostnaderna i rimligt förhållande till gagnet och nyttan. Vi få dock betänka, att det ingalunda är Torekov allenast och det fiske, som bedrivs av det samhällets invånare, som skulle få gagn av skyddshamnen, utan denna har också stor betydelse för sjöfarten och fisket i Kattegatt. Därför får man enligt min mening icke lägga så snäva synpunkter på frågan, som statsutskottet gjort.

Nu har ju den förre ärade talaren ganska omfattande redogjort för betydelsen av denna hamnbyggnad. Jag är icke sakkunnig på detta område och kan för den skull icke gå in på den saken. Men av vad som framkommit har det blivit ytterligare klarlagt, att ett verkligt behov av skyddshamn föreligger. Ehuru så är förhållandet, lär man väl knappast kunna förvänta, att riksdagen denna gång går med på anslaget. Men jag vill säga i likhet med herr Bengtsson i Norup, att, om frågan denna gång faller, måtte den då icke falla på så sätt, att den icke återigen kan upptagas!

Det har ju från samhället Torekov hemställts, att en hamn av mycket mindre dimensioner än nu ifrågasatta skulle kunna bliva tillfredsställande för avhjälpande av det mest trängande behovet, och det kan ju vara möjligt, att om frågan tages upp till prövning från

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

denna utgångspunkt man kan finna en framkomlig väg, som slutligen skall leda till det av alla eftersträfvade målet: lösning av Torekofs hamnfråga. Jag tror därför det vore lämpligt, när man i en snar framtid ånyo underkastar frågan en förnyad prövning och granskning man bör undersöka i vad mån denna senare utväg kan komma till användning.

Frågan ligger ej gynnsamt — emellertid ber jag att få yrka bifall till reservationen, under förväntan att kammaren skall finna det vara ådagalagt, att ett verkligt behov av den ifrågakvarande hamnen förefinnes.

Herr *Persson* i Fritorp instämde häruti.

Herr *L ü b e c k*: Ja, herr talman, de två föregående talarna ha varmt förordat denna hamnanläggning, och ehuru jag står på utskottsmajoritetens ståndpunkt och inom avdelningen deltagit i avslagsyrkandet, så tillhör jag dock icke dem, som vilja gå alltför hårt emot själva saken, utan skulle gärna se att anslag kunde beviljas till hamnen i Torekov, om blott tiderna voro normala. Men nu är det ju så, att denna fråga utvecklats sig på det sättet, att den från att vara en fiskehamnsfråga övergått till att bliva en nödhamnsfråga. Och detta har haft till följd, att kostnaderna vuxit i sådan grad, att det icke finnes någon möjlighet att längre motivera hamnens byggande såsom fiskehamn.

När det gäller att taga ställning till frågan om hamnens berättigande som nöd- eller skyddshamn, så måste det sägas, att den utredning, som hittills förebragts, icke kan anses uttömmande. Den myndighet, som närmast skulle ha att taga befattning med detta ärende, nämligen lotsstyrelsen, har icke avgivit något färskt yttrande i saken. Det senaste yttrandet är av år 1902. Då uttalade styrelsen, att den icke kunde förorda denna hamn, förrän begärda statsanslag beviljats till de långt viktigare hamnarna vid Skanör och Simrishamn. Endast ett indirekt förord har sålunda framkommit från lotsstyrelsens sida, dock under förutsättning att sistnämnda båda hamnbyggnader skulle vara fullbordade; jag kan nu icke yttra mig om huru därmed förhåller sig.

Inför de stora kostnader, som denna hamnanläggning i Torekov nu skulle draga, är det emellertid tydligt, att lotsstyrelsen med nödvändighet bör ånyo höras, så att man får tillfälle att bedöma dessa kostnader i förhållande till nyttan.

Det är vidare att anmärka mot utredningen i detta avseende, att ehuru det betonats, att denna hamn vore av särskild vikt och betydelse för fiskarbefolkningen i Bohuslän och på halländska kusten, så har man icke hört länsstyrelserna i Hallands samt Göteborgs och Bohus län. Det är endast från länsstyrelsen i Kristianstads län, inom vilket län hamnen är belägen, som man inhämtat yttrande, men där har man icke haft tillfälle att bedöma frågan ur de kanske viktigaste synpunkterna.

Det är detta som legat under, när utskottet förklarar, att arbetet

under nuvarande dyrtid icke borde igångsättas. Utskottet har icke kunnat anse att skyddshamnssynpunkterna hade den bärighet, att man trots de höga kostnaderna borde nu gå fram med saken.

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

För min del vill jag dock ännu en gång betona, att jag icke hör till dem, som vilja att denna fråga på något sätt skall falla tillbaka, utan bör, så snart normala tider återinträtt och utredningen i förut antydda avseenden hunnit fullbordas, saken ånyo komma före till riksdagens behandling.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Murray: Herr talman! Jag är herr Lübeck tacksam för de ord, varmed han avslutade sitt anförande, då han yttrade, att det endast vore för det närvarande, som han icke ville yrka bifall till framställningen om anslag till Torekovs hamn.

Då jag i höstas tillträdde mitt ämbete, förelågo ju en massa frågor, och det fanns också en given utgångspunkt att följa vid deras behandling, nämligen att i största möjliga utsträckning hålla tillbaka alla större anspråk. Jag tror mig kunna säga, att jag väl också lyckats tämligen bra med detta, då det föreliggande utskotts-betänkandet i stort sett ger vid handen, att utskottet trots de stränga tiderna icke haft så mycket att invända mot Kungl. Maj:ts förslag. Det är väsentligen endast på här ifrågavarande punkt, som utskottet framträtt med en avvikande hållning.

Det är ju, såsom ock här under debatten framhållits, tydligt, att om man skulle räkna Torekov endast som en fiskehamn, så skulle det icke vara stora utsikter att med statsanslag få till stånd en hamn där, ty Torekov har den olyckan att icke kunna få en fiskehamn utan att det samtidigt där göres anläggningar av en sådan storlek, att de endast kunna motiveras med att hamnen i sin helhet tillika blir en nödhamn. Hade förhållandena icke legat så, hade säkerligen det lilla fiskaresamhället redan för länge sedan haft sin hamn.

Det byggdes en gång på 1880-talet genom statsmakternas medverkan en fiskehamn vid Torekov, och denna hamnbyggnad utfördes på ett sätt, som man då trodde skulle kunna räcka till. Men den hamnen varade bara ett tiotal år; så kom stormen och bröt ned anläggningarna, och sedan dess har den lilla hamnen sakta, men säkert gått sin undergång till mötes, i trots av tillfälliga förstärkningsarbeten. Det är under alltmer stigande svårigheter, som den fattiga fiskarebefolkningen, stadigt sjunkande i antal och i en alltjämt fortlöpande ström sipprande ut till landet på andra sidan Atlanten, fått föra sin hårda kamp för livsuppehållet.

Att befolkningen kunnat hålla ut som den gjort och alltjämt gör, är väl väsentligen beroende därpå, att man trott, att när statsmakterna en gång hjälpt den på fötter, så skulle de göra det en gång till. Fiskarena där ha sannerligen icke saknat anledning att tro så, ty så, som här framhållits, har ju riksdagen två gånger på eget initiativ strukit under, att riksdagen ville, att här skulle något göras och för den skull begärt, att förslag i sådan riktning sna-

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

rast borde framläggas. Detta förslag har ju tyvärr försinkats, såsom ju alltid sker under den långa vandringen emellan myndigheterna. Beklagligtvis förete också kostnadsförslagen alltjämt stigande siffror, och jag vill icke förneka, att beloppet för närvarande är uppe i en avsevärd höjd. Men vi få väl hoppas, att tiderna skola bli bättre, och då komma väl också de nu beräknade kostnadssiffrorna för Torekovs hamn att väsentligt sjunka.

Torekovs betydelse som fiskehamn är emellertid för närvarande icke så stor. Så kan ju bliva fallet om förhållandena ändras och hamnen kommer i gott stånd, men dess förnämsta betydelse får den först såsom skyddshamn, och det är ju också detta, som skulle motivera, att man nu beslöte sig för en så pass stor anläggning.

Nu har det här sagts å ena sidan, att Torekov har en mycket stor betydelse såsom skyddshamn, å andra sidan att denna betydelse överskattats.

När jag tillträdde mitt ämbete, hade jag förslag föreliggande om väsentliga utvidgningar av Torekovs hamn och Skanörs hamn. Att få fram dem båda ansåg jag vara uteslutet. Då jag sålunda hade att välja mellan att göra något eller intet, kunde jag ju icke fördölja för mig, att beträffande Torekovs hamn det syntes mig föreligga något, som jag skulle vilja kalla en riksdagens hedersskuld. Det hade gjorts så bestämda uttalanden, att jag måste säga mig, att jag ej kunde tro annat, än att riksdagen skulle vara villig att i någon mån lösa in utfästelserna i dessa uttalanden. Jag önskade lägga saken så, att kostnaderna förskötes över tillräckligt lång tidsrymd, så att utrymme för prisfall funnes och så att de årliga kostnaderna icke bleve alltför omfattande. Det var så Kungl. Maj:t lade sitt förslag, och jag var med anledning av riksdagens tidigare åtgörande i saken av den tron, att detta förslag skulle kunna vinna riksdagens bifall, åtminstone i huvudsak.

Nu har statsutskottet ganska snävt vänt sig från det kungl. förslaget och sagt, att denna hamns betydelse såsom skyddshamn är inte så stor, att man nu i dessa svåra tider bör där lägga ned så betydande kostnader. Javäl, det är svårt att säga, hur högt man skall taxera en hamn som skyddshamn, vad det kan anses vara värt att bereda möjlighet till skydd för sjöfart och människoliv. Jag skall emellertid be att få nämna några siffror, som kommit mig till del dels genom lotsstyrelsen, dels genom handlingarna i ärendet. Lotsstyrelsen meddelar, att under åren 1910—1919 vid fastlandet inom ett avstånd av 4 kilometer från Torekov till Hallands Väderö förekommit 5 strandningar, och enligt vad lotsstyrelsens uppgifter giva vid handen är det sannolikt — om det än ej kan med säkerhet påstås, ty man kan aldrig med säkerhet fälla omdömen i en sådan sak — att dessa fem strandningar skulle hava undvikits, om det funnits nödhamn i Torekov. Av handlingarna i ärendet finner man en uppgift från lotskaptenen i Malmö, att under 5-årsperioden förut, 1906—1910, 6 strandningar förekommit, vilka enligt lotskaptenens mening skulle ha förekommit, ifall hamnen funnits. Under ännu en tidigare period, 1882—1902, förekom det, att inalles 6 fartyg

gingo under och inalles 9 människoliv gingo förlorade, omständigheter som mänskligt att döma ej skulle inträffat, om Torekovs skyddshamn funnits.

*Ang.
skyddshamn
vid Torekov.*

(Forts.)

Ja, är detta värt stora penningar? Det är en fråga, som är svår att besvara och som i icke ringa mån blir en känslofråga. Jag vågar dock säga, att värdet av en sådan anläggning, en nödhamn, icke synes böra beräknas enbart i penningar. Samma synpunkt har ock anlagts av fiskehamnskommissionen, vars uppgift ju var övertvägande praktisk, men som likväl ansåg sig utan tvekan böra förorda hamnens byggande såsom skyddshamn på statens bekostnad.

Nu säger man, att det borde väl ha hörts flera myndigheter, och att utlåtandena äro för gamla. Ja, det kan man ju säga, men man menar väl egentligen, att det är så dyrt just nu, och man får lov att taga fasta på någon ofullständighet i utredningen, då man känner med sig, att det är tråkigt att nu binda sig vid stora utgifter. Jag tror icke, att något egentligen står att vinna med uppskov, och det trodde tydligen ej herr Lübeck heller, eftersom han sade, att det var just för närvarande han ansåg sig icke böra understödja Kungl. Maj:ts förslag. Jag undrar, om det skulle vara så betänkligt, när man nu lägger saken på lång sikt, ifall man gäve dessa 400 fattiga fiskare en liten förhoppning om, att omsider skola dock bättre tider stunda, och ifall man gäve den sjöfarande befolkningen uteder kusten den vissheten, att det dock är meningen att snart få till stånd en hamn, som kan tjäna till skydd för de sjöfarande i dessa på hamnar så blottställda trakter.

Jag väddjar till kammaren, om ej de synpunkter, jag nu haft äran framföra, skulle kunna vara så mycket värda, att de skulle kunna motivera ett sakta insläende på förverkligandet av, jag vågar säga, ett löfte från riksdagens sida.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Det låter kanske egendomligt, när den ene skåningen efter den andre uppträder i detta spörsmål. Man skulle ju kunna få den uppfattningen, att det här är tal om en ordsfråga. Det är mycket riktigt att vi skåningar bättre känna till förhållandena i Torekov och hava mera blick för denna angelägenhet än de som icke känna till de förhållanden, under vilka den fattiga fiskarbefolkningen där nere lever. Dessa fiskare behöva en hamn för sin fiskeflotta och, när riksdagen i en skrivelse 1911 redan lovat att hjälpa dem, känna de sig nu besvikna.

Men frågan inskränker sig icke till att vara en ordsfråga eller en fråga för Skåne. Den är, som den nu är lagd, vida större; den avser nämligen att anlägga en nödhamn för att rädda människoliv längs hela västkusten från Göteborg till Sydsåne, och när det gäller människoliv kan man icke värdera i penningar.

Frågan har ju under årtionden varit föremål för riksdagens prövning, och det synes mig, att det nu snart vore på tiden, att riksdagen fattar ett beslut, varigenom infrias ett givet åtminstone halvt löfte. Jag kan förstå, att riksdagen står betänksam under dessa svåra tider, då man av ekonomiska skäl måste spara på allting, men då det

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

gäller att längs våra kuster möjliggöra ett skydd för sjömännen gent emot de faror de under storm äro utsatta för, då det gäller deras liv, får sparsamheten giva vika för både hjärtat och förståndet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i enlighet med reservanternas förslag.

I detta yttrande instämde herr *Lithander*.

Herr *Hermelin*: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke framkomma med något nytt yrkande. Jag anser, som frågan nu ligger, att kammaren bör följa statsutskottets förslag. Jag vill dock något beröra frågan om förutsättningarna för hamnars anläggande. Särskilt vill jag säga att för fisket hamnar, vare sig de kallas fiskehamnar eller nödhamnar eller något annat, äro av allra största betydelse. Vill säga, att dylika hamnar äro ett livsvilkor för fiskets utövande i synnerhet vid sådan kust som Hallands kust, ned från Göteborg till Skåne, som är så gott som i saknad av alla naturliga hamnar. Dess bättre har riksdagen tidigare beviljat anslag till hamnanläggningar särskilt utefter den halländska kusten, och vi ha där ett par hamnar, såsom Glommen och Träslöv. Det är emellertid beträffande själva anläggandet av dessa hamnar jag nu vill nämna några ord, vilka kunna tagas i betraktande, när riksdagen eller staten går att anlägga nya hamnar. Jag vill säga, att det synes som om vid anläggandet av dessa hamnar allt för mycket hänsyn tagits till de förslag, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjort. Jag tror icke, att man har tagit tillräcklig hänsyn till den egentliga sjökunskapen, den sjökunskap, som vet vilka förutsättningar som fordras för att lotsa in vare sig ett litet enkelt fiskefartyg eller ett större fartyg till en hamn. Nu är förhållandet det, att dessa hamnar äro så anlagda, att vid västliga stormar fiskebåtar icke kunna taga sig in i dem utan måste söka upp sina gamla ankringsplatser. En enda storm kan för övrigt muddra upp en sådan massa sand, att inloppet till hamnen blir tilltäppt. Dessa hamnar få icke vara bara angörningsplatser i stilla och lugnt väder, utan de måste för att fylla sitt ändamål även kunna anlitas såsom nödhamnar i händelse av storm.

När man ser dessa hamnar, måste man nog även reagera litet mot de alltför dryga kostnader, som blivit nedlagda.

Vad nu särskilt beträffar Torekovs hamn, så skall jag villigt erkänna, att denna kan bliva av stor betydelse icke blott för Skåne utan även för fiskare i Halland och kanske ännu längre norröver samt även för sjöfarten i allmänhet. Men jag tar givetvis fasta på den upplysning, som lämnades av den ärade statsutskottsledamoten, herr Lübeck, att ärendet blott varit föremål för yttranden från Malmöhus eller om det var Kristianstads län. Jag tror, att det är nödvändigt att skaffa yttranden även från Hallands län, ty även i Halland har man uttalat önskemål om en djuphamn strax norr om Tylön vid Särödal. Framför allt böra givetvis yttranden inhämtas från verkligt sjö-sakkunnigt håll, exempelvis från kungl. lotsstyrelsen, så att inte sådana misstag ske, som givetvis blivit begångna beträffande de mind-

re fiskehamnarna på Hallandskusten. Jag tror, att det vore värt, att vederbörande gjorde en undersökning beträffande dessa två hamnar.

*Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Då herr andre vice talmannen i sitt anförande framhöll den ledsnad, som ortsbefolkningen skulle känna, om riksdagen avslög Kungl. Maj:ts förslag, så vill jag säga, att jag mycket väl förstår, att så kan bliva fallet. Men man får väl dock räkna med vad som vinnes genom förslaget och vad det kostar, d. v. s. om vinsten kan anses motsvara kostnaderna. Från början beräknades att hamnen vid Torekov endast skulle vara en fiskehamn. Det har emellertid visat sig, att kostnaderna skulle bli synnerligen dryga, och att värdet av hamnen såsom fiskehamn icke skulle motsvara de kostnader, som anläggningen skulle draga. Man har därför utvidgat önskemålet därhän, att det också skulle bli en nödhamn för sjöfarten. Nu finner jag av de handlingar, som föreligga, att den frågan inte är fullt utredd, huruvida hamnen skulle kunna fylla sin uppgift i sistnämnda avseende. Det har inom utskottet och även under diskussionen här i kammaren framhållits, hurusom fara föreligger, att även om en fullgod hamn inrättas, vid starka stormar sand uppmuddras och tränger in, så att hamnen icke kan fylla sitt ändamål. Det är under alla förhållanden givet, att underhållskostnaderna för denna anläggning komma att bliva synnerligen dyrbara. Nu har visserligen Torekovs samhälle enligt statsrådsprotokollet förbundit sig att underhålla anläggningarna i framtiden. Men när man ser, att den beskattningsbara inkomsten i detta samhälle endast uppgår till 200,000 kronor och man å andra sidan kan förutsätta, att underhållskostnaderna kanske komma att uppgå till inemot 50,000 kronor om året, så tror jag inte man gärna kan tänka sig möjligheten av att samhället skall kunna underhålla hamnen, utan det blir nog alldeles givet staten som huvudsakligen får göra detta. Anläggningskostnaden är beräknad till 1,861,700 kronor, och jag undrar verkligen under sådana förhållanden, om det är lämpligt att riksdagen går in på att utfästa sig för en dylik kostnad under den statsfinansiella situation, som för närvarande råder.

Herr förste vice talmannen sade, att man inte bör spara i ett sådant fall som detta. Men jag tror för min del, att det är lämpligt att även på denna fråga anlägga sparsamhetssynpunkter. Och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr statsrådets yttrande, att det här gällde för riksdagen att honorera en förut åtagen hedersskuld. Med anledning härav vill jag påpeka vilken formulering denna skuldförbindelse från riksdagens sida har fått. År 1911 yttrade riksdagen med anledning av två då väckta motioner, att »medel för ändamålet ansåg sig riksdagen icke kunna bevilja förrän på vederbörlig utredning grundat förslag i ämnet av Kungl. Maj:ts förelagts riksdagen». Det är nu första gången, som förslag i frågan föreligger från Kungl.

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

Maj:t. Förre årets riksdag förklarade sig med anledning av den då av herr Bengtsson i Norup väckta motionen »förorda, att det toges under öfvervägande, huruvida icke genom statens medverkan en förbättring av hamnförhållandena i Torekov kunde komma till stånd». Jag kan för min del inte se, att dessa skuldförbindelser innebära något annat, än att riksdagen har uttalat en önskan om att denna hamnfråga med därmed förenade intressen och kostnader skulle utredas och framläggas till riksdagens prövning. Jag kan inte se, att dessa riksdagens uttalanden på något sätt bundit riksdagen att acceptera det förslag, som kunde komma att framläggas på grund av utredningen, såvida det icke kunde tydligt påvisas, att sådana riksintressen vore förknippade härmed, att man ansåge sig kunna gå in för detta.

Nu föreligger frågan här. Och då man inom utskottet sökt klar-göra för sig, huruvida riksintressena här äro sådana, att man ville tillstyrka riksdagen att åtaga sig denna stora kostnad, så har utskottet måst stanna vid den tanken, att den större delen av frågan är den del, som gäller nödhamnen och dess betydelse som skyddshamn för sjöfarten och fisket i dessa farvatten, samt att denna sida av frågan måste anses vara bristfälligt utredd.

Det är ju ett sätt att söka uppjaga en stämning, när man anslår sådana toner, som herr förste vice talmannen nyss gjorde. Jag tror, att när Konungens befallningshavande i Göteborgs och Bohus län samt i Hallands län komma med bevis för att det verkligen förhåller sig såsom herr förste vice talmannen påstod, riksdagen skall vara villig att på nytt upptaga en undersökning, huruvida staten bör vidtaga åtgärder för att skydda de sjöfaran- des liv och gods, såsom herr förste vice talmannen yttrade. Men så föreligger inte frågan nu.

Det var en synpunkt i herr Bengtssons i Norup första anfö- rande, vilken han ansåg utgöra ett mycket talande skäl för bifall, nämligen att detta arbete borde utföras ur arbetslöshetssynpunkt. Av de sakkunniga upplysningar, som utskottet i detta avseende inhämtat, har framgått, att en mindre del av detta anslag skulle komma att utgå i form av arbetslöner och att för dessa arbetens utförande fordras synnerligen högt kvalificerad arbetskraft. Denna hamnanlägg- ning lämpar sig således icke alls såsom ett allmänt nödhjälpsarbete, till vilket man givetvis måste intaga personer oavsett deras föregå- ende sysselsättningar och fackkunskap på området. En stor del av anslaget erfordras också för inköp av mycket dyrbara maskiner för arbetenas utförande. Den sidan av saken, som herr Bengtsson i No- rup gjorde till en huvudsak, har utskottet följaktligen icke kunnat till- mäta någon större betydelse.

Ja, det var, herr talman, ytterligare dessa synpunkter, som jag såsom repliker på tidigare hållna anföranden velat framhålla. Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Anderson* i Råstock.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen proposi- tioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå

samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang.
skyddshamn
vid Torekov.
(Forts.)

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 30*, angående stat för byggnadsstyrelsen; och yttrade därvid

Ang. bygg-
nadsstyrelsen.

Herr M a g n u s s o n i Tumhult: Herr talman! Det är ju enbart glädjande, att statsutskottet i anledning av herr Lindmans m. fl. motion enhälligt uttalat den uppfattningen, att vid statens byggnadsverksamhet bör iakttagas planmässighet och sparsamhet. För min del ber jag få uttala den förhoppningen, att byggnadsstyrelsen icke måtte genom en del rigorösa bestämmelser allt för mycket fördyra de byggnader, som landstingen skola uppföra. Jag tänker därvid särskilt på epidemisjukhusen och andra därmed jämförliga byggnader, som landstingen ha skyldighet att uppföra och vilka byggnader skola godkännas av statens myndigheter, för att statsbidrag skall utgå. Om man tänker på byggandet av tuberkulossjukhusen och myndigheternas ingripande därvidlag, så kan man icke undgå att ha dystra aningar vid tanken på den byggnadsskyldighet, som genom de senaste årens lagstiftning pålagts landstingen.

Jag har, herr talman, intet yrkande, utan har endast velat göra denna lilla erinran.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 31—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 43*, angående tillbyggnad av länsresidenset i Karlstad, begärdes ordet av

Ang.
tillbyggnad av
länsresidenset
i Karlstad.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet M u r r a y, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det framgår av utskottets motivering, att utskottet gjort en ganska stark förändring i det förslag, som Kungl. Maj:t på denna punkt kommit med. Jag var icke i tillfälle att, innan jag inför Kungl. Maj:t framlade det förslag, som sedermera blev en hemställan till riksdagen, besöka Karlstad. Sedermera har jag gjort det och därvid kommit till den uppfattningen, att det av mig förordade förslaget icke är det bästa, utan att utskottets förslag därutinnan långt bättre tillgodoser förhållandena och dessutom medför den fördelen, att stadsbilden, som i trakten av residensbyggnaden är särskilt ömtålig, icke blir rubbad,

Ang. tillbyggnad av länsresidenset i Karlstad. (Forts.) vilket den i rätt så stor utsträckning skulle bli enligt Kungl. Maj:ts förslag, utan snarare förbättrad. Jag vill därför tillkännagiva, att jag alls intet har att erinra mot ett bifall till utskottets förslag, vilket jag tvärtom livligt förordar.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 44—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 6 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Vidare föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en katalog över naturvetenskaplig litteratur m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig avlöningsförbättring för tre preparatorer vid naturhistoriska riksmuseet; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående in-dragning av vissa professorsprebenden m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

I fråga om drift-kostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar.

Härefter förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till täckande av driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

Uti en till riksdagen avlåten, den 11 februari 1921 dagtecknad proposition, nr 130, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit riksdagen att medgiva, att till täckande av de kostnader, Malmöhus läns landsting fått vidkännas för driften vid länets sjukvårdsinrättningar i Lund under år 1920, bidrag av statsmedel finge utgå efter 30 procent av sagda kostnader, dock med begränsning av statsverkets bidrag till högst 500,000 kronor, samt för ändamålet anvisa på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 500,000 kronor.

I fråga om driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte såsom bidrag till täckande av de kostnader, Malmöhus läns landsting fått vidkännas för driften vid länets sjukvårdsinrättningar i Lund under år 1920, anvisa på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 400,000 kronor.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Kvarnzelius, Widell, Carl G. Ekman, Jansson* i Falun, *Nilsson* i Landeryd, *Carlsson-Frosterud, K. A. Westman* och *Norman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — — — 300,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr *Nilsson* i Landeryd: Jag vill på denna punkt endast framhålla, att staten har lagt ned ganska avsevärda kostnader, då det gällde uppbyggandet av denna anstalt. Och det anslag, som här skulle beviljas, är avsett för den ökade kostnad, som man har där nere med anledning av att denna anstalt användes för studieändamål. Jag är alldeles övertygad om att det anslag, som här av reservanterna föreslås, nämligen 300,000 kronor, är fullt tillräckligt för detta ändamål, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 33.

I fråga om driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 44 ja, men 131 nej, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa utgifter för karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående täckande av brist i ett för karolinska mediko-kirurgiska institutet uppfört materiellanslag;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppehållande av en spädbarnsavdelning vid allmänna barnbördshuset;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresersättning åt rektor vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för Kungl. Maj:t att i vissa fall bevilja statsbidrag till kommunala och enskilda undervisningsanstalter, till vilka statsbidrag utgår under åttonde huvudtiteln.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Ang. skolföreståndarinnan Anna Kruses löne- och pensionsförmåner.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträdande skolföreståndarinnan Anna Kruses löne- och pensionsförmåner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 25 februari 1921 dagtecknad proposition, nr 139, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva att — därest och så länge biträdande föreståndarinnan vid Brummerska skolan i Stockholm Anna Kruses avlöningsförmåner utginge enligt bestämmelserna i kungörelsen den 21 februari 1914 angående ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m., — finge utan hinder av den omständigheten, att mer än en tredjedel av Anna Kruses tjänstgöring fullgjordes i de förberedande klasserna, från och med höstterminen 1920 tills vidare utgå dels statsbidrag till hennes avlöning i enlighet med bestämmelserna i förenämnda kungörelse den 21 februari 1914, dels statsbidrag till de för henne utgående pensions-

avgifterna i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, dels ock tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till Anna Kruse i enlighet med de i sådant hänseende gällande allmänna bestämmelser.

Ang. skolföre-
ständerinnan
Anna Kruses
löne- och
pensionsför-
måner.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius, Swartz, Lamm, H. M. Bäckström, Widell, Bergqvist, Tengdahl, Joh. Nilsson* i Malmö, *Lübeck* och *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva att — — — lika med Kungl. Maj:ts — — — allmänna bestämmelser.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Hallén: Herr talman! Som kammaren behagade finna av utskottets redogörelse, ligger den här frågan till ungefär så, att biträdande skolföreståndarinnan vid Brummerska skolan Anna Kruse befinner sig i den ställningen, att bidrag av statsmedel till hennes avlöning kräver, att hennes undervisning vid denna flickskola är med åtminstone $\frac{2}{3}$ av undervisningstiden förlagd till de s. k. elementarklasserna. Om mer än $\frac{1}{3}$ av undervisningstiden förlägges till de förberedande klasserna, så kan till henne icke utgå något statsbidrag. Riksdagen har ju hållit strängt och med all rätt på sådana principer för att icke uppnutra till uppkomsten av några slags privata statsunderstödda småskoleavdelningar. Nu avser däremot denna kungl. proposition, att det skulle för detta särskilda personliga fall göras ett undantag, så att den omständigheten, att hon undervisar mer än $\frac{1}{3}$ av undervisningstiden i de lägre förberedande tre klasserna, icke må utgöra något hinder för att hon skall kunna både i avlönings- och pensionshänseende jämföras med en lärarinna, som i övervägande grad undervisar i elementarklasserna.

Vad som har motiverat statsrådet att lägga fram denna önskan för riksdagen, framgår ju av propositionen, och jag skall be att ytterligare med några ord få peka på vad här finnes för bärande motiv. Det är nämligen så, att denna lärarinna har under en följd av år ägnat ett ingående arbete åt att på det lägre undervisningsstadiet få fram mera populära och mera effektiva metoder, särskilt när det gäller matematikundervisningen. Hon företog en studieresa till Amerika år 1904, och efter återkomsten därifrån framförde hon en del nya idéer angående undervisningen på den förberedande skolans område. Hon höll en hel del föredrag, som framkallade livliga diskussioner, och det blev faktiskt inledningen till ett nytt och mycket livaktigt reformarbete inom småskoleundervisningen, och detta icke bara vid flickskolan utan även och i hög grad i folk- och småskolan. Den ledande princip, som hon då sökte göra sig till talesman för, var att skolundervisningen skulle så ordnas, att man först och sist utvecklade barnens arbetsförmåga i olika riktningar på både det teoretiska och det praktiska om-

Ang. skolför-
ständerinnan
Anna Kruses
löne- och
pensionsför-
måner.
(Forts.)

rådet. Därför lades mycket stor vikt vid handens arbete som ett kraftigt medel för att väcka t. ex. iakttagelseförmåga och självverksamheten. Jag skall icke något närmare gå in på den metod, hon förfäktade. Den är jag naturligtvis icke alls kompetent att kunna bedöma. Men man kan åtminstone från representativt håll inom skolvärlden få vittnesgilla omdömen om att den har varit av icke ringa betydelse. Så har exempelvis Stockholms stads folkskoleinspektör doktor Karl Nordlund också vitsordat, att den har även för huvudstadens folkskoleundervisning, särskilt vad matematiken beträffar, spelat en mycket stor roll. Och det vitsordas av många icke blott från privat-skolor utan från skolor av olika art, som varit där och auskulterat, d. v. s. åhört i studiesyfte hennes undervisningstimmar.

Det är klart, att om man nu skall strikte följa bestämmelserna, måste hon lämna från sig denna för henne den käraste och säkerligen viktigaste delen i undervisningen, nämligen på det förberedande stadiet, och återgå till att huvudsakligen lägga sin undervisning på elementarskolestadiet. Och hon tvingas på det sättet att liksom lämna det, som hon fattat såsom sin huvudsakliga uppgift. Utan att på något sätt värdesätta den speciella metod, som hon gjort sig till talesman för — vilket jag som sagt icke är kompetent till — kan man åtminstone säga så mycket, att det vore ganska hårt att av dessa formella skäl beträffande avlöningen tvinga henne tillbaka till ett undervisningsområde, där hon anser sig ha en mindre uppgift att fylla. Ty det är ju så, att förlägger hon sin huvudsakliga undervisning till de tre förberedande klasserna, kan hon icke längre få bidrag av allmänna medel, och skolans ekonomi är icke sådan, att den medgiver att kunna helt avlöna henne. Det lär ha inträffat några år tidigare, men det är numera alldeles ögörligt.

Det som nu motiverat utskottets avslagsyrkande är emellertid räddhågan för konsekvenserna. Man menar, att bottenkoleidéen skulle på något sätt äventyras i sitt framtida läge, om man nu bifölle det här förslaget. Den betänkligheten kan man förstå. Men jag tror, att det här är fråga om en överdriven räddhåga. Och så mycket vet jag, att statsrådet själv, som icke är i tillfälle att här försvara sin proposition, är lika angelägen som någonsin utskottets majoritet att icke på något sätt bidra till, att man äventyrar vare sig den hittillsvarande principen i fråga om avlöning eller bottenkoleidéen över huvud taget, och att han ingalunda vill understödja idéen om en slags parallellskola eller att man på parallella linjer skulle understödja även de privata småskoleklasserna. Men det, som förmått honom att för detta speciella fall vädja till riksdagen, är som sagt dessa rent, om jag så får kalla dem, humanitära och ömmande skäl, och som icke heller behöva bli på något sätt prejudicerande. Ty här gäller det faktiskt ingenting mer än en lärarinna, som skulle kunna fortsätta ett år eller ett par till, innan hon får pension. Det gäller icke att göra någon ändring i lagen utan endast att för hennes speciella del göra det lilla medgivandet, att hon får, med nuvarande bestämmelser angående avlönings- och pensionsförhållanden, ägna liksom hittills sina krafter åt det huvudsakliga område, där hon låtit sina bästa arbetsår

förlöpa. Det är en sådan gärd av både rättvisa och erkännande åt något av plikttroget arbete, att jag är övertygad om, att kammaren icke därigenom kan på något sätt giva på hand, att man går in för några nya principer, genom att i detta speciella fall gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Det har ju också en hel del inom utskottet gjort. Där har det som många andra gånger skurit tvärs igenom partierna. Reservanterna, som ställt sig på statsrådets sida, äro ett par liberaler, fyra socialdemokrater och lika många från högerpartierna. Det visar således, att man har från många olika utgångspunkter funnit att här kunna både billighets- och rent humana synpunkter tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, utan att man riskerar att riva upp de synpunkter för statsbidrag till sådana lärarinnor, som riksdagen eljest med all rätt måste iakttaga.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. afgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Råstock och *Starbäck*.

Herr *Waldén*: Herr talman! Det är alldeles riktigt, att här gäller det ett särskilt personligt fall, nämligen för en lärarinna vid ett privatläroverk att få åtnjuta statsunderstöd, oaktat hon skulle förlägga sin undervisning till de förberedande klasserna. Jag vill visst icke underkänna de skäl, som i någon mån kunna tala här för, då det ju gäller att göra fruktbärande de erfarenheter, som gjorts under förut gjorda studieresor. Men jag har för min del ändå icke kunnat vara med om det, ty det vore dock att bryta mot den princip, som riksdagen och särskilt andra kammaren hållit mycket bestämt på, att icke lämna statsunderstöd till de förberedande klasserna vid våra privatläroverk.

Nu säger visserligen herr *Hallén*, att det är en något överdriven räddhåga för konsekvenserna på detta område. Ja, det är ju möjligt, att sådana icke behöva komma, men det kan ju dock tänkas, att sådana fall kunna inträffa, då t. ex. lärarinnor vid andra privata skolor göra studieresor, och när de kommit hem, säga: vi ha gjort vissa erfarenheter; vi skola omsätta dem i praktiken i undervisningen på det lägre stadiet och anhålla därför om statsbidrag, oaktat det endast gäller undervisningen i de förberedande klasserna. Således kan det mycket väl bli så, att om man bifaller detta, har man brutit den princip, som fastslagits här, och då ha vi rivit upp gärdet.

Det är på de skälen, som jag ställt mig på utskottsmajoritetens ståndpunkt. Men jag får säga, att jag skall för min del icke bli ledsen, om kammaren tager detta förslag, ty saken har icke så ofantligt stor betydelse. Emellertid av rent principiella skäl har jag icke kunnat ställa mig på någon annan ståndpunkt än jag gjort. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåt-

*Ang. skolföre-
ständerinnan
Anna Kruses
löne- och
pensionsför-
måner.
(Forts.)*

Ang. skolföre-
ständerinnan
Anna Kruses
löne- och
pensionsför-
måner.
(Forts.)

det fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Hallén, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 104 ja mot 74 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag för uppehållande av verksamheten under år 1921 vid statens småskoleseminarium i Hagaström;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående öka-
de medel till stipendier åt dömstumlärarelever;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täc-
kande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Borås för år
1920;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen
gjorda framställning angående anslag till uppförande av byggnader
för dubbelseminarium i Umeå; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels
ytterligare låneunderstöd till järnvägar mellan Brittatorp och Sävs-
sjöström samt Sävsjöström och Älghult, dels ock statslån till järnväg
mellan Mellerud och Billingsfors.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar blevo av
kammaren bifallna.

§ 14.

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört banko-
utskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-
tion angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från
skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld jämte en
i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 4 mars 1921 avläten, till bankouts-kottet
den 9 samma månad hänvisad proposition nr 122 hade Kungl. Maj:t,
under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsproto-

kollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken finge för tiden från och med den 1 april till och med den 30 september 1921 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

I ett över nämnda proposition avgivet, den 10 mars 1921 dagtecknat utlåtande, nr 21, hade bankoutskottet anfört, att utskottet, med hänsyn till den korta arbetstid, som stode utskottet och riksdagen till buds före påsk, ansett sig för det dåvarande endast böra föreslå, att den riksbanken medgivna befrielsen från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld erhöle förlängd giltighet till den 1 nästkommande maj.

Denna hemställan blev av riksdagen bifallen.

I nu föreliggande utlåtande hemställde utskottet,

a) att riksdagen måtte medgiva, att riksbanken finge för tiden från och med den 1 maj till och med den 30 september 1921 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar, samt

b) att en i första kamamren av herr Asplund i ämnet väckt motion icke måtte till någon vidare åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herr *Wigforss*, som med biträdande av utskottets hemställan framlagt särskilt förslag till avfattning av utskottets yttrande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet *Beskow*: Herr talman, mina herrar! Det spørsmål, som nu föreligger för kammarens prövning, är närmast frågan om rätt för riksbanken att för tiden till och med den 30 september 1921 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, dock med befogethet för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösen av bankens sedlar.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att riksbanken måtte erhålla denna rätt och bankoutskottet har tillstyrkt förslaget. Jag har emellertid trots det vara på sin plats att här närmare precisera min ståndpunkt i ämnet, så mycket mera som, då det föreliggande förslaget den 4 mars — alltså straxt efter det jag tillträtt mitt nuvarande ämbete — av mig anmäldes för Kungl. Maj:t, jag ej hade tillfälle att utförligare redogöra för min ställning.

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Bland de många lidanden och svårigheter, som världskriget medförde även för de neutrala staterna, torde man utan överdrift kunna i första hand räkna penningvärdets ständigt fortgående försämring. Den tid, då varupriserna voro utsatta för ideliga höjningar, ligger oss så nära, att vi ännu ha de olycksdigra verkningarna därav i friskt minne. Stora delar av befolkningen fingo i detta land som i andra sina utkomstmöjligheter starkt förminskade och därmed sin levnadsstandard betydligt nedpressad. Särskilt illa gick dyrtiden fram över dem, vilkas arbetskraft var förbrukad och som räknat med att en sparad slant skulle trygga deras ålderdom. För var dag som gick berövades de alltmera frukterna av sin omtanke och sparsamhet. Klart är, att på många håll viljan till sparande härigenom skulle försvagas.

Även till den bristande sparsamhet, som nu förebrås staten och kommunen, lades till stor del grunden under denna tid, då med sedelpressens hjälp en artificiell köpkraft tillskapades för täckande av behov, som icke skulle hava kunnat tillgodoses med verkliga inkomster.

Det förtjänar också att framhållas, att mången utan nedläggande av större arbete enbart genom ett mer eller mindre hänsynslöst utnyttjande av konjunkturen förskaffade sig fördelar på det stora flertalets bekostnad.

Inflationsperioden kännetecknades således dels av ett förtärande av landets kapitaltillgångar, dels av en skadlig omflyttning av förmögenhetsförhållandena, åtföljd av vad 1920 års finanssakkunnige kalla en »vitt utbredd lösaktighet i handel ochandel».

Så småningom och särskilt inför intrycket av de olidliga förhållandena i länder, där penningen i särskilt hög grad förlorat sitt värde, fick man klart för sig, att inflationen var en sjukdom, som krävde en radikal behandling. På många håll i världen sattes också i gång ett energiskt arbete mot densamma. Jag vill i detta avseende erinra om svenska riksdagens behandling av denna fråga nästlidet år, om tillsättandet av finanssakkunniga i april månad 1920, om tillkomsten av den s. k. Brysselkonferensen och Sveriges hedrande andel däri.

Ehuru vi genom förhållandenas makt sedan några månader tillbaka icke längre befinna oss i en period av sjunkande penningvärde utan tvärtom, har jag ansett mig böra rekapitulera våra svårigheter från inflationsperioden. Det bör stå klart för oss, att en ny långvarig och fortskridande sänkning av penningvärdet är en olycka, som måste undvikas.

Huruvida början till det prisfall på varumarknaden, som på flera platser i världen men främst i Förenta Staterna satte in under sommaren 1920, berodde på målmedvetna åtgärder av statlig natur, eller om detsamma hade andra orsaker, kan i detta sammanhang lämnas därhän. Faktum är, att sedan det väl gått upp för folk, att varupriserna icke med nödvändighet måste stiga utan även kunde falla, framkallade den stora återhållsamheten i köp ytterligare prisfall. Icke långt efter det prisfallet börjat i Förenta Sta-

terna, satte det in i England, och snart var situationen, ej minst på grund av ryktena om prisfall västerut, densamma även i Sverige. Den nuvarande situationen har affärskrisens alla kännetecken, således mycket ringa köplust och fallande priser. Tecken till återvändande köplust eller till definitivt stopp i prisfallet äro knappast skönjbara varken i Förenta Staterna, England, eller Sverige. Partipriserna hava efter senaste uppgifter fallit från sina respektive maxima i genomsnitt i Förenta Staterna 39 %, i England 40 % och i Sverige 35 %. Partiprisnivån torde nu i Förenta Staterna vara cirka 160, i England cirka 190 och i Sverige cirka 240, om motsvarande partipriser i de respektive länderna för år 1913 sätas till 100. Det ligger i sakens natur, att de angivna talen äro mycket approximativa. En motsvarande undersökning för detaljpriserna visar, att dessa priser ingalunda följt med i prisfallet så hastigt som partipriserna, varav följer, att de olika levnadskostnadsindices, som basera sig på dessa detaljpriser och på en del andra faktorer, som icke visat samma benägenhet att sjunka, såsom skatter och hyror, fallit mycket långsammare än partipriserna. I England har levnadskostnadsnivån sjunkit från 276 den 1 november 1920, då den stod högst, till 233 den 1 april 1921, således 16 %. Här i Sverige hade vi som bekant vårt högsta levnadskostnadsstal, 281, omkring den 1 oktober 1920. Detta tal har den 1 april 1921 nedgått till 249, således med cirka 11 %. Om i en period av prisfall grosshandelspriserna först röna påverkan och detaljpriserna och levnadskostnaderna följa långsamt efter, så följer slutligen arbetslönen såsom den svårast påverkbara faktorn i allmänhet sist den allmänna tendensen. Så har det också här i Sverige visat sig vara fallet, i det att först på senare tid några avsevärda sänkningar av arbetslönen inträffat. Som bekant har emellertid redan åtskilliga arbetsavtal uppgjorts med löner, som med 15 å 20 % understiga de under 1920 gällande lönerna. På många ställen tillämpas dock ännu de tidigare lönerna.

Då det nu gäller att undersöka, huru det stora prisfallet påverkat vår svenska valuta, bör man som bekant i första hand jämföra den med den amerikanska dollarn, vilken som bekant åtminstone i det närmaste behållit sitt guldvärde. Om och när det inträffar, att en dollar, såsom före kriget var fallet står i ett värde av kr. 3,73, skulle den svenska kronan hava återfått sitt värde i förhållande till guld. Den 2 februari 1920 svarade kr. 4,69 mot 1 dollar, d. v. s. dollarn stod 25,7 % över pari. Den 29 februari samma år stod dollarn i kr. 5,38, d. v. s. 44,2 % över pari. Den 3 januari i år var dollarkursen jämt 5 kronor. För närvarande är dollarkursen omkring 4,20 eller endast 13 % över pari.

Enligt en beräkning på denna grund skulle således icke återstå synnerligen stor höjning av den svenska kronans värde gentemot dollarn, förrän den svenska kronan återfinge sitt lagligen fastställda guldvärde. Härvid är emellertid att märka, att om man jämför den amerikanska dollarns värde gentemot varor med den svenska kronans värde i förhållande till varor, så finner man, att skillna-

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

den mellan värdet på vår nuvarande krona och värdet på dollarn är större än de 13 %, som dollarkursen ger anledning att tro. Den svenska kronan har således i realiteten en för låg köpkraft inom landet, jämfört med dess förmåga vid inköp av dollar respektive av varor i Amerika. Detsamma gäller om man jämför den svenska kronan med pund och de flesta andra myntslag. På grund av osäkerheten i beräkningarna av varuprisnivåerna är det kanske lämpligast att icke nämna några siffror som uttryck för den svenska kronans övervärdering på den internationella valutamarknaden. Varpå denna övervärdering beror, därom råder icke full klarhet. Vi hava att för närvarande räkna därmed som ett faktum. Det kan tänkas, att dessa abnorma förhållanden ändra sig snart nog, vilket då måste följas av en stegring i dollarkursen, såvida icke den svenska varuprisnivån skulle i motsvarande mån sjunka gentemot utlandet. Även med skälig hänsyn tagen till detta förhållande torde den svenska kronan på senare tid hava ökat sitt värde icke blott mot varor utan även gentemot guld. Såvitt jag kan bedöma, har den svenska kronan ryckt något närmare sitt gamla guldvärde, än vad på länge varit fallet.

*

Sådant synes mig i stora drag läget för närvarande vara. Den fråga, som nu uppställer sig till besvarande är: huru böra vi för den närmaste framtiden inrikta vår valutapolitik?

Såsom jag nyss antydde, hade jag tillfälle att i största allmänhet angiva min ståndpunkt härutinnan, då jag den 4 mars för Kungl. Maj:t anmälde de med valutavården sammanhängande spörsmål, som i dag äro föremål för kammarens prövning.

I mitt yttrande till statsrådsprotokollet framhöll jag därvid först och främst, att det vore ett önskemål av högsta vikt, att penningvärdet ju förr dess hellre stabiliseras och att, vad Sverige angår, en återgång till effektiv guldmynntfot sker, så snart detta låter sig göra. I denna min allmänna utgångspunkt står jag i full överensstämmelse såväl med 1920 års finanssakkunnige och ekonomiska rådet som ock med mina båda närmaste företrädare på finansministerposten. Senast har — vilket jag med tillfredsställelse konstaterar — bankoutskottet nu biträtt samma mening.

Enär emellertid en övergång till effektiv guldmynntfot, innan guldets värde i förhållande till varor erhållit nödig stabilitet, är förenad med konsekvenser, som delvis icke kunna överblickas, och det synes omöjligt att i närvarande stund vinna garantier för att en nu fastställd guldparitet under alla omständigheter skulle kunna upprätthållas, så förklarade jag mig — i anslutning till ekonomiska rådets uttalande — anse, att tillsvidare en avvaktande ståndpunkt bör intagas. Jag förutsatte dock härvid, att valutapolitiken allt fortfarande bedrivs sålunda, att den svenska kronans värde i förhållande till guld icke nedgår utan tvärtom — såvida detta under ett bestämt men varsamt handhavande av till buds stående medel visar sig möjligt — i görligaste mån höjes.

Som första punkt i det program, jag sålunda skisserade, har

alltså uppställt återgång till guldmyntfoten. Jag vill emellertid gå ett steg längre och tillägga, att man synes mig alltjämt böra sträva hän mot den svenska kronans inlösen med guld till den mängd, som är i lag angiven. Lyckas man att stabilisera den svenska kronan på denna nivå, infriar den svenska staten sina en gång ingångna förpliktelser. Om något annat borde det enligt min mening helst icke bliva tal. Ingen av de stater, som hava en åtskilligt längre och svårare väg att tillryggalägga än vi, innan de återfört sitt penningvärde till den gamla guldpariteten, hava — åtminstone icke än så länge — på allvar tagit upp frågan om myntrealisation. Såvitt jag kan se, vore det icke lyckligt, om vi i Sverige, som dock äger en bättre valuta än de flesta länder, genast kastade yxan i sjön, innan vi ännu gjort ett allvarligt försök att återinföra vår valuta till dess gamla guldparitet, när avståndet dit dock ej är större, än det är. Jag hoppas, att bankoutskottet delar denna mening, men tyvärr förefaller det mig, som om utskottets utlåtande på denna punkt icke gäve fullt klara direktiv i önskvärd riktning. Om vi som utskottet förordar begränsa oss till att inrikta våra ansträngningar på att stabilisera vårt nuvarande penningvärde och vår nuvarande prisnivå, löpa vi alltid risken att ytterligare öka avståndet mellan kronan och guld, nota bene om och i mån som guldets eget värde stiger. Nog böra vi alltjämt som mål för valutapolitiken uppställa en återgång till den gamla guldpariteten. Skulle utvecklingen visa, att detta mål ej *kan* nås, då, men först då, får man slå av på sina fordringar. Men att *redan* göra det, medan förhållandena ännu äro så ovissa och innan man än kan veta, om i längden avgörande svårigheter komma att ställa sig hindrande i vägen, vore enligt min mening förhastat. Vi få dock ej glömma, att, även om vi lyckas återge vår valuta dess gamla värde i guld, innehavaren av fordringarna i svenska kronor i alla fall för sin krona på grund av försämringen av guldets värde får åtskilligt mindre utbyte i varor, än vad fallet var före kriget, under vissa omständigheter kanske föga mer än hälften.

Om man således enligt min åsikt icke som slutmål bör uppgiva att komma tillbaka till ett penningvärde, som är stabiliserat vid den gamla guldpariteten, så torde å andra sidan av vad jag redan anfört framgå, att jag ej anser lämpligt att *nu* söka forcera fram en dylik återgång. Därutinnan är jag fullt ense med bankoutskottet. Så länge guldets värde är underkastat så starka variationer, som alltjämt är fallet, synes mig för övrigt — i likhet med utskottet — vinsten av guldvalutans återställande ej vara tillräckligt betydande, för att man bör underkasta sig de svårigheter, som skulle vara förenade med en omedelbar återgång, detta så mycket mindre som guldvärdets fluktuationer under den närmaste framtiden kunna komma att bli så avsevärda, att man ej skulle anse sig lämpligen kunna hålla fast vid guldvärdet, sedan detta till äventyrs nåtts.

Även därutinnan delar jag bankoutskottets åsikt, att man ej nu definitivt bör fastslå en senare tidpunkt för ett återinträde av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld eller med andra

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Porta.)

Ang. befrielse ord man bör ej redan nu söka fixera tiden för återgång till guld-
 för riksbanken valuta.

från
 skyldigheten
 att intlösa
 sedlar.
 (Forts.)

Över huvud förefaller det mig — såsom jag redan i mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 4 mars antydde — att det, när tiden därför kan anses vara inne, bör tagas under övervägande, huruvida icke i förevarande fråga, och särskilt när det gäller att bestämma tidpunkten för återgången till guldmyntfot, ett samarbete bör komma till stånd med sådana länder, vilkas ställning till frågan om guldmyntfoten är ungefär överensstämmande med vår. Om det därvid visar sig möjligt att ernå viss samstämmighet med avseende å eventuella åtgärder, synes mig mycket vara vunnet, ej minst därutinnan att först genom en mer allmän återgång till guldmyntfot garantier torde kunna skapas för en nöjaktigt stabilisering av guldets värde. Jag har med tillfredsställelse noterat, att utskottet delar denna min uppfattning.

Om man sålunda enligt min mening tillsvidare måste avvara den självverkande regulator, som guldmyntfoten innebär, så är det å andra sidan av så mycket större vikt, att den valutapolitik, som bedrives, och vars handhavande ju till stor del ankommer på riksbanken, skötes på ett förutseende och målmedvetet sätt. Jag kommer härmed in på den andra programpunkten i mitt yttrande av den 4 mars — den, som avser vår valutapolitik under mellantiden, intill dess en återgång till guldmyntfot kan äga rum.

Det ligger i öppen dag att, när man som framtidsperspektiv uppställer vår valutas återförande till den gamla guldpariteten, det i och för sig måste anses som önskvärt, att icke under den tid, som närmast stundar, vår valuta försämras i värde. I mitt nyssnämnda yttrande angav jag också som riktlinje: ingen ny inflation och, om möjligt, fortsatt deflation. Jag går nu att nämna de förutsättningar, som enligt min mening äro oefftergivliga för att en politik efter dessa linjer skulle kunna föras.

Jag vill då till en början framhålla, att samtidigt med att den nu pågående krisen åstadkommit förhållanden på penningmarknaden, som ur valutavårdens synpunkt kunna anses gå i rätt riktning, och samtidigt som den utrensat åtskilliga osunda företeelser inom vårt affärsväsen, den dock drabbat vissa grenar av vårt näringsliv så hårt, att detsamma över huvud taget för närvarande knappast tål ytterligare påfrestning. Tillståndet är otvivelaktigt för närvarande det, att en mycket stor del av Sveriges industri arbetar icke blott utan vinster utan även med betydande förluster. Även om avsättningsförhållandena vore normala, skulle produktionskostnaderna för en mängd varuslag överstiga de försäljningspris, som kunna uppnås, och ännu mycket större blir skillnaden i tillverknings- och försäljningspris därigenom, att den starkt minskade avsättningen, respektive produktionen, driver upp de fasta kostnadernas andel i produktionspriset. Nu är det visserligen så, att åtskilliga av våra industriföretag, som konsoliderat sin ställning, torde kunna tåla vid att under tämligen lång tid arbeta utan vinster och ibland till och med med förluster, men beträffande många industri-

grenar och industriföretag gäller, att deras situation icke medger detta. Därest ett större antal dylika företag skulle drivas till ett nedläggande av sin verksamhet respektive till en tvångslikvidation, skulle icke blott aktieägarna i dem och andra, som i dem insatt kapital, göra stora förluster utan med hänsyn till de nationalekonomiska värden, som därigenom skulle gå förlorade, skulle även det allmänna lida en betydande skada. Fall givas, då efter en dylik katastrof vederbörande industrier sannolikt icke skulle kunna åter resa sig. Särskilt gäller detta en del företag, som driva konkurrens på världsmarknaden. Den, som på den marknaden en gång blivit utslagen, har föga hopp att åter komma med igen. Jag vill icke heller underskatta det faromoment, som ligger däri, att förtroendet för vår industri som kapitalplaceringsobjekt förloras ännu mera än vad beklagligtvis redan är fallet till skada för den företagaranda, som i framtiden skall bära vårt näringsliv framåt.

Men den nuvarande situationen inom näringslivet har även en annan sida, som ter sig ej mindre betänkelig. Jag syftar på läget på arbetsmarknaden. Redan har arbetslösheten börjat antaga oroväckande proportioner, och klart är att, om betingelserna för produktionen ytterligare försämras, denna arbetslöshet måste gripa alltmer omkring sig. Det torde vara överflödigt att här närmare påvisa de olyckor för det allmänna och den enskilda, som härav kunna bli följden. Jag vill dock framhålla, att arbetslöshetens oundvikliga följeslagare, arbetslöshetsunderstödet och nödhjälpsarbetet, i och för sig medföra betänkliga moraliska och ekonomiska vådor. Vilka konsekvenser arbetslösheten har för statens ekonomi, därom har riksdagen noggrann kännedom. Att arbetslöshetsunderstöden tendera till att framkalla en försämring av vårt penningvärde är en sak, som också måste beröras i detta sammanhang.

För att man skall komma ur den ytterst vanskliga situation, vari näringslivet sålunda är försatt, har man, såvitt jag kan se, endast att räkna med följande möjligheter: *antingen* en höjning av varuprisen *eller* en reduktion av produktionskostnaderna, vilka bägge möjligheter också kunna kombineras.

Det förra av dessa alternativ, höjning av varuprisen, är alltså en omskrivning för fortsatt inflation eller just det resultat, som man ur valutapolitikens synpunkt om möjligt vill undgå.

Vill man på allvar undvika denna väg ur svårigheterna, återstår, såvitt jag kan se, ej annat än att söka nedbringa produktionskostnaderna. För att nå detta mål böra till att börja med alla besparingar i organisations- och förvaltningskostnader, som över huvud äro möjliga, genomföras. Det är ock mitt intryck, att näringslivets män under trycket av de dåliga tiderna energiskt inrikta sina ansträngningar härpå.

Men för att produktionskostnaderna väsentligen skola nedbringas erfordras dessutom att den post, som i många fall ekonomiskt betyder mest, nämligen lönerna till olika kategorier av personal, reduceras.

Arbetskostnaden på produkten torde i genomsnitt vara cirka

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar.

(Forts.)

3 $\frac{1}{2}$ gånger så stor som före kriget, varvid dock är att märka, att arbetarens förtjänst genom den förkortade arbetstiden icke stigit i samma proportion. Arbetskostnaden är således i allmänhet relativt mera ökad än partiprisen, som för närvarande i genomsnitt torde vara endast cirka 2 $\frac{1}{2}$ gånger så höga som före kriget. Den förut rådande jämvikten mellan arbetslöner och varupris har således rubbats. Läget är ur produktionssynpunkt så mycket bekymmersammare, som arbetslönerna i åtskilliga länder, med vilka vi hava att konkurrera, synas hava ökats mindre än i Sverige.

Huru stor reduktionen i den nuvarande genomsnittliga nominallönen skall behöva bli för att vårt näringsliv skall återfå sin konkurrenskraft på världsmarknaden, torde icke kunna generellt avgöras. Förhållandena äro olika inom olika näringsgrenar, vartill kommer, att de löneförhöjningar, som under de senaste åren ägt rum, ingalunda skett likformigt efter hela linjen. Jag utgår från att situationen på arbetsmarknaden icke får på någon plats utnyttjas till sådana reduktioner, som gå utöver vad som av mig nu angivna synpunkter påkalla. Här vill jag också understryka, att, i mån som reduktioner i lönerna svara mot en höjning av penningvärdet, desamma ej innebära någon sänkning av reallönen.

I detta sammahang torde ock böra påpekas, att på många håll, där man nu måst reducera arbetstiden till exempelvis tre dagar i veckan, veckoinkomsten faktiskt nedgått till allenast hälften av vad förut utgått. I dylika fall bör det uppenbarligen ligga i alla parter intressen att hellre i viss mån nedsätta dagavlöningen, om därigenom produktionen kan upptagas i sådan omfattning, att full selsättning kan beredas personalen.

Bland övriga produktionskostnader för vårt näringsliv vill jag här något beröra järnvägsfrakter och räntor.

Vad de förra angår vore det givetvis, särskilt för vissa grenar av vår industri, högeligen önskvärt, om en sänkning kunde komma till stånd. Bankoutskottet har även gjort ett påpekande i denna riktning. Frågan om möjligheten av en fraktreduktion under nuvarande exceptionella förhållanden är ock föremål för regeringens omprövning. Uppmärksammas bör emellertid, att denna fråga — i vad densamma angår statsjärnvägarna — jämväl har en betydelse för statskassan, som i nuvarande brydsamma statsfinansiella läge ej kan lämnas opåaktad.

Vad beträffar räntefrågan så är densamma givetvis beroende av riksbankens diskotopolitik, som i sin tur nära sammanhänger med valutapolitiken över huvud. Utan att närmare ingå på frågan härom, vill jag i anslutning till bankoutskottet dock framhålla, att diskontot i nuvarande ekonomiska läge näppeligen har den betydelse för valutavärden, som under normala förhållanden varit fallet, under det att detsamma torde spela en rätt stor roll för näringslivet.

Med det anförda har jag angivit min principiella ställning till vår valutapolitik under den övergångstid, vari vi nu leva: ingen ny inflation, och, om möjligt, fortsatt deflation, men detta endast un-

der den oefftergivliga förutsättningen, att det skall visa sig möjligt för vårt näringsliv att i jämbredd med denna utveckling driva ned sina produktionskostnader, så att näringslivet alltjämt kan hållas uppe, och att förty företagsamhetens lamslående och arbetslöshetens utbredning kan undvikas.

Det är härvid av utomordentlig vikt, att den nödiga jämvikten mellan produktionskostnader och varupris med det snaraste inträder. Att situationen härutinnan snarare försämrats än förbättrats under den tid, som förflutit efter framläggandet av de propositioner i valutafrågan, som nu behandlas, synes mig tyvärr icke kunna bestridas. Med hänsyn härtill blir det måhända ofrånkomligt att till undvikande av svårbotlig ödeläggelse och i syfte att åter få produktionen i gång taga under överbäggande åtgärder, som kunna bringa en tillfällig hjälp, även med risk att de riktlinjer, som ur synpunkten av valutans värd i och för sig vore de mest önskvärda, åtminstone interimistiskt skjutas åt sidan. Så långt möjligt bör dock enligt min mening tillse, att den utveckling i riktning mot den stegring av den svenska kronans värde, som på senare tid förmärkts, icke mer än nödigt fördröjes eller att den i varje fall icke helt avbrytes, så att icke den dag, då den svenska kronan återkommer till guldparitet, flyttas alltför långt fram i fjärran, måhända så långt, att det till sist skall visa sig omöjligt att nå det av mig som önskvärt betecknade slutmålet.

Till sist må det tillåtas mig att erinra, att vi ej böra glömma, att den nuvarande krisen liksom de flesta penningkriser är av internationell karaktär. De svårigheter, varmed näringslivet här hemma kämpar, äro desamma som de, vilka drabba industri, handel och sjöfart exempelvis i U. S. A., England och våra grannländer. Där liksom här äro produktionskostnaderna i många branscher långt över försäljningspriserna på de framställda varorna. Det är min tro, att förrän denna kris rasat ut på världsmarknaden, förr är det icke möjligt att uppnå någon slutgiltig förbättring inom det svenska näringslivet. Innan köplusten på allvar återvänt inom England, U. S. A., o. s. v., torde det exempelvis icke vara möjligt att åt våra exportindustrier giva någon avsevärd lyftning. Huru affärskrisen på världsmarknaden kommer att utveckla sig, därom veta vi föga. Förr eller senare återkommer dock jämvikten antingen genom att utlandet lyckas reducera sina produktionskostnader eller genom att varuprisen åter börja stiga. Att detta slutligen kommer att hava stort inflytande på den svenska kronans ställning är tydligt. Härefter ligger ett kraftigt skäl för oss att icke fastlåsa vår valuta.

Den politiska situationen uti världen är för övrigt skäl nog att icke ännu binda händerna allt för hårt på sig. Vi kunna av handelspolitiska skäl lätt tvingas i rent självförsvar till skyddsåtgärder på näringsområdet, som äro av den natur, att man icke å priori kan bedöma deras inverkan på den svenska kronan.

Med den mening i valutafrågan, varåt jag i det föregående givit uttryck, överensstämmer, att jag anser, att riksbanken även i fortsättningen måste vara fritagen från skyldigheten att inlösa sina

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.*

(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

sedlar med guld, och att det icke heller är möjligt att nu slutgiltigt fastslå den tidpunkt, då inlösningsplikten skall åter inträda. Likaledes följer av den intagna ståndpunkten, att riksbankens sedelutgivningsrätt ej bör för starkt begränsas, utan att den extra sedelutgivningsrätten alltjämt bör kvarstå.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt erkännande för det belysande anförande, han hållit inför kammaren. Många av de spörsmål, som röra vår valutafråga, har han sökt belysa och kammaren har erhållit insikt i svårigheten att genomtränga bankoutskottets utlåtande. Denna fråga är så svårlost, att all den klarhet, som sprides över densamma, är nödig. Jag skall be att få konstatera, att herr statsrådet i sitt anförande nästan helt och hållet — åtminstone med mycket obetydliga undantag — instämt i och anslutit sig till de uppfattningar, som av bankoutskottet blivit uttalade. Jag råkade i förrgår strax efter det utlåtandet framlades i kammaren en ledamot av första kammaren, som meddelade mig, att han ansåg detta utlåtande vara högst undermåligt — jag har sedan i herr statsrådets anslutning till detsamma fått en bekräftelse på motsatsen — och den förstnämnda förklarade genast, att utskottsutlåtandet i dess helhet borde av första kammaren avslås med undantag av de få rader, som innehålla utskottets kläm.

Enligt min mening torde det varit onödigt, att bankoutskottet har blottställt sig inför den allmänna kritiken med ett så pass långt utlåtande i valutafrågan. Jag tror, att det varit väl så klokt, om utskottet underlåtit att ge efter för påtryckningen, att bankoutskottet borde ge ett utlåtande om sin ställning till valutafrågan. Jag tror, att det vari lyckligare om bankoutskottet avvisat opinionen, men utskottet ansåg sig ha vissa skyldigheter att utreda ärendet. Och många äro de som trott att utskottet skulle kunna lösa hela valutafrågan och ställa vår statsekonomi i det bästa skick. Detta utlåtande har naturligtvis förorsakat bankoutskottet stor möda och besvär, men det har också förorsakat en hel del andra institutioner möda och besvär, mest privatpersoner och jag syftar då på de föredrag, som utskottet besvärat nationalekonomer att hålla, av vilka samtliga funnit sig böra gå på inbördes skilda linjer. En del av nationalekonomerna hava ansett sig för lösningen av spörsmålet böra helt och hållet gå teoretiska vägar. Andra åter såsom doktor Dalén och Marcus Wallenberg m. fl. ägna nästan helt och hållet sin uppmärksamhet åt det rent praktiska i denna valutafråga. En av vetenskapsmännen har påpekat, att man skulle kunna jämföra inflationsperioden med ett i full gång varande tåg. Om så inflationen plötsligen upphörde, skulle alla passagerare i tåget störta omkull. Jag kan icke tänka mig, att med det system, vederbörande representerade, man skulle ånyo få passagerarna på benen. Han nämnde icke, huruvida de kunde komma på benen igen eller de ligga där ännu. För min del får jag säga, att jag tror, att de flesta av dessa passagerare, med vilket namn jag antager att han betecknar en del av landets

industriidkare och företagare, ännu icke kommit upp på benen och kanske en hel del av dem icke ens komma mer upp på benen. Så hårt har nämligen det finansiella nödläge, som råder i vår tid, drabbat näringslivet.

Herr statsrådet har också erinrat om den prekära belägenhet som Sveriges industri- och företagareverksamhet befinner sig i, och jag ber att för min del till detta få lägga, att jag tror, att det kommer att gå ännu åtskilliga år, innan passagerarna i professors vagn kunna komma på fötterna igen.

Jag tror, att herr Wigforss' reservation, ur formell synpunkt, är egentligen den enda riktiga, ty han har hållit sig just precis till vad den kungl. propositionen innehåller och därutöver icke trätt ett steg, men jag har för min del liksom utskottet i dess helhet icke kunnat ansluta mig till herr W:s uppfattning, lika litet som till professor Heckschers åsikt, med vilken den närmast sammanfaller. Den av de vetenskapsmän, som jag skattar högst, och som jag ansett på ett klokt sätt uppdelar problemet mellan teori och praktik, är den högt över alla stående professor Cassel.

Herr statsrådet nämnde, såvida jag icke uppfattade honom fel, att det syntes, som om utskottet icke nog kraftigt betonat, att man icke för närvarande kunde återinföra guldmyntfoten. Jag anser, att utskottet ganska klart har framlagt denna mening. Utskottet var åtminstone på det klara med att, har man icke hittills kunnat återinföra guldmyntfot, går det sannerligen icke heller i den närmaste framtiden.

Jag kan för min del icke ge några direktiv för Sveriges framtida näringspolitik. Det är alltför många faktorer, som inverka på denna fråga. Emellertid innehåller departementschefens yttrande ett citat efter ekonomiska rådet, där detta säger, att guldmyntfotssystemet icke bör igångsättas, förrän man har kommit till klarhet med avseende å stabilisering av varupris, arbetslöner m. m.; kan man få en stabilisering av såväl vårt myntvärde som även av varupris och dylikt, behöva vi i sanning icke någon guldmyntfot. Det är ju guldmyntfotssystemet, som man hoppats skulle åstadkomma stabiliseringen, och det är icke någon motsatt verkan, som vi eftersträva. Hava vi kunnat vinna detta mål utan att införa något guldmyntfotssystem, behöva vi det i sanning icke heller efteråt.

Jag skall icke besvara kammaren med att gå igenom hela utskottsutlåtandet, såvitt det avser dess teoretiska beräkningar. Det kunna herrarna själva läsa in utskottets utlåtande. Det innehåller många goda saker och är visst icke så undermåligt, som den förstakammarledamot, som jag nyss talade om, antydde för mig, då han antydde, att hela motiveringen skulle strykas och endast tagas de sex rader, som innehålla klämman. Jag vet icke, om första kammaren har hunnit med detta arbete ännu, men det är väl troligt, att den kommer att göra så, som den nationalekonomiska senatören antydde.

Vad är det sålunda, som förhindrar oss att komma fram till en naturlig utveckling av vårt svenska näringsliv? Jo, vår valutafråga är i främsta rummet av internationell karaktär, och jag har aldrig

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

låt mig dragas in helt och hållet i guldmyntfotsteorierna. Jag har aldrig satt hela min lit till hjälp härifrån, ty jag vet av praktisk erfarenhet, att alla åtgärder hjälpa föga, så länge hela Europa befinner sig i finansiellt upplösningstillstånd. Det gäller ju icke alla Europas stater, men det gäller Tyskland och Ryssland, och det är redan mycket det, att våra närmaste grannar hålla vårt finansiella liv i oro. Söderut är det lika dåligt i de slaviska staterna, i Italien, Grekland och Turkiet o. s. v. Hur skall det vara möjligt att ordna vårt myntväsen här i Sverige, hur skall vår handel och vårt näringsliv och även vårt jordbruk åter kunna komma på fötter, om man icke kan hålla produktionen uppe, om konsumenter och köpare saknas, och till självkostnadspris?

Jag anser således, att hela skulden till det läge, vari vi nu befinna oss, ligger i förhållanden på världsmarknaden. Kammarens ledamöter kunna ju själva finna detta genom att iakttaga de massor med varor, som kommit in till vårt land från andra stater men mest från Tyskland sistlidet år. De säljas här i Sverige i så stora mängder och kvantiteter, att vi för närvarande ha hela landet uppfyllt med främmande varor. Hur skola vi då kunna bereda arbete för vår inhemska industri och för vårt inhemska näringsliv? Hur skola vi kunna placera all den spannmål, som vi ha liggande osåld i våra magasin, som icke kunna tömmas? Hur skola vi kunna åstadkomma en någorlunda normal handelsbalans i förhållande till utlandet? Det finns icke någon möjlighet. Jag kan upplysa kammaren om att år 1920 importerades till Sverige från utlandet varor för 3,380 miljoner kronor, sålunda för nära tre och en halv miljard, vilket för ett folkfattigt land är mer än vi kunna tåla. Emot detta exporterade vi varor för 2,090 miljoner kronor eller endast något över två miljarder. Det var således ett importöverskott på mycket över en miljard, och det var ändå en ofantligt stor export under år 1920, då det ännu rådde efterverkningar av de lysande tiderna. Då man kan importera för över 3 $\frac{1}{3}$ miljard kronor till Sverige, får jag säga andra kammaren, att Sveriges land helt säkert för lång tid framåt är uppfyllt av utländska varor, från spannmål till maskiner, fruntimmershattar och automobiler och en oändlighet av lyxvaror. Hur skall det vara möjligt för oss här i Sverige att komma till lugn i vårt affärsliv, innan vi få produktionen i gång? Det kan synas som oro produktionen f. n. är gagnlös då den icke kan säljas. Hur skola vi kunna avhjälpa den nu rådande arbetslösheten i vårt land? Hur skall folket kunna få arbete och bröd? Det vet jag icke och ingen annan heller, men säkerligen blir det icke förrän vår handelsbalans blir någorlunda utjämnad.

Jag skulle vilja tillägga några ord om en del önskemål, som äro vidrörda av utskottet och som tillhöra de praktiska önskingar som varje finansman kan sätta sitt hopp till. Jag syftar särskilt därpå, att man här i landet bör bringa ned produktionskostnaderna. Det är nu lätt att säga, men hur det skall ske, kan ingen ge besked om. Därför hysa vi alla de allra största farhågor för hur det skall gå med svensk produktion och svenskt näringsliv under de närmast kommande åren. Då jag i påsk var hemma, föredrogos i

en järnvägsstyrelse som jag tillhör, skrivelser från ett par näringsidkare, däri särskilt man beklagade sig över, att man icke kunde sälja sina stenkol på grund av att frakterna voro allt för dyra. Spannmål kunde icke heller vidare transporteras på järnväg, och gödningsämnen till den kommande varen kunde likasa icke föras från det ena stället till det andra på grund av de höga järnvägsfrakterna. Järnvägen i fråga ville göra vad den kunde i detta avseende och gjorde också nedsättningar i frakterna; kungliga järnvägsstyrelsen anser sig icke böra ändra tarifferna utan kräver att få vinst på sin rörelse. Men jag fruktar, att det är en felaktig politik, när järnvägsstyrelsen icke vill lyssna till, att det är bättre att förfoga över trafik till billigare tariffer än att sakna trafik på grund av höga tariffer. Jag tror, att det är alldeles nödvändigt för kungl. järnvägsstyrelsen att akta på, att landets näringsliv behöver stöd och hjälp i den nöd, vari det befinner sig. Ätminstone bör man hjälpa det så, att icke järnvägsfrakterna äta upp allt för mycket och breda ut sig allt för mycket på dess omkostnadskonto.

Det är flera saker, som jag i sammanhang med detta skulle vilja erinra om. Både post, telegraf och telefon kosta affärsvärlden och kosta oss alla långt mera, än vi egentligen hava råd att kosta på detta. Jag tar för givet, att det icke heller är möjligt för oss att vare sig minska försändningen av brev och paket eller ännu mindre att slå in på en sådan återhållsamhet med avseende på telefonens användning, att detta i någon vidare mån skulle kunna bringa lindring. Det är också ett allvarligt spörsmål, att alla våra kommunikationer kräva för stora kostnader. Om såväl staten som kommunerna kan man säga, att de åtminstone i närvarande tid borde till det allra yttersta begränsa sina lånebehov. Deras företagarenit och företagareintresse har blivit så utvecklade under de goda tider, som varit, att de icke tyckas kunna lära sig, att det är nödvändigt att hålla igen, och att ingen, vare sig enskilda personer eller kommuner och än mindre staten, kan hålla ut, med att år efter år låna pengar till företag, som man icke anser sig kunna underlåta att genomföra. Detta måste både staten och kommunerna lära sig, och jag anser, att det är lika angeläget för bägge parterna.

Så, den allra värsta frågan för såväl stat och kommuner samt andra företag, och det är arbetarefrågan. Den ofantliga, ständigt växande, arbetslösa skaran kan icke i längden på detta sätt gå utan arbete. Det är förgäves man talar till de arbetslösa om sparsamhet och arbetsamhet. Arbetsamhet kunna de icke lägga i dagen, då det icke finnes någon arbetsplats för dem, och sparsamhet kan man icke begära av folk, som icke har någonting att spara. Tyvärr är det så, att de stora industrierna, den stora verksamheten, den stora företagsamheten ligger död nere och kan icke med artificiella och konstlade medel upphjälpas.

Jag skulle vilja erinra om en bok, som är nyttig för envar att studera. Det är den gröna bok, som bär titeln: »Internationella finanskonferensens i Bryssel rapport och resolutioner». Den innehåller många synnerligen intressanta punkter. Där står bl. a.: »Det är synnerligen önskvärt, att de länder, som frångått en effektiv guld-

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intlösa
sedlar.*
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.

(Forts.)

myntfot, återgå därtill.» Här talas vidare om pappersmyntets värde och dess nominella guldvärde, men i regel håller man sig mera till de praktiska sakerna: »Vi kunna icke förorda något försök att stabilisera guldets värde, och det måste starkt betvivlas, att ett försök i denna riktning skulle lyckas.» Jag har några fler sådana utdrag, som jag skall be att få uppläsa: »Alla överflödiga utgifter måste undvikas.» — »Handeln måste så snabbt som möjligt frigöras från all kontroll och de hinder undanröjas, som ännu förekomma inom den internationella handeln.» — »Skapandet av mera kredit måste upphöra, och staten såväl som kommunerna måste icke blott avhålla sig från all ökning av sina svävande skulder utan börja konsolidera eller gradvis avbetala dem.»

Ja, herr talman, jag skall icke längre upptaga herrarnas tid. Jag vill blott säga, att det arbete, som utskottet med mycken möda åstadkommit, lider naturligtvis, då det rör sig på ett område, över vilket ingen är herre, av bristfälligheter i många avseenden. Det är dock utfört i den goda avsikten att gagna landet och att så långt som möjligt lämna upplysning för dem, som önska det. Och jag hoppas, att det dock blir ett korn, som är sått i rätt tid, och ur vilket även en god växt skall spira upp.

Herr talman, jag har icke mera att tillägga i denna fråga för närvarande, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Thorsson: Herr talman! Det utskottsutlåtande, som nu ligger före till bedömande, innehåller ju en rad av uttalanden, som, om de göras till riksdagens, kunna få ett visst avgörande på vårt framtida ekonomiska liv. Och det är därför varje persons skyldighet att efter bästa förstånd försöka intränga i vad utskottet här sagt och vad det velat säga. Jag tillåter mig icke att fälla något sådant generellt omdöme om utskottsutlåtandet, som den siste talaren omnämnde, att en riksdagsman i första kammaren hade gjort. Det här utskottsutlåtandet ompänner ett ämne av en sådan invecklad innebörd och av sådan omfattning, att icke två personer av den lärda skolan kunnat förena sig om det erforderliga receptet för att bota den sjukdom, vi råkat i. Under sådana förhållanden bör det ej förvåna, om man blir litet fundersam över denna rad av uttalanden, som göres i det föreliggande betänkandet. Jag är av helt naturliga skäl icke redo att i likhet med herr Sommelius formulera de synpunkter som motivera ett bifall och anser det därför vara min skyldighet att se till, att vi icke fatta ett beslut, som i all välmening kan bli mindre lyckligt för vårt framtida liv. Det kan icke förnekas, att i utskottsutlåtandet givits uttryck åt en uppfattning, som icke förut framförts i en så auktoritativ akt, som detta utskottsutlåtande ju måste vara, när det är ett aktstycke, som utgår från den institution inom riksdagen, vilken närmast har till uppgift att, när riksdagen skall göra något uttalande i dylika frågor, giva uppslag och direktiv, huru dessa uttalanden skola formas. Jag är fullständigt enig med utskottet i dess allmänna resonemang om, att tidpunkten icke nu är lämplig att införa en effektiv guldmyntfot. Och jag skall icke upp-

taga kammarens tid med att ge mig in på något resonemang om en sak, vilken det förefaller mig, som om de flesta personer, som syssla med detta ärende, äro eniga om. Jag har nämligen icke i dag hört någon, vare sig i denna eller första kammaren, som åtminstone med samma tvärsäkerhet, som skedde exempelvis för ett år sedan, förklarar, att man vilken dag som helst kunde ge sig till att fastställa vår guldmyntfot eller återinföra sedelinlösningen. Det har inträffat för stora skakningar i världen för att vi enligt min uppfattning skulle kunna försöka oss på någonting sådant. Och jag är livligt övertygad om, att om den saken råder det egentligen icke någon stark meningsskiljaktighet. Jag kan sålunda gå förbi den delen av utskottets resonemang, som ansluter sig till den kungliga propositionen i vad den avser att släppa guldet löst.

Jag kan också i viss mån ansluta mig till utskottets uppfattning i fråga om dess resonemang om diskontots verkningar. Jag går nämligen ut ifrån, att den uppgift, en viss anordning har att fylla under fredliga, lugna och normala förhållanden, kan rubbas under onormala. Och vi befinna oss fortfarande i så onormala förhållanden, att vi icke kunna säga, att diskontopolitiken ensam i och för sig kan reglera tillgången på penningar.

Men det finnes i utskottsutlåtandet ett par saker, som jag, åtminstone ännu icke, är färdig att ge min anslutning till. Det här här från så många håll betonats, att vår valuta, våra betalningsmedel för gjorda tjänster, inom och utom landet företer en högst väsentlig olikhet. Gentemot en del andra länder hava vi en valuta, vars köpvärde står högt, när det gäller att uppgöra våra utländska affärer, men när det gäller att klarera våra inländska affärer, har icke vår valutas köpvärde följt i samma hastiga tempo, som när det gällt det internationella utbytet. Nu har det under den senaste tiden särskilt från industri och affärsintresserade kretsar allt starkare och starkare betonats, att den saken skulle vi kunna reglera mycket enkelt genom att säga, att vi stabilisera valutans värde, sådant detta är, på det viset, att vi ändra penningarnas värde inom landet och i lag sanktionera detta. Jag vill icke säga, att utskottets formulering, om man läser den mycket noggrant, direkt utsäger, att utskottet rekommenderar denna utväg för att lösa våra inre svårigheter, men jag vågar påstå, att de flesta, som läsa detta aktstycke, skola få den föreställningen, att här skola vi nu vidtaga åtgärder för att förbereda en sådan åtgärd, och det är emot denna sakernas ordning, som jag för min ringa del vill varna, att vi skola taga någon position till. Vår situation är icke sådan, att vi äro *tvungna*, färdiga eller beredda att göra det. Det finnes enligt min mening ingenting, som kan öva en mera förkvävande verkan på vare sig en enskild företagares verksamhet eller en nations verksamhet, än om man jämt och ständigt går omkring och talar om, att nu gör man förberedelser för att slå vantarna i bordet. Det är en psykologisk verkan av en sådan omfattning, att åt den borde vi åtminstone såsom lagstiftande församling icke giva hemul. Därför är jag mycket, mycket betänksam emot de delar av bankoutskottets utlåtande, vilka beröra spe-

Ang. befrivelse
för riksbanken
från
skuldigheten
att intösa
sedlar.
(forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

ciellt denna del av det viktiga problem, som nu är uppe till allmän diskussion.

Herrarna torde måhända erinra sig, att då vi förra gången diskuterade i riksdagen denna fråga och då jag hade uppdraget att hos den då varande riksdagen begära uppskov med riksbankens skyldighet att inlösa sedlarna med guld, uttalades det en hel rad av starka ord däremot, och dessa starka ord hava sedan i många variationer vänts därhän, att den då sittande regeringen icke egentligen visste vad den ville. Riksdagen skrev då och begärde en utredning om detta spörsmål. Denna utredning kom till stånd, och de s. k. 1920 års finanssakkunniga skrevo ihop ett utlåtande, stött på uttalanden från olika representativa håll inom landet. Dessa finanssakkunniga uttalade då såsom en mycket bestämd uppfattning, att vår förnämsta uppgift för att komma framåt och säkerställa vårt lands ekonomi vore, att vi skulle söka efter att icke försämra våra penningars värde. Nu har bankoutskottet i motsats till 1920 års finanssakkunniga gjort ett uttalande, som, om riksdagen följer detta, innebär, att vi skulle slå in på en ny kurs; trots alla omskrivningar synes mig den saken ligga klar. Utskottet säger, att med hänsyn till att priset skett hastigare än 1920 års finanssakkunniga ansågo eller tänkte sig, har det inträffat en sådan situation, att vi icke längre kunna hålla på den mening som uttalades 1920, utan vi måste ordna det så, att vi kunna, som utskottet uttrycker sig, stabilisera vår valuta. Ingen kan vara mera angelägen än jag om att vi skola komma till en fast och stabil valuta, men jag vet icke, vilka värden jag sätter på spel, vare sig på ena eller andra sidan, om jag gör ett uttalande för att en stabilisering av valutan skall ske på den punkt valutan i dag intar. Vad veta vi om händelserna i världen om en månad, särskilt med hänsyn till den kritiska tidpunkten omkring den första maj? Kan det då vara riktigt, att vi här ge oss in på att ordna om våra angelägenheter på det sätt utskottet ifrågasätter? Som stöd för sitt resonemang anför utskottet, att grosshandelspriserna ha sjunkit hastigare än priserna på arbetsmarknaden. Ja, det är måhända riktigt, men det ligger ett moment däremellan, och det är detaljpriserna, som icke sjunkit lika hastigt som grosshandelspriserna, och detta moment måste vi taga med i räkningen, när vi bedöma den ekonomiska situationen. Förrän detaljpriserna sänkts kan man icke ifrågasätta någon avsevärdare sänkning av priserna på arbetsmarknaden. Utskottet säger, att *prisfallet* har minskat kapitalbildningen, hämmat framåtskridandet och det allmänna välståndet. Det är ett mycket starkt uttalande. Är kapitalbildningen, äro våra kapitaltillgångar sämre efter prissänkningen än de voro föredensamma? Ja, helt naturligt, om man bygger på de bokförda värdena; men när vi stodo på toppen av högkonjunkturen, voro dessa värden bokförda till tre gånger så mycket som de skulle varit och de äro ännu högt över de värden som gällde och existerade före kriget. Om jag då går ut ifrån, att våra reella värden icke ökats tre gånger så mycket under denna uppsvingperioden, utan tvärtom, att det är en uppskrivning och ett nytt uppfixerande av de gamla

värdena, så är det uppenbart, att man får med ett visst kallt lugn taga ett sådant resonemang som då utskottet säger, att kapitalbildningen har minskats. Det är klart, att när vi befinna oss nere i vågdalen, allting måste åstadkomma, att just i detta tillfälle det måste bli en minskning av kapitaluppsamlingen. Men frågan är om vi kunna komma ur denna vågdal på ett lämpligare sätt genom att fullfölja utskottets grundtanke än om vi pröva oss fram som hittills? Jag medger, att det kan och måhända bör ske en paus uti priset, men vi ensamt bestämma icke längden av denna paus. ty här röra vi oss inom internationella företeelser, och det är icke säkert, att, ifall vi följa utskottets resonemang här, det kunde hava en sådan psykologisk verkan, att vår exportindustri därigenom skulle känna sig tilltalad att sätta i gång en produktion, vars alster de måste lagra därför att varuutbytet är avstannat i så väsentliga delar av världen. Jag är därför inför all denna osäkerhet rädd för att biträda den del, av utskottets resonemang, som går ut på att vi skulle införa en ny kurs på hithörande område.

Utskottet har litet längre fram i sitt utlåtande på sidan 14 sagt, att »den enda praktiskt genomförbara utvägen för gottgörande av de orättvisor, inflationen förorsakat, kan endast vinnas genom en allmän prissänkning». Om jag sätter detta uttalande emot det förra uttalandet, att priset har åstadkommit minskning av kapitalbildningen, hämmat framåtskridandet och hämmat det allmänna välståndet, så förstår jag icke riktigt hur utskottet kan finna någon överensstämmelse mellan dessa båda uttalanden. Utskottet erkänner, att priset är den enda praktiskt genomförbara vägen för att i någon mån bota de orättvisor, som hava alstrats under kristiden, men söker påvisa, att om detta prisfall skulle fortsätta, så skulle det åstadkomma lika många nya orättvisor eller orättvisor i ungefär samma grad, som prisstegringen åstadkommit, och utskottet för då särskilt fram tanken på, att de som hava pengar att fordra och fått dessa fordringar under den högre prisnivån komma att bibehålla dessa fordringar till oförändrade belopp. Utskottet går vidare och säger, att hela det antal unga män, som med skuldsättning fått sin utbildning under kristiden, komme att drabbas av deflationens verkningar. De gå ut i livet med en större skuldbörda, och de skulle komma att lida på ett fortsatt prisfall.

Vidare skulle hela den utveckling, som vår industri under krigsåren varit underkastad och som måste ske efter en betydligt högre måttstock med därav föranledda ökade anläggnings- och utbyggnadskostnader, lida avbräck. Det skulle verka ruinerande och förstörande på hela rader av industrigrenar. Därför måste vi stabilisera penningvärdet på den nuvarande nivån. Här röra vi oss naturligtvis på ett område, som är ytterligt ömtåligt. Frågan är: skall den situation, som inträtt under kristiden, vara avgörande för den prispolitik, vi skola följa i fortsättningen? Jag kan icke i dessa frågor följa utskottet. Detta spørsmål är för litet diskuterat ute bland vårt folk för att man nu skulle kunna våga sig på att göra ett riksdagsuttalande, som skulle tjäna som en vägledning på det sätt utskottet i vissa delar av

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

sin motivering ifrågasatt. Jag har den bestämda uppfattningen, att vi måste pröva oss fram så gott vårt förstånd förmår. Att göra några bestämda uttalanden, vare sig i motiveringen eller klämman, som binda för framtiden, kan ha sina mycket, mycket stora vanskligheter i tider som dessa.

För att giva en liten bild av vad vi egentligen röra oss med, vill jag erinra om några siffror jag hämtat ur den officiella statistiken. Av dessa framgår, huru mycket medel, som insatts till förvaltning i diverse inrättningar. Om jag minnes rätt voro 1916 eller 1917 insatta i allmänna sparbanker 1,381 miljoner, i postsparbanken 64 miljoner, på postremissväxlar 165 miljoner, på giroräkning 1,042 miljoner, på löpande räkning 186 miljoner, på sparkasseräkning 887 miljoner, på depositionsräkning 2,386 miljoner; och en del andra värdepapper uppskattades till ett belopp av 186 miljoner. Det är icke mindre än 6 miljarder kronor, som på detta sätt då voro överlämnade till förvaltning. Livförsäkringsbolagsrörelsens ansvarighetsbelopp uppgingo till 1,787 miljoner; i allmänna pensionsfonden 79 miljoner, kapitalförsäkringar 1,692 miljoner, utländska försäkringsbolag 44 miljoner, änke- och pupillkassor 14 miljoner, i kapitalförsäkringsanstalter 71 miljoner och hos pensionsanstalter, som sortera under tionde huvudtiteln omkring 110 miljoner kronor, tillsammans således av denna grupp omkring 3,780 miljoner kronor. Sålunda i runt tal 10 miljarder av landets tillgångar, som äro placerade i sådana värdeföremål, vilka mer eller mindre starkt påverkas av det beslut riksdagen kan komma att fatta.

Å andra sidan ha vi en in-tecknad fastighetsskuld, som under 1915 uppgick till 4,698 miljoner och 1917 till 5,272 miljoner.

Utän att göra något påstående att den ena eller den andra sidan av här varande intressenter skulle ha någon särskild fördel eller nackdel av ett beslut, synes det mig ändå vara väl starkt, om man skulle giva sin anslutning till ett principuttalande — låt vara att detta uttalande ändock skulle ligga i motiveringen — till förmån för en viss ekonomisk politik, som kan beröra så utomordentligt stora värden. Det är jag för min del icke färdig med, och det skulle vara intressant att veta, huru många av riksdagens ledamöter, som äro så pass inne i dessa ekonomiska stycken, att de i dag kunna säga, att det tjänar landet eller skadar landet att göra ett sådant uttalande, som bankoutskottet här föreslår. Nu är att märka, mina herrar, att jag gör ingen anmärkning mot utlåtandet uti de delar, där utskottet inskränker sig till att svara på Kungl. Maj:ts proposition. Mitt uppträdande är icke dikterat av att jag på något sätt velat underkänna bankoutskottets utlåtande i de punkter, där bankoutskottet rör sig med redan kända, omdebatterade frågor, där allmänheten dock kunnat bilda sig en mer eller mindre bestämd uppfattning. Men här för utskottet fram vissa förslag av sådan ekonomisk räckvidd, att jag icke kan biträda desamma, och därför har jag velat säga några ord för att motivera mitt yrkande.

Utskottet har också ansett sig böra angiva vissa direktiv för den frakt- och taxepolitik, som statens kommunikationsverk skola

föra. Herr Sommelius adresserade sig särskilt till järnvägsstyrelsen och tyckte, att den var något för byråkratisk i sitt görande och låtande. Jag skall icke ingå på detta, jag vill endast erinra om att riksdagen redan gjort ett uttalande, i vilket riksdagen hävdade den uppfattningen, att kommunikationsverken skulle så ordna sin drift och rörelse, att de icke särskilt belastade skattedragarna i annan mån än då de i egenskap av trafikanter använde sig av kommunikationsmedlen. Nu är jag den förste att erkänna, att det kan mycket väl inträffa, att vi bliva tvungna att vidtaga en reduktion av fraktsatserna. Men, mina herrar, om denna reduktion, särskilt vad järnvägarna beträffar, skall ha någon verklig reell betydelse, så måste — därom är jag alldeles övertygad — denna reduktion också ske beträffande de enskilda järnvägarnas frakttaxor. Och jag måste således för min del i så fall kräva, att också de enskilda järnvägarna nedsätta sina fraktsatser. Det är uppenbart, att statsmakterna få lov att påtaga sig avsevärda kostnader för detta syfte — om det kan stoppa med en 100 miljoner kronor kan jag icke uttala mig om. Jag vill endast fästa herrarnas uppmärksamhet på att omfattningen av järnvägarnas rörelse går till omkring 350 miljoner kronor om året eller något sådant. Vill herrarna därför att de fraktsatser, som nu tillämpas, skola nedsättas i den omfattning, att de över huvud tjäna sitt ändamål, då få herrarna vara beredda att offra åtskilliga miljoner.

Jag är för min del icke alls obenägen att upptaga detta ärende till behandling, om och när det framkommer från Kungl. Maj:ts sida, och då allvarligt pröva, i vad mån man över huvud taget kan sänka fraktsatserna. Men därav följer med naturnödvändighet att man måste öka skatterna. Ty även om man genom sänkning av fraktsatserna skulle kunna öka trafiken och därigenom få en ökning av inkomsterna, så måste det ligga en intervall mellan den dag, då fraktsatserna sänkas, och den dag, då rörelsen tagit en sådan omfattning att över huvud inkomsterna kunna täcka utgifterna. Jag vill därför icke obetingat fatta position till den frågan förr än jag sett den i sitt sammanhang. Jag är såsom jag förut antytt villig att medverka till en sänkning av fraktsatserna, men jag vill först se, huru högt denna sänkning av fraktsatserna skall tvinga upp skattetrycket; de lägsta skattedragarna bära nu som bekant i direkt statsskatt 5 kronor 25 öre per 100 kronor av sin skattlagda inkomst och för de större skattedragarna har skattetrycket ökats så att det i vissa fall kan gå ända till 20 kronor pr 100 av den skattlagda inkomsten. Jag vill se denna fråga i sammanhang med huru budgeten kan komma att se ut, och jag vägrar att följa med i vändningen, när det är fråga om att framställa önskemål, som varken Kungl. Maj:t eller riksdagen kunna infria. Det allmänna resonemanget i utskottsutlåtandet, som enligt min uppfattning inbjuder till spekulationer om myntrealisation i en eller annan form vill jag varna emot; ett sådant uttalande av riksdagen skulle göra det omöjligt för staten att hädanefter låna medel på de gamla villkoren. Ty, mina herrar, får allmänheten den uppfattningen, att våra

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

statspapper äro mindre säkra tillgångar, då får staten skaffa sig låne-
medel genom tvångslån och jag ber att få fästa herrarnas uppmärk-
samhet på vådan av en sådan sakernas ordning.

Från min utgångspunkt skulle jag tycka, att riksdagen hade
gjort, vad man rimligen kunde begära av den, om riksdagen svara-
de på den kungl. propositionen på sådant sätt, att riksdagen gjorde
till sitt uttalande, som numera är en allmänt rådande uppfattning,
nämligen att man i detta nu icke befinner sig i ett sådant läge. att
man kan ålägga riksbanken att införa fri guldväxling, och att man
icke heller befinner sig i ett sådant läge, att man i dag kan säga,
att vi om ett halvt eller ett helt år äro beredda att indraga den extra
sedelutgivningsrätten, som riksdagen redan medgivit bankofullmäk-
tige. icke heller att man i dag är beredd att säga, att det skall
föras en så och så sträng diskontopolitik. Vad vi kunna uttala oss
för är en allmän önskan, att landets ekonomiska angelägenheter län-
kas på sådant sätt av dem, som ha med dessa angelägenheter att
göra, att vi fortast möjligt kunna komma fram till sådana förhål-
landen, att vi få en ordnad valuta både inåt och utåt.

Med stöd av detta mitt resonemang vill jag, herr talman, göra
det yrkandet, att ur utskottets betänkande strykes det uttalandet.
som utskottet har gjort på 8 och 9 sidan och vars kantrubrik är:
»Valutafrågans förändrade läge.» Detta stycke anser jag böra utgå,
därför att detta stycke är ingress till hela den nya politik, som ut-
skottet sedan något närmare utvecklar på sid. 11. där utskottet infört
ett stycke, som till kantrubrik har orden. »Deflationens ekonomiska
och sociala verkningar». Ävenså vill jag ha bort längre fram i fort-
sättningen på sidan 13 ett stycke med kantrubriken »Deflationens
statsfinansiella verkningar» och längre ned på samma sida ett sty-
cke med kantrubriken »Inflationens och deflationens förmögenhets-
rättsliga innebörd» samt vidare ett stycke på sidan 15, som till
kantrubrik har orden »Nödvändigheten av prisnivåns stabilisering».
Alla dessa stycken anser jag böra utgå ur utskottets utlåtande. Det
stycke, som handlar om arbetsamhet och sparsamhet, har jag intet
emot, även om riksdagen skulle besluta, att varje rad skulle spärras.
Stycket däremot på sidan 16 om de affärsdrivande verkens taxepo-
litik är jag på skäl, som jag anför, icke beredd att taga ställning
till på det sätt, som här är gjort, utan jag vill se den frågan mot
bakgrunden av vad detta betyder med hänsyn till våra debetsedlar.
Och därför tycker jag, att man icke, när man ordar om landets va-
lutafråga, bör taga in denna sats, som ju egentligen kan på ett be-
tydligt bättre sätt bedömas, när den kommer i en annan framställ-
ning och fullständigt motiverad. Jag anhåller därför, att även
denna del måtte utgå ur motiveringen; sedan yrkar jag bifall till
utskottets utlåtande i övrigt. Nu kan man säga att då blir det icke
mycket kvar av utskottets utlåtande. Jo, mina herrar, det blir till-
räckligt kvar ändå. Det är min uppfattning, att det blir så mycket
kvar, att det blir tillräckligt att fundera över till dess nästa riks-
dag sammanträder. Jag är övertygad om, att detta är en lämplig

väg, på vilken vi kunna föra oss från resultatet av den beställning riks-*Ang. befrielse för riksbanken* dagen gjorde i följ.

Skulle detta yrkande icke vinna anklång, så vill jag för min del säga, att jag — utan att vilja göra mig skyldig till det omdöme, som en föregående talare omnämnde att en annan riksdagens ledamot skulle ha fällt om innehållet i utskottets utlåtande — måste hemställa om avslag på *hela* motiveringen och yrka bifall endast till klämman. Men jag har velat göra mitt första yrkande, därför att jag har den uppfattningen, att här i utskottets utlåtande finnas omnämnda vissa saker, beträffande vilka det är av ett visst intresse att riksdagen gör ett uttalande.

Jag ber alltså, herr talman, att på grund av vad jag anfört få yrka att de punkter, jag förut nämnt, måtte utgå ur utskottsutlåtandets motivering. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets utlåtande.

Herr Kristensson: Herr talman! Då den kungl. propositionen i år framkom till riksdagen och det ekonomiska rådets uttalanden bifogades denna proposition, uppstod det litet varstades i landet ett krav på, att denna fråga inte finge behandlas fullt så summariskt som förut skett. Man krävde i en ofantlig mängd tidningar här i landet, att riksdagen nu måtte taga hand om detta problem och om möjligt söka gripa in på ett sätt, som var och en med sina speciella utgångspunkter önskade.

För min del hade jag i utskottet klart för mig, att man i år inte kunde på samma sätt som föregående år behandla dessa frågor närmast som rena expeditionsfrågor med läggande av ansvaret på bankofullmäktige och regeringen — detta var inte möjligt sådan som den allmänna meningen och den allmänna önskan i landet kommit till uttryck. Men jag hade också den åsikten — och jag tror, att alla mina utskottskamrater delade min uppfattning härvidlag — att vad vi än skrevo i utskottsbetänkandet, om vi skrevo mycket, om vi skrevo litet eller om vi höllo oss något däremellan, det komme att vålla en häftig kritik från olika håll, detta således oavsett vilket innehåll betänkandet komme att få. Det är ganska naturligt, att så skulle bli fallet, ty denna fråga är ju, såsom också ett par talare i denna kammare förut i dag framhållit, av så ingripande betydelse, att det är otänkbart, att man utan vidare skulle kunna vara färdig med att komma fram till någon som helst enighet, vare sig i den svenska riksförsamlingen eller utanför densamma.

Jag vill vidare, herr talman, förutskicka, att vi i utskottet inte betraktat denna valutafråga som en partipolitisk angelägenhet. Vi ha ansett, att det skulle vara till lycka för vårt folk, om densamma även i framtiden skulle kunna åtminstone i det hänseendet behandlas sakligt, att man inte här alltför mycket droge in partipolitik. Jag tror också, att de uttalanden, som redan skett i denna kammare och medkammaren, vittna om, att detta ämne skär igenom alla riksdagens partier. Var och en ser på denna sak, alltefter som linsen brytes i hans egna ögon, och plockar fram än ett, än ett annat.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att infösa
sedlar.
(Fort.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Jag är vidare — i likhet med herr Thorsson — övertygad därom, att vi ha här i riksdagen och i vårt land i övrigt hittills inte ställt upp för oss dessa problem till så ansvarsfull granskning som önskvärt varit. Och jag blir för min del inte alls förvånad, om den svenska riksdagen i dag inte skulle vara färdig ens med detta utlåtande, däri dock det enda positiva ligger i, att det utsäges, att frågan för närvarande är i det läge, att ingenting kan göras. Vad är det positiva, utskottet här kommer med, mina herrar? Jo, det är ett litet stycke, vari utskottet i anslutning till herr finansministerns uttalande till statsverkspropositionen gör gällande, att vi böra i samarbete med oss likstämde länder söka lösa denna angelägenhet. Fastän det är tråkigt för oss i utskottet att ha kommit till detta negativa resultat, ha vi dock ansett oss skyldiga att belysa frågan ur olika synpunkter, så att det skulle bli så möjligt för oss alla att något mera än förut fatta, att medaljen inte bara har en framsida utan också en baksida. Vi böra förstå, att då vi komma fram med ett vackert slagord, t. ex. att prissänkning bör ske — och naturligtvis är det skönt och behagligt, att priserna sänkas — detta står i ofrånkomlig förbindelse med vissa olägenheter för svenska samhället och för oss alla. Det är på grund av de ekonomiska lagarna omöjligt att taga enbart fördelarna, vi måste också taga nackdelar, och det blir sedan en konjunkturfråga, vad man vill i det ena stycket och i det andra.

Jag skall först något litet beröra vad min ärade vän herr Thorsson nyss yttrade. Han sade, mina herrar: *ännu* kan jag inte biträda utskottets hemställan. Jag är för min del övertygad om, att vad tiden lider och åren gå herr Thorsson i stort sett kommer att biträda vad utskottet i dag uttalat. Jag sluter mig till detta därav, att, såvitt jag kunde fatta, herr Thorsson icke riktigt haft tid att sätta sig in i vad utskottet verkligen sagt. Herr Thorsson hade den allmänna utgångspunkten, att vi här i riksdagen inte borde uttala önskemål, som icke kunna av Kungl. Maj:t och riksdagen infrias. Ja, mina herrar, det är just den utgångspunkt som också utskottet haft, och utskottet har i det hänseendet varit betydligt försiktigare än 1920 års finanssakkunniga, det är den enda skillnaden härvidlag.

Herr Thorsson uppräknade, i anslutning till vad han sagt om deflationen och inflationen, alla de insättningar i sparbanker o. s. v. som blivit gjorda, men herr Thorsson nämnde inte i detta sammanhang, att alla de miljarder han kom fram med inte ligga i vederbörande kreditinrätningars kassakistor, utan äro utestående hos i regel företagsamt folk, folk som t. ex. köpt sig ett litet hemman, folk, som satt in ett kapital i en liten affär och knogar och sliter och drages med skuldbördan och söker föra sig själv och samhället fram till en något ljusare tillvaro. Men i samma ögonblick som värdet stiger i fråga om de bokförda siffrorna i dessa kreditinrättningar, i samma ögonblick, mina herrar, ökas bördan för dem, som ha att förränta dessa belopp. Det är därför som jag måste säga, att man kan icke skilja den ena saken från den andra, de ha ett ofrånkomligt sammanhang. Och vi må så mycket vi vilja liksom strut-

sen stiecka huvudet under vingen, dessa saker finnas ändå, och svenska riksdagen kan icke komma därifrån, då den måste slutligen taga position till dessa problem.

Vi ha i utskottet hållit före, att inflationen och därav följande prövningar äro så väl kända genom våra genomgångna lidanden under de framfarna sex åren, att vi icke behöfve spilla många sidor på den saken. Däremot har deflationen kommit över oss först under det senaste halvåret. Och vi ansågo att det kanske därför fanns större anledning för oss att, ehuru i mycket koncentrerad och ofullständig form, påvisa, att även denna har sina olägenheter och medför sina svåra lidanden för folk och samhällsklasser av olika slag. Det griper in här, det ena som det andra, på så gott som varje medborgare. Här äro några exempel nämnda. Man kunde mångfaldiga dem i oändlighet. Varenda liten egnahemsbyggare, som vill skaffa sig en egen liten stuga och härför lånar kapital, han kommer kanske, om deflationen fortsätter, att nödgas lämna sin stuga till de lyckliga inteckningsinnehavarna. Det hör också till utvecklingen, och det är möjligt att vi måste gå den vägen, men därom vill jag icke yttra mig i dag, och utskottet har heller icke yttrat sig om den saken. Utskottet säger — och det är dess grundtanke — att med hänsyn därtill att världen gungar ännu, med hänsyn till att det går knappast en vecka, knappast en dag, utan att här inträffa förhållanden, som på det intimaste ingripa även i våra inhemska penningpolitiska förhållanden, så kunna vi icke nu göra upp ett allmänt finanspolitiskt program, som vi under alla förhållanden skulle kunna följa. Jag ber att få understryka de sista orden: *som vi under alla förhållanden skulle kunna följa*. Det tror jag var också, såvitt jag fattade, herr finansministerns uppfattning. Herr finansministern tycktes vara ense med utskottet — såvitt jag fattade hans anförande rätt, och jag försökte att uppmärksammat lyssna till detsamma — i allt vad som är berört i utlåtandet utom i en enda sak, och även där syntes det mig, som om det verkligen icke fanns några sakliga divergenser mellan herr statsrådet och utskottet. Det är en ny ansvarsfråga närmast i uttryckssätten och ingenting annat.

Utskottet har ingalunda uttalat sig om att vi icke borde återgå till lagstadgad guldparitet. Det är klart att detta är, från vissa utgångspunkter, ett önskemål, och för min del har jag ingenting emot att det fortfarande må som önskemål uttalas av alla möjliga sakkunniga och av riksdagen och Kungl. Maj:t och vilken myndighet som helst. Men det kommer icke an på det. Det kommer, herr talman, i stället an på, vilka maktmedel man har till förfogande och kan sätta in, då det gäller att realisera detta mål, och hur långt man använder sig av dessa maktmedel. Och där fanns ifråga om maktmedlens användning för samma mål en överensstämmelse mellan herr statsrådet och utskottet. Herr statsrådet yttrade, att vi icke nu kunde forcera en dylik övergång. Herr statsrådet sade, att samhället icke tål ytterligare påfrestning. Herr statsrådet kom längre fram och förklarade att han ville vidtaga åtgärder till förekommande av en sådan påfrestning, även med risk att frågan om valutans

Aug. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intäsa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar. värd härigenom interimistiskt bleve skjuten åt sidan. Javäl, med dessa utgångspunkter är det ingen risk att uttala önskemål om att återgå till lagstadgad guldparitet.

Som jag förut nämnde, har utskottets utlåtande tolkats på olika sätt. Då herr Thorsson nämnde om de många miljarderna och allt detta, så glömde herr Thorsson det som i utskottets utlåtande är det allra viktigaste och på vilket herr Thorssons hela resonemang faller. Vad säger utskottet? Jo, vi säga att de förmögenhetsrättsliga synpunkterna icke kunna ge någon anledning för penningvärdets framtida bestämmande. Vi säga, att vilken väg vi än gå, vad man än gör, så kommer man att göra orättvisa. Vi ha haft ett världskrig, det rå vi icke för, vi ha måst finna oss i alla dess konsekvenser. Jag vill icke klandra Sveriges bankofullmäktige, varken under den tid herr Thorsson tillhörde dem eller dessförinnan eller därefter. Jag vill icke klandra någon av Sveriges finansministrar, jag vill icke göra dem, såsom så många andra göra, ansvariga för den inflation som förekommit. För min del är jag övertygad om, att vi här i Sverige lika litet som i andra länder ha kunnat undvika den saken, ty det har följt med hela detta stora världskrig, där $\frac{4}{5}$ av världens befolkning legat i kamp mot varandra. Och därav har följt med ofrånkomlig nödvändighet att penningväsendet i olika länder kommit ur sina gängor. Vi måste således räkna med att det verkligen är ur sina gängor, och därför kunna vi icke nu leva i de gamla tankegångarna före 1914. Men det är det våra aktuarier göra i olika ämbetsverk, som i sin ungdom studerat nationalekonomi. De ha läst in de lagar som gällde före 1914, och så tro de, att dessa existera normalt såsom förut. Det är det stora felet. Men de hava nu fått se, att de icke kunna behandla de ekonomiska problemen precis på samma sätt som före 1914 och med sina nationalekonomiska regler vinna samma effekt, som kunde ske före år 1914. Det är detta, som utskottet velat framhålla. Utskottet har velat säga att det icke tror på att det över huvud är möjligt för oss att nu i dag — och det lättar vårt ansvar högst betydligt — kunna godtyckligt efter behag bestämma kursen i ena eller andra riktningen. Vi tro, om vi också icke sagt det rent ut, att det skulle gå, som då Carl Johan skulle styra kursen: han misslyckades. Det skulle gå på samma sätt, om vi skulle taga oss före att under alla förhållanden söka gå den vägen. Däremot sticka vi icke alls under med att man naturligtvis kan skärpa och mildra de bankpolitiska medel, som stå i detta fall till buds.

Ja, herr talman, nu har herr Thorsson yrkat avslag på en så väsentlig del av denna motivering, att jag icke alls kan följa honom i detta yrkande, icke ens från hans utgångspunkter. Utom vad jag härutinnan redan nämnt, skall jag även yttra mig något om de affärsdrivande verkens taxepolitik — även herr Thorsson var inne på den frågan. Han kan ha rätt i att det på visst sätt icke hör hit, men på visst sätt hör det dock hit. Här har inträffat, att vi fått ett allmänt prisfall på varumarknaden och, beträffande grosshandelsprisen, ett kolossalt prisfall. Detta prisfall har dock icke sträckt sina verk-

ningar till de monopoliserade statsföretagen. Verkan härav är förlamande för vissa delar av den svenska produktionen med ty åtföljande större arbetslöshet. Vid sådant förhållande har det inom utskottet ansetts, att man bort upptaga även denna fråga — för min del har jag icke yrkat på att den skulle komma in här, men jag har gått med på att den intogs, ty om sexton människor skola göra ihop ett utlåtande, så blir det att jämka åt olika håll, om det över huvud skall uppnås någon slags enighet. Jag kan emellertid för min del icke finna annat, än att det i varje fall icke kan skada att denna sak står i detta utlåtande. Som det är skrivet, gör riksdagen intet annat uttalande, än att frågan är värd beaktande. Utskottet säger för sin del: »utan att för egen del vilja framställa förslag i hithörande ärenden, vill utskottet härmed endast hava fäst uppmärksamheten på dessa förhållanden». Jag vet mycket väl att statens järnvägar gå med förlust, jag tror också, att detta till en stor del beror på de kolinköp som gjorts. Men detta är en sak. En annan sak är, om verkligen svenska näringsföretag med sin existens skola betala fiolerna för vissa byråschefers kolinköp. Nu är det här icke annat än en räknefråga, på vilket sätt man skall gagna det hela, och jag är icke beredd, lika litet som herr Thorsson var det, att taga ställning till saken i dag, utan har endast velat taga fram saken till allvarlig prövning och giva ett litet stöd åt de utredningar, som tyckas redan pågå inom vederbörande departement. Jag vill vidare erinra därom, att i detta utlåtande ligger icke precis något upprivande av riksdagens uttalande om att de affärsdrivande verken skola skötas så, att de bära sig. Vi säga nämligen — och det är det varpå jag i detta sammanhang velat påkalla herrarnas uppmärksamhet — vi säga: »om detta direktiv även under nuvarande förhållanden oförändrat bör vidhållas». I detta »under nuvarande förhållanden» ligger att det här blott är fråga om något provisoriskt, ett undantagsförhållande på grund av de svåra tider, i vilka vi nu leva.

Här har från visst håll — icke inom riksdagen, tror jag, ehuru jag dock icke är säker om, huruvida det icke skett i första kammaren från något håll, men så mycket mera från håll utom riksdagen — uttalats klander över att utskottet icke ansett sig böra föreslå, att fullmäktige bort åläggas att föra en viss diskontopolitik eller sänka diskontot. För min del är jag av den uppfattningen, att den svenska riksdagen som sådan är imkompetent att kunna i varje särskilt fall bestämma det diskonto, som kan vara av förhållandena påkallat. Jag tror det vore lyckligt, om vi här liksom i det engelska parlamentet och även i vissa andra parlament ställde oss avvisande mot den tanken att parlamentet som sådant skall ge sig in på att fastställa sådana saker.

Däremot kan man ju mycket väl uttala en önskan i ena eller andra riktningen, och för min personliga del vill jag icke sticka under stol med, att jag delar herr statsrådets uppfattning om, att en sänkning av räntan i detta ögonblick skulle verka i en för produktionen och för företagens igångsättande gynnsam riktning.

Jag har för övrigt icke kunnat finna, att det i sak föreligger

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intasa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

någon verklig skiljaktighet mellan den uppfattning, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i dag gjort sig till tolk för, och utskottets uppfattning, nämligen i vad rör de saker, som stå i betänkandet. Däremot gick herr statsrådet i vissa punkter utöver de ting, som vidröras i utlåtandet. Till den hörde talet om nedläggning av arbetarnas och löntagarnas löner. Herr talman, jag saknar anledning att gå in på detta kapitel, men jag vill dock ha sagt, att jag för min del icke i det fallet kan dela herr statsrådets uppfattning.

Nu har jag hört, att det även här kommer att framställas yrkande på uteslutning av hela motiveringen eller också återremiss. Vad frågan om återremiss vidkommer, vill jag på förhand meddela, att vi i utskottet gjort allt vad vi kunnat, för att denna fråga skulle bli behandlad till i dag, så att icke riksdagen skulle försättas i det tvångsläget att ovillkorligen vara nödsakad att vid första läsningen fatta avgörande beslut i frågan. Beträffande uteslutandet av motiveringen vill jag upprepa vad jag sade i början av anförandet, att det kan vara bekvämt att handla på det sättet, men dessa frågor äro av för stor och avgörande betydelse, för att man skall sluta ögonen inför dem och låta dem gå förbi sig. Här äro vi alla litet var nödsakade att tränga in i dessa spörsmål och fatta vår ståndpunkt med bästa samvete och efter vad man anser för land och folk lyckligast i den situation, som föreligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Den är så försiktigt avfattad, att jag verkligen icke kan finna, att riksdagen gör några sådana uttalanden, som kunna medföra farliga konsekvenser för framtiden.

Hans excellens herr statsministern von Sydow: Min kollega finansministern har förut utförligt redogjort för sin uppfattning om det utomordentligt viktiga problem, som avhandlas i bankoutskottets föreliggande utlåtande. Denna uppfattning delas av regeringen i dess helhet. I många avseenden överensstämmer vår uppfattning med den, varåt utskottet givit uttryck. I en och annan punkt kunna vi dock icke helt dela utskottets mening. Jag skulle vilja särskilt understryka en punkt, där efter mitt sätt att läsa utskottets motivering en meningsskiljaktighet föreligger, jag menar frågan om återvändande till guldpariteten. Nu har utskottets ärade ordförande lämnat vissa meddelanden, som tyda på, att det finns olika läsarter, men jag vill dock uttryckligen understryka, att regeringen icke tror, att vi åtminstone för närvarande behöva räkna med den möjligheten, att svenska kronan skall för framtiden fastläsas vid ett lägre värde i förhållande till guldet än som förutsättes i gällande myntlag. Herr Thorsson har i mycket tillspetsad form angivit en av de väsentligaste anledningarna, varför vi på denna punkt böra reagera mot vissa av utskottets uttalanden; vi böra icke inför världen deklarerat, att vi kanske om någon tid äro beredda att slå vantarna i bordet — och vi ha ingen anledning till en sådan deklARATION. Omständigheterna kunna givetvis medföra, att pris- och

valutaförhållandena ligga så till, att det kan dröja en tid, kanske en avsevärd tid, innan vi nå det mål, som väl också utskottet anser eftersträvansvärt. Men vi böra dock kunna hysa goda förhoppningar att komma till det målet, givetvis under den förutsättningen, att de internationella förhållandena stabiliseras och vi själva föra en sparsam, klok och försiktig politik.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Vårt lands ekonomiska ställning måste *i och för sig* betecknas som stark. Jag skall icke närmare utveckla det här. Herr Thorsson angav för övrigt siffror, som i detta avseende äro belysande. Förhållandet mellan produktionskostnaderna i Sverige och i övriga länder kommer säkerligen att efter hand utjämnas. Vi äga betydande och mycket värdefulla naturtillgångar, vilka utlandet ovillkorligen behöver. Vår exportindustri är mycket högt utvecklad, och det lär ej lida något tvivel om, att icke vår export efter någon tid kommer att åter uppblomma.

När normala förhållanden och särskilt när en stabilisering av guldets internationella värde inträtt, då böra vi kunna räkna med att förutsättningarna för en återgång till den forna guldpariteten också skola föreligga. När den tidpunkten är inne, därom kunna vi givetvis icke för närvarande profetera.

Rörande den ekonomiska politik statsmakterna under mellantiden böra föra har finansministern utförligt uttalat sig. Jag skulle endast vilja ytterligare betona, att vi icke böra tänka på *sådana* medel för vårt penningvärdes förbättrande, som kunna medföra ytterligare allvarliga rubbningar i vårt näringsliv och därigenom också öka den redan nu betänkligt stora arbetslösheten. Vi kunna tvärtom bli nödsakade att anlita provisoriska åtgärder, som på sina håll måhända kunna anses mindre önskvärda, och jag tycker mig utläsa ur bankoutskottets motivering, att utskottet icke heller varit helt främmande för en sådan tankegång. Vi kunna bli nödsakade att på tillfälligt sätt hjälpa vår industri och därigenom också de av den beroende arbetarmassorna. Vi kunna bli nödsakade till detta för att undvika en rent katastrofartad utveckling, och det vore att livligt beklaga, om man skulle finna sig förhindrad att anlita en sådan utväg.

Vi böra emellertid icke för oss fördölja, att dylika åtgärder i stort sett få karaktären av palliativ. Vi äro icke uteslutande, icke ens huvudsakligen beroende av oss själva. Det är det allmänna ekonomiska läget i världen, som är det utslagsgivande. Det torde också vara allmänt erkänt, att det är det ovisshetstillstånd, som nu råder i Europa och som nära sammanhänger med frågan om det skadestånd Tyskland har att erlægga till de allierade makterna, som gör situationen så brydsam. Detta är erkänt och uttalat från de mest auktoritativa håll. Sålunda har även den internationella finanskonferens, som var samlad i Bryssel i september 1920, konstaterat, »att de svårigheter, som för närvarande möta vid mellanfolkliga kreditoperationer, nästan uteslutande ha sitt ursprung i de störningar, som framkallats av kriget, och att en normal verksamhet på

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

penningmarknaden icke kan fullt återställas, såvida icke fredliga förbindelser ånyo upptagas mellan alla folk samt de oreglerade finansiella frågor, vilka äro en frukt av kriget, bliva föremål för en slutgiltig uppgörelse, som bringas till utförande». Konferensen betenade särskilt, att handeln måste så snabbt som möjligt frigöras från all kontroll och de hinder undanröjas, som förekomma inom den internationella handeln. Dessa av konferensen enhälligt gjorda uttalanden komma vi icke förbi. Och det är att märka, att konferensen bestod av särskilt sakkunniga män, utsedda av 39 stater, representerande icke mindre än omkring 75 % av jordens totala befolkning.

Erfarenheten från den tid, som förflutit sedan konferensen sammanträdde, har endast bestyrkt riktigheten av dess omdöme. Ett mer eller mindre öppet krigstillstånd råder ännu i skilda delar av världen, frågan om det skadestånd, som Tyskland och de övriga under kriget besegrade makterna ha att erlægga, kvarstår oreglerad, och handeln länderna emellan har omgivits med nya hämmande skrankor. Följderna ha icke heller uteblivit; de visa sig i den ekonomiska kris av sällsynt styrka och omfattning, som övergår stora delar av världen, och varav vi i Sverige nu också blivit lidande.

Utsikterna för framtiden äro visserligen icke lovande. Det kan dock hända, att det bud, som telegrafan bragte oss i går från Berlin och Washington, innebär en ändring till det bättre. De under kriget neutrala makterna ha dess värre mycket små möjligheter att inverka på händelsernas gång. Vi kunna allenast — i känslan av vårt medansvar för det återuppbyggande av det förhärjade Europa, som efter de genomgångna årens oerhörda lidanden varmt åstundas av alla nationer — ge uttryck åt den förhoppningen, att det för de närmast berörda makterna skall visa sig möjligt att finna en lösning av de nu svävande frågorna, som icke kommer att öka de svårigheter, varmed världen har att kämpa och varav vi också lida, utan i stället bereder vägen till ett mera normalt ekonomiskt liv. Världen behöver, som Brysselkonferensen uttalade, invigningen av en ny tid av samarbete och god vilja nationerna emellan för att krigets förstörelse skall kunna ersättas, ja, för att över huvud taget civilisationen skall kunna fortfara.

Mina herrar, jag skulle slutligen vilja tillägga några få ord.

Under de lysande konjunkturernas tid hängav man sig i Sverige i både statliga, industriella och finansiella kretsar åt den mest hejdlösa optimism; man inrättade sig snarast för en permanent guldålder. Nu har man slagit över i motsatsen; man hänger sig åt den mest hejdlösa pessimism, och man ser närmast framför sig ett fullständigt Ragnarök. Det är sant, att den ekonomiska situationen är ytterligt brydsam, men jag tror icke, att vi böra giva ökad näring åt den panikstämning, som hotar att gripa omkring sig. Vi böra ha anledning hoppas, att Europa skall vakna åter till ekonomiskt förnuft och att därmed också förtroendet och företagslusten skola återkomma. Ett studium av den ekonomiska historien bör också kunna skänka åtskillig styrka; den visar, att även mycket allvarliga ekonomiska kriser aldrig varit dödande. Med en fast, klok och

sparsam politik komma vi säkerligen åter upp ur vågdalen — Sve-
rige har för visso de allra bästa förutsättningar därför.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig
för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr
talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande ut-
låtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan
upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt ut-
färdat anslag komme att fortsättas.

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intäsa
sedlar.
(Forts.)

§ 15.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition, nr 350, angående lönereglering för arméns och marinens per-
sonal m. m., nämligen:

nr 334, av herr *Holmgren m. fl.*;

nr 335, av herr *Holmgren*; och

nr 336, av herr *Hansson* i Stockholm.

Vidare avlämnade herr *Lübeck* en av honom *m. fl.* underteck-
nad motion, nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 330,
angående godkännande av tullverkets utgiftsstater för år 1922 m. m.

Ovannämnda motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,33 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 23 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning bankoutsrottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld jämte en i ämnet väckt motion; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr N y l a n d e r, som anförde: Herr förste vice talman! Man har som en anmärkning mot det nu föreliggande förslaget framfört, att det skulle innebära parollen: stopp för prisfallet och ingen hänsyn till guldmyntfotens återställande! Jag har för min del svårt att förstå, hur man kan komma till en dylik tolkning, ty vad utskottet för sin del ansett, är det, som på ett ganska klart sätt karakteriserats av en utomstående, opartisk läsare, nämligen professor Cassel, som ju borde kunna betraktas som en läsare, som har inblick i dessa nationalekonomiska frågor, i det att han i gårdagens nummer av Svenska Dagbladet skriver, att betänkanudet, så som han läser det, ingalunda riktar sig mot ett prisfall men däremot mot en valutapolitik, som vill framtvunga ett prisfall med medel, som ovillkorligen skada näringslivet och som vi i längden i själva verket icke ha i vår hand. Han säger visserligen därjämte, att utskotts- betänkanudet på ett par punkter är oklart och att det därför fordras ett klart besked i dessa.

Jag vill för min del säga, att den tolkning, professor Cassel gjort av utskottsbetänkanudet, är den riktiga. Det förefaller mig i detta sammanhang egendomligt att det finnes personer, som verkligen kunna förneka, att vårt näringsliv näppeligen tål mer av de påkänningar, som just nu förefinnas, påkänningar, som med ett par ord kunna innefattas i en fortsatt deflation om prisfall i samma skarpa kurva som hittills. Även om nu, som professor Brisman säger, prisfallet och deflationen äro parallella rörelser, så är re-

sultatet ändå detsamma, nämligen att vårt näringsliv kommit i ett läge, så allvarligt, att jag tror, det kan vara lämpligt att här med några ord lämna en orientering över läget inom några av de viktigare svenska industrigrenarna. En sådan orientering har, så vitt jag kunnat se, icke kommit fram varken under debatterna i första kammaren eller här i dag.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Då jag nu går att lämna denna orientering, vill jag förutskicka den anmärkningen, att jag ej på något sätt vill göra någon svartmålning, ty vi ha — såsom här av herr statsministern redan påpekats — ingen orsak att från högkonjunktorens överdrivna optimism slå över till dess motsats, nämligen en för långt gående pessimism. Men jag tror ingalunda, att det kan skada att se sanningen i ögat och göra klart för oss, var på deflationens väg, vi nu stå, och huru läget för närvarande är. Jag ber därför att i korthet få lämna en redogörelse för den ställning, en del av våra viktigaste industrier för närvarande intaga i orderhänseende och i försäljningshänseende.

Jag börjar då med trävaruindustrien och kan meddela — vilket kanske för en del av kammarens ledamöter redan är bekant, — att vi innevarande år tills dato här i Sverige ha sålt i runt tal 40,000 standards mot 600,000 standards vid samma tid förlidet år. Om vi taga den sista dag, från vilken definitiva siffror äro att tillgå, visar det sig, att den dagen — den 8 april — försålts 3 procent av årsproduktionen mot 47 procent vid samma tid förlidet år. Tyvärr är läget inom denna industri fortfarande sådant, att det kan karakteriseras såsom tyst, och det är endast en och annan ströorder, som inkommer.

Övergå vi så till den även inom trävaruindustrien fallande trämasseindustrien, förtjänar det nämnas, hurusom vi under normala förhållanden exportera cirka 600,000 tons sulfit och 150,000 tons sulfat, ehuru på grund av strejker kvantitetssiffrorna i år icke kommit upp till de nyssnämnda. Inom denna industri ha vi, som bekant, en stark konkurrent i Finland, som i januari i år beräknades kunna sälja för 1921 50,000 tons sulfit och 50,000 tons sulfat. Nu vill jag säga, att inom den branschen ha praktiskt taget ej några försäljningar ägt rum inom de sista sex månaderna, ehuru, lyckligt nog, före den tiden försäljningar gjorts. Ser man på produktionsförhållandena inom denna industri, visar det sig, att man i Finland för närvarande kan tillverka sulfit för cirka 270 kronor per ton, d. v. s. cirka 3,000 finska mark, under det vi här, även med en hård begränsning av vinstmarginalen, måste räkna med ett pris av 400 kronor per ton fob svensk hamn.

En annan av våra viktigaste exportindustrier är pappersindustrien, och det visar sig där, att för s. k. sulfatpapper, som är föremål för en mycket omfattande export under normala förhållanden, vi den 31 mars i år hade order inne för en och en halv dags tillverkning i våra pappersbruk. För sulfitomslagspapper utgjorde ordertillgången samma datum ungefär två och en halv dags tillverkning. För tidningspapper fortgår tillverkningen någorlunda, men endast på det sättet, att man får taga order ur hand i mun.

Ang. befrivelse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Inom pappersindustrin är läget lika dåligt. Där har man i många fall fått övergå till tillverkning av mekanisk massa för att hålla arbetarna sysselsatta. Försäljningarna av sulfatpapper ha under första kvartalet i år uppgått till cirka 500 ton mot 16,000 ton i fjol, och av sulfitpapper ha vi i år sålt ungefär 1,800 ton under första kvartalet mot cirka 15,000 ton förra året.

Övergå vi till järnindustrin, finna vi vid en jämförelse mellan ineliggande försäljningsorder för den 15 april i fjol och i år, att försäljningarna i år uppgå till ungefär en tiondedel av kvantiteten vid samma tid förlidet år. Vid 1920 års utgång voro 32 procent av våra masugnar, och 34 procent av våra Lancashirehärdar i gång, och nu torde läget för alla dessa vara ännu sämre. Läget är för närvarande sådant, att icke mer än 50 procent av den normala arbetsstyrkan är sysselsatt med egentlig bruksdrift, under det den återstående delen får syssla med skogsarbete o. dyl.

Vad våra maskinindustrier beträffar, är läget för dem icke bättre. Exporten till våra förnämsta avsättningsområden är mycket starkt begränsad och i många fall helt och hållet stoppad. Genom penningvärdets fall — den fråga, vi nu diskutera — ha tullsatserna, som man här försökt påvisa, upphört att ha någon skyddande betydelse för hemmamarknaden; och på grund av valutans höga läge utåt är det klart, att utländska affärsmän och industriidkare lockas att söka vinna marknad inom vårt land. En naturlig följd härav är att efterfrågan överallt minskas, vilket medför en stor reducering av arbetskraften inom denna bransch. Den med 1920 års utgång ikraftträdande åttatimmarsdagen har ju över huvud taget visat sig vara till stort men för industrien och dess konkurrenskraft, och vad lönerna inom den mekaniska industrien beträffar, förtjänar det omnämnas, att exempelvis timlönen i Tyskland för en yrkesskicklig arbetare, exempelvis en maskinuppsättare eller en finmekaniker, i december månad förra året uppgick till cirka 5 $\frac{1}{2}$ mark per timme, vilket efter en kurs av 7 öre motsvarar en timlön i svenskt mynt av 38 $\frac{1}{2}$ öre. Motsvarande arbetarekategorier hade vid samma tid här i Sverige en medelförtjänst per timme av 2 kronor 37 öre. Såsom ännu ett belysande exempel kan omnämnas, att i Wien vid samma tid och inom denna bransch dylika arbetare hade en arbetsförtjänst, som i svenskt mynt utgjorde icke fullt 24 öre per timme.

Inom den kemiska industrien, på vars olika grenar jag icke här vill ingå för att icke draga alltför långt ut på tiden, är läget tyvärr enahanda.

Det torde av denna allmänna, ganska belysande redogörelse för det nuvarande läget tydligt framgå, att bankoutskottet har rätt, när utskottet säger, att en fortsatt deflation näppeligen under *längre tid* kan uthärdas. Jag anser, att just detta »under längre tid» är ett påpekande, som under den förgående diskussionen i dag blivit förbisett. Man har kommit till den slutsatsen, att bankoutskottet, som jag redan inledningsvis anfört, velat ha fram i sitt betänkande en paroll om ett absolut och omedelbart stopp för allt vad pris-

fall heter, men detta har alls icke varit avsikten, och det finnes heller icke någonstades poängterat. Men det säger sig självt, att ett forcerande av deflation, för att komma ned till botten så snart som möjligt, såsom en del människor önska, skulle innebära en medicin, som visserligen i och för sig vore ett slags medicin, men som antagligen i många, ja, kanske i de flesta fall skulle medföra den verkan att patienten dog.

Om således bankoutskottet enligt min och mångas uppfattning tager en lämplig och på praktiska skäl vilande hänsyn till de faktiska förhållanden, som för närvarande råda inom hela vårt ekonomiska liv, så innebär det ingalunda, såsom från visst håll sagts, att utskottet icke anser något skydd behöfligt mot en ny prisstegring. Man har här framhållit, att utskottet, såvitt av betänkandet framgår, icke på något sätt vill sätta en damm för en ny inflation och en ny prisstegring i vårt land. Jag vill då å utskottets vägnar säga det, att meningen varit enhällig därom, att man icke vill ha fram någon ny inflation, men jag är dessutom av den åsikten, att det knappast finnes någon fara eller rättare sagt, att det icke alls föreligger någon fara för en ny inflation nu.

Man har härvid dragit upp en jämförelse med hösten 1919, då en inflation inträdde. Jag vill mot detta påpeka en omständighet, som i denna argumentering uteglömts, såvitt jag kunnat finna, nämligen att förhållandena då och nu icke äro jämförbara. Nu ha vi nämligen, tyvärr, en arbetslöshet så stor, att även om vår industri skulle kunna komma någorlunda i gång, så förefinnes det dock ingen fara för att konkurrensen om arbetskraft skulle bli så stor, att man tvingades att slå in på principen att konkurrera genom att undan för undan höja lönerna, ett förhållande, som just är kännetecknande för inflationen. Dessutom föreligger icke nu, såsom 1919, någon varubrist. Arbetslösheten och ett genom hopade lager uppkommet överflöd på varor inom landet, torde vara tillräckliga garantier för att vi icke nu skola få någon ny inflation.

Vidare säger man, att utskottet icke framkommit med några positiva förslag. I det hänseendet vill jag visa till att det endast var efter påtryckningar från olika håll, som utskottet överhuvud gav sig in på att belysa de olika finansiella frågorna. Den sidan av saken har redan utförligt behandlats i dag av utskottets ordförande, som framhöll, att det var för att tillmötesgå en dylik från olika håll uttalad önskan, som utskottet gav sig in på att åstadkomma en motivering av den omfattande art, som här föreligger.

Jag vill också påstå, att den gamla regeln »duo negativa affirmant» kan äga tillämpning här, ty av de negativa uttalandena kan man dock komma till det positiva resultat, vartill även utskottet kommit, nämligen att det icke är möjligt och icke lämpligt att nu fastslå en positiv finanspolitik och stunden för guldmynntfotens återinförande. Den saken tyckas nu alla ha blivit ense om, men förut tror jag icke så var förhållandet. Dit har dock utskottets betänkande kommit, och den tanken synes även ha vunnit enhälligt gillande, såvitt jag kan se, både i denna och i första kammaren. Or-

*Ang. befrivelse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

sakerna härtill ha ju belysts så utförligt både i utskottets betänkande, under debatten i första kammaren och under debatten här, att jag saknar anledning att närmare ingå på de olika motiven. Jag vill endast omnämna den viktigaste synpunkten, nämligen att guld- det självt icke stabiliserats och att prisnivån i det enda land, som för närvarande har effektiv guldvaluta, nämligen Förenta staterna, icke heller har stabiliserats. Härtill kommer ett tredje förhållande, som icke förut berörts i dag, nämligen att det ännu icke existerar en fri guldmarknad i världens finansiella centrum, London.

Man har här sagt, att det icke skulle återstå mycket, innan dollarkursen åter är i pari med den svenska kronan. Det är svårt att spä, och ingen kan uttala sig härom, men det förtjänar dock omnämnas, att även på den saken spela så tillfälliga omständigheter in, att man måste ställa sig synnerligen försiktig inför dylika spådomar. Jag tror, att vi ha förhållanden på närmare håll, som vi böra taga sikte på, och f. ö. kan ingen i denna stund, tror jag, våga ett uttalande om hur dollarkursen kan komma att utveckla sig under den närmaste framtiden.

För övrigt vill jag erinra om vad de finanssakkunniga yttrade i sitt betänkande i augusti 1920, då de framhöllo, »att det ekonomiska återställningsarbetet måste inriktas på undanröjande av sjukdomsorsakerna. En på förhand uppgjord detaljerad plan för detta arbete lider av samma osäkerhetsmoment i fråga om att i sin helhet kunna genomföras, som en fälttågsplan eller en plan för botande av en komplicerad sjukdom. Planen måste kunna ändras efter inträdande nya situationer. Man får låta sig nöja med att klargöra och uppdraga riktlinjerna, konturerna i allmänna drag för sitt görande och låtande. Men även om man inskränker sig härtill, måste man ständigt vara beredd på av ändrade förhållanden påkallade sänkningar. Ett skickligt motdrag kan överändakasta hela fälttågsplanen. En tillstötande komplikation tvingar läkaren att lägga om sin plan.»

Detta är riktigt, och vad som också är riktigt är, att komplikationerna sannerligen icke minskats, sedan finanssakkunnige i augusti förlidet år avgåvo sitt betänkande. Även om vi kunna mera självständigt reglera vår egen valuta, vilket nu när guldmyntfoten är borta kan ske, så måste vi dock taga hänsyn till alla dessa osäkra förhållanden, något som också närmare framförts av hans excellens statsministern. Det är därför givetvis riktigt, att bankoutskottet intagit den *avvaktande* ställning, som det gjort.

När man nu emellertid ser, i vilken svår ställning vårt näringsliv och våra exportindustrier befinna sig, särskilt genom den svenska valutans höga ställning utåt, så kan jag icke på näringslivets vägnar underlåta att framhålla som önskvärt, att man söker åstadkomma en mera jämn paritet mellan kronan å ena sidan samt pundet, dollarn, o. s. v, å den andra. Det har också här framhållits, vilken olycka det är, att kronan har denna övervärdering i förhållande till de utländska valutorna.

För att få en utjämning till stånd i sistnämnda avseende måste

diskontot, även om det icke alls har *samma* betydelse som förr, dock få en inverkan. Det vore en väg att så småningom utjämna förhållandet mellan de olika valutorna, om man lättade på diskontoskruven. Jag kan icke se annat än att, om man något lättade på diskontot, så vore det en väg, som nu utan att försämra den inre köpkraften skulle kunna beträdas, för att minska skillnaden mellan vår valuta och främmande länders valutor.

Diskontopolitiken har givetvis och måste alltid ha en mycket stor mission att fylla i det ekonomiska livet. Att man använder diskontoskruven, när det råder en högkonjunktur, som artar sig till att gå för långt, är alldeles givet. Det är visserligen en känd sak, att det är lätt att bli klok efteråt, och det är därför nu lätt att säga, att om vi hade använt denna taktik i tid, så är det troligt, att bakslaget icke kommit så kraftigt som nu. Stoppar man en högkonjunktur i någorlunda god tid, kan naturligtvis lågkonjunkturs bakslag icke bli så starkt, som nu blivit fallet. Det måste dock vara något abnormt, att vi under nu rådande svåra depression i vårt land ha ett diskonto, som uppgår till $7\frac{1}{2}\%$ med en valuta, som utåt står nära nog lika högt som den i Schweiz, där diskontot icke utgör mer än $4\frac{1}{2}\%$. Det är lätt att förstå vilken oerhörd börda detta utgör för vårt näringsliv och vilken ytterligare minskning, som härigenom uppkommer i vår konkurrenskraft.

Jag vill vidare poängtera, att jag inom bankoutskottet absolut satt mig emot, att utskottet eller riksdagen såsom sådan skulle på något sätt ingå på frågan om diskontopolitiken, ty det är en fråga, som varken bankoutskottet eller riksdagen äro män att avgöra. Jag talar därför i denna fråga icke från denna plats som riksdagsman, utan såsom chef för Sveriges exportförening, och anser mig i denna ställning både kunna och böra framhålla näringslivets synpunkter.

Man säger nu, att det viktigaste av allt är att få ned produktionskostnaderna, och jag är den första att instämma i detta. Då bankoutskottet har påvisat, vilka oerhörda risker vårt näringsliv löper genom att deflationen forceras, vill det emellertid icke med detta hava sagt, att vi icke skola söka driva ned produktionskostnaderna. Tvärtom. Jag vill endast säga det, att jag tror, att i det fallet herr finansministerns uttalande i dag helt och hållet sammanfaller med bankoutskottets, i det att herr statsrådet, såvitt jag fattade rätt, framförde, att det gäller att höja penningvärdet och försöka komma tillbaka till den gamla guldmyntfoten, under förutsättning att den åtföljande deflationen ej helt och hållet undergräver vårt näringsliv. Så fattade jag hans uttalande, och det är det, som för oss, åtminstone för mig, inom bankoutskottet stått klart. Jag beklagar, att det ej i betänkandet kommit till synes med den klarhet, som varit önskvärd, efter de tolkningar, som i dag framkommit, men jag vill säga, att dessa synpunkter dock stått klara för oss, ehuru vi samtidigt ej kunnat taga på vårt ansvar, att kasta all hänsyn till deflationen och dess sorgliga konsekvenser över bord. Ty det är dock så, att alla vilja ha prisfall. »Kosta vad det kosta vill, bara ej konsekvenserna gå ut över mig» är emellertid många gånger resonemanget,

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

och det gäller därför att sätta sig in i vad en deflation och prisfall innebär, och det gäller att göra klart för sig, att en för hastig deflation är lika farlig och skadlig som en för hastig och för långt gången inflation.

Om man alltså talar om nödvändigheten av att nedsänka produktionskostnaderna och arbetslönerna, så innebär det icke någon arbetarfientlig politik, då en sänkning av lönerna under ett fortsatt prisfall ej innebär någon sänkning av reallönerna. Man måste tänka, att i många, många fall under framställningsprocessen av varor hopadderade arbetslöner uppgå till 70—90 procent. Man förstår då vad arbetslönernas sänkning betyder i den process, som heter prisfall och deflation.

Jag kan emellertid icke underlåta att i detta sammanhang påpeka ett par förhållanden, vilka ej alls berörts. Man torde väl nämligen på *något* sätt kunna söka lindra de svårigheter, som deflationen och prisfallet medföra, framför allt den genom valutaförhållandena så undergrävda konkurrensförmågan hos våra industriella företag. Där har, som vi veta, regeringen föregått med mycket gott exempel, då den givit order om en större marginal i priset för de svenska varorna gent emot utländska i våra verks inköp. Jag kan ej underlåta att från denna plats beklaga, att kommunerna ej vilja följa samma princip. Stockholms stadskollegium har i förra veckan framhållit detta såsom icke efterföljansvärt, vad Stockholms stad beträffar. En tidning kallade dessa åtgärder för sockenprotektionism, ett nytt uttryck, och skrev i satirisk ton om motionären i frågan i Stockholms stadsfullmäktige, att man kunde vara tacksam för, att han ej föreslagit tullmurar utanför städerna. Det är lätt att på detta sätt kasta fram glåpord i en tid som denna. Den invändningen är naturligtvis riktig, att genom ett sådant system en fördyring kan uppstå, som i sista hand visar sig på debetsedeln. Men jag vill bemöta detta med en fråga: är det icke bättre, om man även genom en dylik fördyring, som sedan kan visa sig på debetsedeln, håller en viss del av arbetarstammen i gång, än att man håller den i gång genom arbetslöshetsunderstöd som bli ännu dyrare och vilka i många fall måste användas till improduktiva företag? Vi veta dock, att det här gäller bidraga till att hålla industrien i gång inom den egna kommunen eller, när icke någon sådan industri där finnes, andra svenska industrier. Jag kan icke finna annat, än att det vore beklagansvärt, om inte våra kommuner i allmänhet ville följa den paroll, regeringen för statens vidkommande på nämnda sätt givit.

Sedan komma vi till det gamla önskemålet »arbete och sparsamhet», som herr Thorsson ville kursivera. Jag kan icke säga annat, än att det är så riktigt, så riktigt. Det gäller minsann att spara för alla och att draga åt den s. k. svångremmen, men det hjälper icke alls, att vi då gå och klaga den ena klassen mot den andra och beskylla varandra för att hava levat i överflöd eller leva i överflöd. ty vi ha syndat alla i den punkten, och vi måste bättra oss alla i den punkten.

Herr talman! Hela valutafrågan är, som alla veta, så svår och så invecklad, omfattar så många och i den enskildes och i det allmännas liv så vitt ingripande områden, att det är givet, att de mest divergerande synpunkter måste under en debatt i denna fråga framkomma. Ett betänkande sådant som bankoutsrottets nu föreliggande måste därför också lätt komma att tolkas på olika sätt, och det ha vi sannerligen hört i dag. Då jag emellertid som medlem av utskottet vet, att detta ingalunda siktat på något annat än en återgång till den gamla guldmyntfoten, för den händelse den härmed följande deflationen ej komme att så att säga slå ihjäl hela vårt ekonomiska liv. då vidare utskottet genom vissa uttalanden tager hänsyn just till näringslivets svårigheter, utan att, såvitt jag kan se, det genom någon oförsiktig formulering skadar den allmänna uppfattningen om vår finanspolitik och ekonomiska styrka ute i världen, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intäsa
sedlar.
(Forts.)*

Herr talmannen, som under herr Nylanders yttrande inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr Lindman, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag skulle vilja börja mitt anförande i denna fråga med att något anknyta till vad som yttrades från statsrådsbanken i det anförande, som hans excellens herr statsministern höll vid slutet av förmiddagens plenum, ett uttalande, i vilket han begagnade tillfället att påpeka, att Sverige inte står ensamt i alla de bekymmersamma frågor, som röra sig här inom vårt land, utan att dessa frågor hava internationell anstrykning, att det allmänna läget i världen är mycket bekymmersamt och att en ekonomisk kris kan sägas härska runt om i vår världsdel. Han påpekade, hurusom detta ovisshetstillstånd fördröjdes och försvarades genom att frågan om Tysklands skadestånd till ententen var svävande, och att man icke kunde komma in i normala förhållanden, så länge denna skadestandsfråga, om vilket det just i dessa dagar talas så mycket, hindrade och försvarade en återgång till vad som kunde sägas vara ett normalt tillstånd. Ett så att säga öppet krigstillstånd råder, och ingenting kan vinnas i stort sett, förrän man kommit ur detta bekymmersamma förhållande och kommit till någon rättelse därvidlag.

Jag är med honom fullkomligt överens, att de frågor, som vi diskutera i dag, givetvis till mycket stor del ha sin upprinnelse från förhållandena ute i världen och sålunda inte äro någonting för oss och vårt land egenartat eller någonting, som endast gäller oss, och att vad som skulle kunna vinnas genom att man så fort som möjligt kom till ett samförstånd mellan nationerna skulle vara av betydande värde. Tyvärr lär man väl dock kunna säga, att de röster, som i den vägen kunna höjas från de mindre, förutvarande neutrala staterna, näppeligen synas kunna förmå att göra sig så starkt hörda, att de kunna inverka på de beklagliga faktiska förhållandena. Då så är fallet, så lärer det inte kunna hjälpas, att vi få var och en inom sitt land söka se till, vad vi för oss själva kunna göra för att

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intlösa
sedlar.
(Forts.)

i möjligaste mån förbättra och rätta till förhållandena inom det egna landet. Därvid är det ju så, att då vi nu diskutera denna fråga, som är så invecklad och krånglig, så att väl var och en måste säga sig, att det är rätt vanskligt att över huvud taget ge sig in på den eller att försöka draga något strå till stacken för att belysa den eller försöka framställa förhållandena, såsom man tycker, att de borde vara och framställa utvecklingen, såsom man tycker, att den borde kunna gå, så lär det väl ändå inte kunna undvikas att, om man har tänkt åtskilligt på dessa förhållanden, om man har sett, hur bekymmersamt läget är, man också vill uttala den mening, som man kan ha om dessa svåra spörsmål.

Det främsta målet för alla våra strävanden torde väl vara allmänt välförstånd i vårt land. Men om man har klart för sig, att man skulle för vårt lands vidkommande vilja sträva till det målet, så får man också tänka på vilka vägarna äro för att komma dit. Och efter min uppfattning finns i närvarande stund framför allt en väg, som skulle kunna leda fram till det målet. Och den vägen är att försöka återkomma till produktion, med andra ord, att höja produktionen eller att söka motverka det beklagliga förhållande, som för närvarande råder, att stora grenar av Sveriges näringsliv äro delvis eller i stor omfattning nedlagda och att arbetslöshet råder i mycket stor utsträckning. Vart tar det vägen, om man skall fortsätta på en väg, som leder till ytterligare minskad produktion och därmed även till ytterligare ökad arbetslöshet? Man kan naturligtvis tänka sig att gå den vägen, som man ämnar följa i vårt land, nämligen att söka skaffa nödhjulsarbeten för de arbetslösa. Till en viss grad kan man följa den vägen. Men man kan säkerligen icke följa den huru långt som helst, utan att därigenom uppstå sådana ekonomiska svårigheter, att de även för en stat, som vore i budgethänseende bättre ställd än Sverige och som hade möjlighet att pålägga medborgare större bördor än dem vi för närvarande bära, skulle bli övermäktiga. Gränsen finns naturligtvis alltid. Men om man vill komma till det nyss angivna målet och anser, att vägen att komma dit är att söka återvinna åt samhället de produktiva krafterna, att få fram dem starkare i vårt näringsliv än de för närvarande äro, ja, då måste naturligen också allting inriktas på detta. Då måste var och en, om jag så får säga, vara med och arbeta på det målet. Med ett ord, hela den politik, som staten för, måste inriktas på detta, inte bara räntepolitiken utan även järnvägspolitiken och skattepolitiken. Över huvud taget allting måste inriktas på att komma till detta. Har man klart för sig, att man vill komma dit, så kan man efter min uppfattning inte gärna underlåta att finna, att den väg, som utskottet här har anvisat, till en viss grad leder till det målet, därigenom att man vill söka motverka deflationen å varuprisen i kronor uttryckt. Ty så vitt jag förstår, finns det ingenting, som för närvarande skulle kunna vara mera hindrande för återvinnande av hälsa åt produktionen, än att deflationen får fortgå och kanske fortgå ohejdat.

Jag fäste mig också på förmiddagen i herr statsrådets och chefsens för finansdepartementet anförande därvid, att han uttalade, att

man i varje fall inte fick tänka på en fortsatt deflation, om man därmed reste hinder för näringslivet att kunna ytterligare producera. *Ang. befrielse för riksbanken från skyldigheten att lösa sedlar.*

Ja, mina herrar, jag tror för min del, att utskottet har i detta svåra kapitel kommit till ett resultat, som synes åtminstone mig bättre än något förutvarande uttalande peka i den rätta riktningen.

Om jag nu i vad jag ytterligare kommer att säga skulle komma att gå något utöver vad som direkt i utskottets betänkande föreligger eller rättare sagt komma in på vissa frågor, som utskottet inte har velat tala om utan som utskottet har liksom undvikit att röra vid, så hoppas jag, att det må ursäktas mig, därför att det är frågor, som mycket nära sammanhännga med hela den penningpolitik, som vi för närvarande tala om. Jag fasthåller alltså vid den synpunkten, att vi böra försöka att återigen få produktionen i gång. Om man ser på den produktion, som arbetar på att förse vårt eget folk med nyttigheter av olika slag, så synes det vara vissa saker, som därvidlag borde vara föremål för uppmärksamhet och som kanske borde undanröjas. Jag tänker då särskilt därpå, att om man vill låta produktionen förse det svenska samhället i högsta möjliga grad med vad detta samhälle behöver, så borde det ligga ganska nära till hands att söka utestänga från oss en sådan konkurrens, som kommer från främmande länder. Jag skall, mina herrar, inte därvid, såsom man kanske befarar, gå in på tullpolitiken. Jag skall nöja mig med att stanna vid den utgångspunkt, som föresvävar så ofantligt många, nämligen att Sverige måste söka producera sina varor till priser, som äro så billiga, att vi kunna konkurrera med andra länder, därför att, såsom man förmenar, ett motsatt förhållande skulle vara onaturligt. Men jag vill då blott peka på det förhållandet, att det finns för närvarande många länder, som kunna, om jag så får säga, tack vare en oberättigad konkurrens tränga in i vårt land. Därvid kan man ju taga ett enda exempel, nämligen vårt stora grannland i söder, där man för närvarande framställer varor till priser, som ligga ofantligt under de priser, till vilka samma varor kunna framställas i vårt land. Förhållandet är ju det, att Tysklands styrka ligger däri, att riksmarkens köpkraft är två å tre gånger så stor inom Tyskland som gentemot utlandet, såsom detta kommer till uttryck i valutan. Med andra ord, man kan i Tyskland tack vare detta förhållande framställa varorna mycket billigt och dessutom försälja dem till Sverige med hjälp av den låga tyska valutan på ett sådant sätt, att jag inte för min del kan finna annat, än att detta måste betraktas såsom en oberättigad konkurrens. Här skulle naturligtvis kunna anföras en ofantlig mängd exempel. Men jag skall icke besvara herrarna därmed. Vare det nog sagt, att det t. ex. finns en artikel, som förbrukas i mycket stor utsträckning här i landet och som säljes från Tyskland för 23 kronor, under det att den icke på något sätt med nuvarande framställningskostnad i Sverige kan produceras billigare än till 37 kronor. Detta exempel skulle som sagt kunna mångfaldigas. Svenska näringsgrenar ha också till följd härav blivit nedlagda. Jag nämner detta endast därför att det är nödvändigt för sammanhanget i vad jag vidare vill säga att hava sagt

(Forts.)

Ang. befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar. detta. Herrarna ha också funnit, att ett sådant gammalt frihandelsland som England har beslutat åsätta värdetullar ända upp till 33 $\frac{1}{3}$ procent, för att inte tala om de värdetullar, som i straffavsikt pålagts de tyska varorna och varvid värdetullen uppgår till 50 procent.

(Forts.)

En annan omständighet, som även kräver beaktande och som här varit vidrörd tidigare, är diskontopolitiken. Jag kan ju instämma med utskottet därutinnan, att diskontopolitiken inte är allena saliggörande och inte kan göra allt. Men det synes dock vara alldeles uppenbart, att om det svenska näringslivet får arbeta med pengar, som det får låna till en ränta av 8 procent, under det att andra länder kunna låna sina pengar till 4 $\frac{1}{2}$, 5 och 5 $\frac{1}{2}$ procent, så har man därmed lagt en tunga på det svenska näringslivet, som det konkurrerande utlandet icke har. Och oaktat jag tillfullo instämmer med utskottet därutinnan, att riksdagen icke skall giva något direktiv åt riksbanksfullmäktige beträffande diskontopolitiken, så må det dock vara tilllätt, herr talman, för en enskild riksdagsman att uttala sina bekymmer över den diskontopolitik, som för närvarande föres och vilken, såsom flera gånger påpekats, uppenbarligen kunde haft sin rätta plats under ett tidigare skede, men som nu givetvis så fort som möjligt borde ändras. Detta ingår såsom ett led i nedbringandet av produktionskostnaderna, även om det inte, såsom jag sade, kan göra allt.

Ser man på den andra grenen av vårt näringsliv, nämligen den industri, som arbetar för export till utlandet, så kan man säga, att förhållandena där äro enahanda. Där arbetar man ju också med olägenheten av högre produktionskostnader än i andra länder, varjämte man även där lider av det höga diskontot. Men där tillkommer ytterligare en sak, nämligen valutaförhållandena, vår svenska kronas höga ställning gentemot främmande länders valuta. Jag skulle vilja be herrarna vara goda och betänka, att i detta ögonblick står Sverige med undantag för Schweiz högst i valutaavseende av alla länder i Europa, vilket betyder, att när man i utlandet skall köpa våra varor, så måste man betala dessa varor med ett större belopp i sitt eget lands mynt, än man annars skulle behöva göra.

Man vill nu att vi skola försöka inrikta oss på att återkomma till den s. k. guldmynstfoten, d. v. s. att återställa värdeförhållandet emellan sedeln och guldet till vad det var före kriget. Därvid har man tagit den amerikanska dollarn såsom rättesnöre. Man vill återställa dollarn till ett värde av 3 kronor 73 öre, eller vad det var, över vilket belopp den nu står ganska högt. Dit vill man komma. Man frågar sig, varför man vill komma just till ett återställande av det gamla förhållandet mellan dollarn och kronan. Ja, det är uppenbarligen därför, att Förenta staterna är det enda land, som bibehållit gulddpariteten, d. v. s. där man kan gå in i banken med dollarsedeln och lösa ut den mot en gulddollar, vilken man kan stoppa i fickan och fara med vart man vill, även till utlandet. Dollarsedeln och gulddollarn äro nämligen där ett och detsamma. Men, mina herrar, om

man ställer sig alltför hårdnackat på den ståndpunkten, så är jag rädd, att man löper stor fara att förbise jämförelsen mellan vårt mynt och myntet i andra länder, som ligger oss mycket närmare och med vilka vi ha mycket mer att göra. Man kan naturligtvis ställa upp det önskemålet, att man vill komma tillbaka till denna paritet med dollarn, såsom den existerade före kriget. Det är jag fullkomligt med om, och herr finansministern uttalade sig ju också i förmiddags därför, och jag förmodar, att nästan var och en kan vara med därom. Men frågan är, när vi skola komma dit. Vi ha ett annat land, med vilket Sverige väl har de största affärerna, nämligen England. En stor del av våra stora naturprodukter och de varor, som därav framställas, gå till England: trävaror, pappersmassa, papper, järn och stålvaror m. m. Men det engelska pundet, mina herrar, det står lägre i förhållande till kronan, än det gjorde före kriget, och rätt väsentligt lägre, vilket såsom jag nyss nämnde, betyder, att om en engelsman skall köpa ett ton järn eller en standard trävaror, så får han betala flera pund än han skulle behöva göra, om svenska kronan hade sjunkit ned till sin gamla motsvarighet med det engelska pundet.

Jag gör mig den frågan, hur det över huvud taget skall vara möjligt för Sverige att i fortsättningen hålla sig kvar på den nivå, som vi för närvarande intaga. Det låter mycket bra, att man kan säga, att Sverige har ju en utmärkt ställning, att vår krona står så högt, att den är högre än något annat mynt i hela Europa med undantag av den schweiziska francen. Men är det klokt av oss att låta det vara på det sättet? Tro inte herrarna, att de länder, som ha fått en måttlig sänkning i sin valuta, ha det mycket bättre? Danskarna prisa sig säkerligen lyckliga i denna stund, att den danska kronan inte gäller mer än 76 svenska öre. Och vad Tyskland beträffar, så kan ju detta land för närvarande med hjälp av sin låga valuta översvamma snart sagt hela världen med sina billiga produkter, ja, göra det på ett sådant sätt, att andra måste skydda sig mot det oberättigade intrång, som härigenom äger rum.

Jag har med detta pekat på några omständigheter, som jag anser vara utomordentligt viktiga för återställandet av sådana förhållanden i vårt land, att produktionen kan komma i verksamhet igen. Man må nu jämföra detta med vad man förut från många håll inriktat sig på — jag tänker särskilt på vissa nationalekonomer — nämligen att man skulle hålla räntan så hög i vårt land, som över huvud taget var möjligt. Härmed åsyftade man, att man skulle hålla detta höga diskonto för att det skulle uppstå svårigheter för näringslivet att låna pengar och att härigenom en produktionsminskning skulle inträda. Ja, mina herrar, den verkan ha vi fått. Vi ha fått detta, och vi stå nu mitt uppe i resultatet av vad man velat arbeta fram. Den skadliga verkan, som uppkommit därigenom, ha vi nu. Och jag tror knappast, det finns någon, som allvarligt satt sig in i dessa spörsmål, som icke egentligen skulle vilja beklaga, att man nu kommit dit.

Ser man på framtiden och vad som kan vara att göra, synes

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

det mig, att man kan välja mellan tvenne vägar. Man kan t. ex. fortsätta på den väg, man nu under de senare tiderna gått, nämligen att låta produktionen i Sverige gå ned, att låta importen fortsätta, att låta utländska varor ersätta de svenska varorna och därmed öka arbetslösheten, inställelserna och minskningarna av driften i de olika företagen. Men kan man i längden hålla ut på det sättet? Kan man verkligen tro, att man kan fortsätta på det sättet? Och leder icke det till sist kanske dock till mycket svåra förhållanden i ekonomiskt avseende för hela vårt folk? Den andra vägen är den, som jag redan talat om, nämligen att få produktionen i gång, att söka sänka produktionspriset och därjämte få exporten i gång. Jag vill icke gå in på de förhållanden, som varit vidrörda här förut i dag. Det nämndes t. ex. av finansministern denna omständighet, att faran av att exporten går ned även ligger däri, att man får de allra största svårigheter att åter kunna upptaga densamma, därför att andra länder trängt in på de områden, som voro möjliga att bearbeta förut för den svenska exporten. Vill man emellertid gå denna sista väg, då skall man också arbeta för att komma åt det hållet, i den mån det är möjligt att i dessa förhållanden kunna göra någonting.

Man har sagt, att i utskottets betänkande skulle ligga en antydning om att utskottet ville komma till en myntrealisation. Det skulle alltså betyda, att man skulle vilja komma därhän, att den svenska kronan icke skulle inlösas med samma vikt guld, som lagen föreskriver, utan med en mindre vikt guld, med andra ord, att den svenska kronan skulle förvandlas t. ex. till 1 franc eller 1 mark eller dylikt. Jag får uppriktigt säga, att fastän jag läst utskottets betänkande ganska noga och flere gånger, så har jag dock icke trott mig kunna finna, att i utskottets betänkande ligger något uttalande därom. Det är möjligt, att utskottet på ett par punkter uttryckt sig så, att det kanske skulle kunna missförstås. Men gentemot detta har av utskottets ordförande här i dag, såvitt jag uppfattade honom rätt, uttalats, att utskottet icke har avsett någonting sådant. Jag skulle för min del icke haft någonting emot, om detta hade tydligt och klart sagts i betänkandet. Ty, mina herrar, hela denna fråga om myntrealisation är naturligtvis så allvarlig, och den är så vanskelig, att man naturligtvis icke vill komma in på den annat än när man kommit i ett verkligt nödläge. Sälunda tror jag, att de, som äro rädda för att något dylikt står att läsa i utskottets betänkande, kunna känna sig ganska lugna efter de uttalanden, som gjorts i detta fall. Jag har icke hört någon, som uttalat sig i motsatt riktning mot vad jag nu gjort. Och vi hörde även från statsrådsbanken, att man hade den uppfattningen, att man icke ville det. Tvärtom, från statsrådsbanken reagerade man ganska starkt — och statsrådet och chefen för finansdepartementet gjorde det i sitt yttrande — emot tanken på en myntrealisation. Han uttalade nämligen, att det ville han icke vara med om; man borde göra ett allvarligt försök att återkomma till guldparitet. Det var emellertid hans uppfattning. Och jag tror, att hans excellens statsministern

även ganska starkt strök under denna sak. Han uttalade sig åtminstone så, att han trodde den tiden skulle komma, då vi åter äro vid de gamla förhållandena. Sålunda torde man kunna säga, att man har i det fallet ganska starka uttalanden från regeringsbanken.

Emellertid, med den uppfattning, som jag nyss nämnde, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade uttalat om myntrealisation och återkommande till guldparitet, så satte han såsom ett oeftergivligt villkor, att icke därigenom näringslivet skulle drabbas alltför hårt, ty det tålde icke vilken påfrestning som helst. Ja, jag har litet svårt att sammanställa dessa båda saker med varandra, därför att jag tycker det första yttrandet om myntrealisation och guldparitet är delvis undanröjt genom det senare uttalandet. Ty enligt min uppfattning skulle den snabbare takten till guldparitet leda till att man skapar sådana svårigheter för näringslivet, som herr statsrådet ansåg icke borde få bli en följd av myntrealisation och återkommande snabbare till guldparitet.

Jag styrkes i denna min mening ännu mer av ett yttrande längre fram i anförandet, där herr statsrådet talade om att det var två vägar, man kunde gå. Den ena vore att höja varupriset, vilket vore liktydigt med en fortsatt inflation. Det ville herr statsrådet icke vara med om. Den andra vägen vore att sänka produktionskostnaden, vilket angavs vara det riktiga. Om jag icke missuppfattade de siffror, som angävos av herr statsrådet, så var det så, att prisnivån skulle kunna sägas i stort sett betecknad av siffran 250 jämförd med 100 före kriget och att produktionskostnadsnivån vore 350 jämförd med 100 före kriget. Men om så är fallet — och jag tror det är riktiga genomsnittssiffror — så måste jag ju först sänka produktionssiffran ned till varuprissiffran, alltså sänka produktionssiffran 350 ned till varuprissiffran 250. Jag måste sålunda redan med bibehållande av det nuvarande varupriset sänka produktionspriset med ungefär 30 %, för att jag skall kunna få en balans mellan varupris och produktionspris. Men, mina herrar, om man gör det och vill göra detta, så förstår var och en, vilka oerhörda svårigheter redan detta skall möta. För att få ned produktionskostnaderna med dessa 30 %, vilka svårigheter, vilka stridigheter och vilka stora olägenheter skulle icke uppkomma redan till följd av detta? Herr statsrådet har i sitt anförande tidigare yttrat sig mot ny inflation och för, om möjligt, fortsatt deflation, d. v. s. fortsatt prisfall. Men om man ytterligare sänker varuprisnivån, måste den nyss angivna siffran av 30 % för sänkningen av produktionskostnadsnivån ökas. Med andra ord, produktionssiffran måste ytterligare sänkas. Jag har den tron, att utskottet i detta fall har kommit — och uppenbarligen med full insikt från utskottets sida om detta — med någonting, som uttrycker, vad som vore det lämpligaste under förevarande förhållanden, nämligen att en stabilisering vore önskvärd och att man icke får uteslutande bara tänka på detta att ytterligare sänka varuprisnivån.

Herr Thorsson talade på förmiddagen om att intet vore så fördärvbringande, som om man går och talar om för hela världen, att

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

man håller på att slå vantarna i bordet. Ja, mina herrar, jag tror sannerligen icke, det är något farligt för oss i vårt land att tala om våra ekonomiska förhållanden. Ty det är någonting, som för närvarande talas om i varje land i Europa, som talas om i parlamenten och som skrives om i tidningarna. Jag skulle vilja säga, att det är väl icke så farligt att tala om den saken, när man rör sig bland andra nationer, som icke ha i någon mån bättre förhållanden. Om en konkursmässig talar om sina bedrövlige förhållanden med andra konkursmässiga, menar jag, så torde det icke vara så förskräckligt farligt. Och sannerligen, mina herrar, det finns något land i Europa, som har någon anledning att fästa sig något vid, att Sverige skulle vara undergrävt i sitt ekonomiska bestånd framför andra länder. Det har hittills icke varit förhållandet.

Nu har det yrkats i första kammaren, och kanske kommer det yrkandet att göras här också, att man skulle ur utskottets yttrande borttaga motiveringen, därför att man icke vågar sig på den. Mina herrar! Här har nu bankoutskottet arbetat med detta svåra problem, och här har kommit fram ett betänkande, om vilket enighet har uppnåtts så när som på en ledamot av utskottet. Vad sker då, om svenska riksdagen tager bort denna motivering? Jag kan icke förstå annat än att riksdagen då anser, att den motiveringen är oriktig och följaktligen icke bör föras in i en skrivelse till Kungl. Maj:t. Men om den är oriktig och man tager bort den, vad sätter man då i stället? Ja, mina herrar, man sätter ingenting, säger man, men såvitt jag förstår, sätter man de nu gällande förhållandena. Man säger, att det får vara sådant som det nu är; riksdagen har icke någonting att invända emot detta. På det sättet har man tagit bort det som efter min uppfattning är nyttigt och bra i motiveringen, som har givit en något annan syn på tingen, mot vad som givits i föregående uttalanden. Jag vill icke uttala något klander, därför att förhållandena ju ha förändrat sig. Men det kan också vara någonting annat, som man gör, om man tager bort motiveringen. Det är, att man talar om, att Sveriges riksdag icke kan fatta något beslut i denna fråga. Man är oförmögen och inkompetent att fatta ett beslut. Man kan icke taga den motiveringen, men man kan icke heller sätta någon annan motivering i stället. Med andra ord, man säger ingenting, därför att man icke kan säga någonting eller därför att man icke törs säga någonting. Riksdagen kastar från sig det uttalande, som här föreligger, och därmed har riksdagen sagt ifrån, att vi begära icke att få ha något inflytande på dessa saker. Det få andra ha. Och dessa andra är naturligtvis Kungl. Maj:t och sedan riksbanksledningen. Men riksdagen tager sig fri från allt ansvar. Den kan icke i den utomordentligt svåra tid, i vilken vi befinna oss, höja sin röst för att säga, att de direktiv, som äro framlagda — och som äro ytterst moderata — i detta betänkande, vågar icke riksdagen sig på att vara med om.

Herr Thorsson har kommit med ett förslag, att man skulle stryka vissa delar av motiveringen. Det skulle föra alltför långt

— och jag har redan upptagit kammaren för länge — att gå in på och belysa de punkter, som herr Thorsson vill skola stå kvar, och dem, som han vill taga bort. Det är visserligen sant, att åtskilligt står kvar. Där står ju t. ex. kvar en sådan sats, som att »en omedelbar och fullständig återgång till effektiv guldvaluta synes under nuvarande förhållanden utesluten». Och det står kvar, »att man icke heller kan upptaga till övervägande, vid vilken tidpunkt en återgång till effektiv guldmüntfot för vårt vidkommande kan företagas». Men mycket annat går bort, och därför drabbas herr Thorssons förslag att utesluta så stora delar av motiveringen av ungefär enahanda omdöme, som det jag nyss uttalade om borttagande av hela motiveringen.

Vad är, mina herrar, egentligen skillnaden mellan utskottets uttalande eller över huvud taget utskottets förslag och de tidigare uttalanden, som vi haft i denna sak? Det är icke någonting annat, än att utskottet vill gå något saktare fram, än vad man tidigare velat göra. Sedan det sista uttalandet gjordes av finanssakkunniga, har åtskilligt hänt och skett. Utskottet har funnit, vad som hänt och skett, och utskottet har till följd därav modererat uttalandena. Utskottet vill inte gå så fort fram, som man velat göra förut, och jag kan inte annat än hålla utskottet räkning för att det vill titta sig om både till höger och vänster på vad som har varit en följd av den politik, som hittills i detta avseende har förts i vårt land. Herr Thorsson sade, att utskottet har slagit in på en ny väg. Jag sade just det, att utskottet har sett på verkningarna av den politik, som tidigare har följts. Och även om vi taga utskottets betänkande, så få vi väl icke heller därmed slå oss till ro utan även i fortsättningen hava ögonen med oss och se, huruvida det, som utskottet uttalat, kommer att kunna följas i framtiden. Förhållandena kunna förändras. Det beror icke enbart på oss, såsom här förut varit uttalat. Det ligger en *tendens* sålunda i utskottsbetänkandet om att man skall fara varliga fram. Och det är den tendensen, som enligt min mening är det värdefullaste i utskottets betänkande och som är det mest viktiga att taga vara på.

Hans excellens statsministern uttalade på förmiddagen, att vårt lands ekonomiska ställning måste betecknas såsom stark. Jag skulle känna mig lycklig, om jag kunde våga instämma helt och fullt i det yttrandet. Jag vågar icke göra det för min del. Jag tror icke, att man kan säga i detta ögonblick, att Sveriges ekonomiska ställning är stark. Produktionsminskning har inträtt på en mängd områden. En mängd näringsgrenar arbeta under de allra svåraste förhållanden. Man behöver bara slå upp tidningarna för att se, huru det ena företaget efter det andra går med förlust eller utan vinst. Vi se, hurusom minskning har inträtt på snart sagt alla näringslivets områden. Och vi se, hurusom arbetslöshet har kommit över oss, om vilken det talas kraftigt nog i den kungl. proposition om understöd för detta ändamål, som föreligger till behandling vid denna riksdag. Hans excellens uttalade, att då man tidigare under kriget hängav sig åt en ganska stark optimism, så får man icke

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

nu hängiva sig åt en hejdlös pessimism eller omfatta någon panikstämning. Ja, naturligtvis får man taga det kallblodigt och söka se kallt på vad som händer och sker. Jag är den förste att vilja vara med och göra detta. Men å andra sidan håller jag före, att det är utomordentligt viktigt i denna tid att tala om för det svenska folket, vad som för närvarande utgör en fara i vårt land, att verkligen säga rent ifrån, att vi gå en väg, som för närvarande går utför. Vi undergräva vår ekonomiska ställning för varje dag som går. Herr Thorsson talade om, att man hade insatt i sparbanker och i andra banker så och så många miljarder, och han talade om att man hade intecknade egendomar o. s. v. för så och så många miljarder, och han förklarade: huru skola vi kunna göra någon rubbning i detta förhållande utan att framkalla stora olyckor? Ja, mina herrar, när man läser den delen av utskottets betänkande, finner man, att utskottet icke heller giver sig in på den saken. Men med samma rätt som man talar om detta, skulle man kunna tala om att i dessa dagar förlorar Sverige väldiga belopp för varje dag som går, därigenom att vi icke hålla vår produktion i gång, därför att det är oss omöjligt att hålla vår produktion i gång, därför att vi icke kunna tränga ut med våra varor till främmande länder, såsom jag förut skildrat, och därför att vi icke kunna ha full tillgång till hemmamarknaden i Sverige, på grund därav, att andra komma in och taga bort den för oss.

Jag borde väl också på slutet säga ett ord om herr Wigforss' reservation. Jag skall endast göra en allmän reflexion över innehållet i densamma. Herr Wigforss vill, såvitt jag förstår, att deflationen skall fortsätta. Han vill sätta kortare tid för att komma tillbaka till guldmyntfoten, sådan den var före kriget, och han vill bestämma en tid, inom vilken rätten till extra sedelutgivning skall borttagas. Om de två första sakerna har jag uttalat mig förut, och vad sedlarna beträffar, är det aldeles uppenbart, att man icke kan ställa det så, att sedlar fattas, när de behövas. Om man gör det, kommer man i alla fall icke till något resultat, därför att man får surrogat för sedlar i stället, nämligen checker eller andra betalningsmedel, som då komma till användning.

Herr talman! Jag skulle till sist blott vilja säga det, att jag har den uppfattningen, att man i nuvarande situation gör den bästa nyttan genom att söka tala om förhållandena, sådana som de verkligen äro enligt ens egen uppfattning. Och såsom förhållandena äro hos oss, så åstadkommas för närvarande för varje dag betydande skador för det svenska näringslivet och därmed för det svenska samhället och för hela samhällets ekonomi. Värden förloras. Minskning i produktionen inträder och fortsätter, där den redan har inträtt. Vi skola komma att få bevittna, om vi fortsätta på samma sätt, som vi gjort under den sista tiden, att den ena betalningsinställelsen kommer att ske efter den andra. Och vi skola komma att få bevittna, hurusom ägare till egendomar, som förut tillhört folk, vilka t. ex. skött en verksamhet, en fabrik eller något, efter sitt bästa förstånd och som utvecklats och fortsatt att

arbeta med den år efter år och årtionde efter årtionde, komma att få gå från sina egendomar för att kanske avträda dem till andra, som äro mindre skickade att sköta dem än de själva. Jag skall icke vara, herr talman, någon olycksprofet, ty det är icke något roligt att vara det, men jag spår likväl, att en fortsättning på den väg, vi gått, kommer att medföra för vårt land stora ekonomiska olyckor. Och dessa olyckor komma icke heller att bli främmande för den svenska staten, när en gång nästa år statsbudgeten skall uppgöras.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Då jag följaktligen, efter vad jag nu har sökt utveckla, tror, att det för närvarande icke föreligger något uttalande, som så pass starkt tar sikte på vad som icke bör göras, för att ytterligare skärpa våra ekonomiska svårigheter, då har jag heller, herr talman, icke någon tvekan att yrka bifall till utskottets hemställan med bibehållande av motiveringen.

Vidare yttrade:

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag delar den i denna kammare redan förut uttalade uppfattningen, att stora svårigheter möta att angiva riktlinjerna för den närmaste tidens valuta — eller bankpolitik. Vi måste därvidlag förtroendefullt överlämna ordnandet av denna politik i främsta rummet åt bankofullmäktige och även åt regeringen.

Jag delar också herr finansministerns åsikt, att vi böra, i sinom tid när det låter sig göra, återföra den svenska kronans värde till dess guldvärde och att vi böra, i den mån vi så lämpligen kunna, upprätthålla den nuvarande valutakursen. Men jag blev något betänksam, då herr finansministern yttrade, att så skulle ske med alla till buds stående medel. Jag antager han menade blott de naturliga medlen. Och de naturliga medlen för att upprätthålla vår valutakurs är att höja vårt lands ekonomiska bärkraft, att arbeta och spara, att sätta våra näringar och vår industri i gång, öka vår produktion och på så sätt förbättra vår handelsbalans. Kunna vi och göra vi det, då behöva vi icke heller frukta för att den svenska valutan kommer att falla. Men använda vi däremot konstlade medel, då fruktar jag för att ett bakslag inträffar, som kommer att inverka på och nedbringa den svenska valutan. Med konstlade medel menar jag sådana, som blivit föreslagna, visserligen icke i dag i denna kammare men som vi hört av t. o. m. nationalekonomer föreslås, nämligen begränsning av vår sedelutgivningsrätt bland andra.

Man klagat visserligen över att vår sedelutgivning utsvällt alltför mycket. Men det är klart, att den måste svälla ut, och det kan ifrågasättas, om icke staten givit den största anledningen härtill. För några år sedan utbetalades t. ex. i löner till de statsanställda varje månad 10 miljoner kronor, och i denna stund måste riksbanken månatligen tillhandahålla staten 50 miljoner kronor för samma ändamål. Statens järnvägar hava med sina ökade frakter liksom postverket och telegrafverket med sina ökade avgifter kommit våra

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intäsa
sedlar.
(Forts.)

utgifter att stiga och bidragit till att vi behöva flera sedlar på fickan än förut. Samma förhållande, som råder med avseende på staten och dess verk, råder även i fråga om den enskilda industrien. Skall sedelstocken minska, måste vi först och främst undanröja orsakerna till att den svällt ut och icke på konstlad väg draga in sedlarna.

Bland andra medel, som jag kallar konstlade, är den alltför högt hållna räntefoten. Vill man sätta vår industri och våra näringar i gång, måste man också se till, att de kunna få sina rörelsemedel till en ränta, som är skälig för dem att betala. Ej heller får man alltför mycket begränsa den kredit, som den legitima handeln och rörelsen, de legitima näringarna och industrien behöva. Jag erkänner, att i bankrörelsen finnes en sjuklig företeelse, nämligen den alltför högt uppdrivna belåningen av aktier. Aktieinnehavet borde vara en penningplacering, men så är icke förhållandet, utan aktien har blivit en handelsvara, och det är en stor svaghet. Kan herr finansministern öva påtryckning på bankerna, så att de i den mån de kunna på ett försiktigt sätt draga in dessa överdrivna aktiebelåningar, så gör han säkerligen vårt land en stor tjänst.

Skulle vi genom konstlade medel öka skillnaden mellan den svenska och den utländska valutan, innebär det, att produktionen i vårt land måste avstanna och att vår import stiger. Vi kunna visserligen då under någon tid framåt leva billigt, på utländska varor, men vi leva då icke på våra egna händers arbete, utan vi leva på de besparingar som gjorts och till slut på den skuld som vi måst ikläda oss. Hela vår ekonomiska ställning kommer i så fall att nedpressas, och då kommer också den svenska valutan, huru vi än göra, att falla.

Jag har intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan. Man har ansett, att utskottsutlåtandet icke är tillräckligt tydligt, att det skulle innebära tanken på en myntrealisation. Men så kan jag åtminstone icke tolka det. Jag skulle helst vilja återremittera betänkandet till utskottet för att få dess uttalanden mera tydliga, men första kammaren har redan fattat sitt beslut, och då kan en återremiss icke giva anledning till någon åtgärd från utskottets sida.

Under sådana förhållanden och oaktat jag icke i allt kan gilla, vad utskottet sagt i sin motivering, ber jag likväl att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E d é n: Herr talman, mina herrar! Det kan ju icke förvåna, att när ett ärende av denna art, ett ärende, som rör den svenska statens penningväsen, i en så djupt bekymmersam tid som denna kommer till behandling, diskussionen gärna vill ifrån den speciella fråga, som föreligger i propositionen och utskottets betänkande, breda ut sig över alla de stora ekonomiska problem, med vilka vi ha att kämpa. Det kan icke förvåna, och jag skall icke heller däremot göra någon anmärkning. Men jag kan icke underlåta att säga, att huru djupt än valutapolitiken ingriper i det ekonomiska livet, så måste det synas som en avgjord överdrift, när man här

till denna politik anknutit så vittgående betraktelser som skett. Jag syftar bland annat på det anförande, som hölls av herr Nylander på Stockholmsbanken, och likaså och i väsentlig grad på det anförande, som hölls av herr Lindman.

Jag skall icke gå in på frågan, om deras svartmålning var i alla avseenden berättigad. Ställningen är i varje fall utomordentligt allvarsam, det känna vi alla djupt. Men vad jag vågar betona, det är, att man icke kan, såsom herr Lindman syntes göra eller som hans tal åtminstone kom att giva intryck av, liksom kasta skulden till någon väsentligare del för det svenska näringslivets stora betryck på den valutapolitik, som förts intill denna dag. Det ligger i öppen dag, att så är icke förhållandet. Det som är avgörande för våra näringars betryck, det som gör, att våra exportindustrier icke få sälja, det som gör, att rörelsen även inom vårt land vill stocka sig, det är den ekonomiska katastrof, som går över hela världen, som vållar, att intet land vill köpa eller kan köpa, som i och därmed likaledes föranleder att heller intet land kan eller får producera till avsalu, och som alltså inskränker köpkraften lika mycket inom länderna som mellan dem. Här ligger ju utan all fråga huvudorsaken, såsom för övrigt hans excellens herr statsministern framhöll på förmiddagen. När vi nu tala om vårt svenska valutaproblem, må det givetvis vara förklarligt, låt mig säga rimligt, att man därifrån gör för sina exkurser ut över det ekonomiska livet i dess helhet. Men man får väl lov att akta sig för att göra ett allt för starkt samband mellan saker, som dock icke stå i sådant samband med varandra. Det är i stort sett icke vår valutapolitik, som fört oss i det allmänna ekonomiska läge, där vi nu stå. Vår valutafråga är alldeles tillräckligt invecklad, utan att man vid den fäster så långt gående konsekvenser. Det har för övrigt också utskottet ganska tydligt framhållit i sin bestämda kritik av de överdrivna föreställningar om vad valutapolitiken och diskontopolitiken hittills hava kunnat åstadkomma och i framtiden kunna åstadkomma.

Jag skall för min del, herr talman, begränsa mig till att tala om vad utskottsutlåtandet egentligen rör. Det ämnet är, som sagt, i och för sig mer än tillräckligt invecklat för mina villkor, och jag är övertygad om att det är så även för riksdagens. Jag skall sålunda icke gå in på de stora allmän-ekonomiska betraktelserna annat än möjligen med några helt korta ord i det sammanhang, då sådant särskilt påkallas. Jag skall endast fråga mig: har bankoutskottet, när det gått att yttra sig om Kungl. Maj:ts proposition om fortsatt suspension av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld och om fortsatt utvidgning av sedelutgivningsrätten, kommit med ett betänkande, som kan och bör i alla avseenden accepteras av riksdagen och av den framföras såsom riktlinjer för penningpolitiken, för riksbankspolitiken och valutapolitiken under den närmaste framtiden.

I en del tror jag, att alla äro ense om att utskottets förslag motsvarar vad man i detta avseende kunde önska. Utskottet har tillstyrkt den kungl. propositionen i sin kläm, och det har i första

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

delen av sin motivering, den som i utskottsbetänkandet i huvudsak upptar sidorna 1—8, givit en utredning av skälen, varför man måste bibehålla riksbankens rätt att tillsvidare stänga sig för guldutväxling och varför man måste bibehålla den utsträckta sedelutgivningsrätten. Herr Lindman har rätt däruti, att detta betecknar en eftergift, ett steg tillbaka gentemot de starka krav, som, jag tror det kan vara ungefär för ett år sedan, restes för att man omedelbart skulle upptaga guldutväxlingen och göra slut på den extra sedelutgivningsrätten. Han har också rätt i — jag instämmer däri till fullo — att utskottet givit mycket goda skäl för denna ståndpunkt, och det är, försävt jag förstår, icke heller från något håll i kammaren bestritt. Det bör emellertid, när man utan förbehåll giver detta erkännande åt denna första del, icke glömmas, att i den ingår också såsom en principförklaring, som inleder hela denna avdelning, det uttalandet, att utskottet ansluter sig till den meningen, att en övergång till en effektiv guldmyntfot bör ske, så snart detta låter sig göra. Med den begränsning, som ligger i de sist anförda orden har utskottet — så snart sig göra låter — således i alla händelser ställt sig på den ståndpunkten, att guldmyntfoten måste återinföras i sinom tid.

Man kunde hava skäl att fråga, om icke utskottet möjligen hade kunnat stanna här, ty därmed var ju dess kläm motiverad. Utskottet har emellertid icke så gjort utan i den senare delen av betänkandet, från sidan 8 och framåt, inlåtit sig på en intressant, ur åtskilliga synpunkter väl sammanfattad diskussion över vissa, mycket svåra nationalekonomiska och finanspolitiska problem, frågan om diskontopolitikens begränsning i sina möjligheter och sin effekt, frågan om en indragning av en del av sedelutgivningsrätten, deflationens ekonomiska och sociala verkningar, dess finansiella verkningar och så slutligen å ena sidan inflationens och å andra sidan deflationens förmögenhetsrättsliga innebörd. Varför har utskottet så förfarit? Utan tvivel till en början för att, såsom det också här i debatten uttryckts, tillmötesgå en från många håll framkommen önskan, att dessa problem skulle diskuteras inför riksdagen och av riksdagen. Men, som det visar sig, icke blott av denna mera teoretiska önskan utan även på grund av utskottets syfte att komma fram till vissa slutsatser på grundval av denna diskussion, slutsatser som vi finna på sidorna 15 och 16 i betänkandet. Och det är framför allt dessa slutsatser, som nu väckt betänkligheter hos så många av denna kammars ledamöter, och som inom första kammaren har väckt så stora betänkligheter, att denna kammare utan votering och på yrkande av herr Trygger har uteslutit motiveringen. Förhållandet är följande. Dels förekomma i diskussionen av de olika finanspolitiska och valutapolitiska begreppen en hel del uttalanden, som i och för sig kunna hava sina sidor, om de också möjligen kunna, om man tyder allt till det bästa, rättfärdigas, men dels har utskottet redan där gjort en uppställning, som direkt tyder på att utskottet egentligen icke fruktar någonting så mycket som en fortsättning av deflationen. Man behöver bara följa utskottets framställning av deflationens verknin-

gar och jämföra den med det jämförelsevis blygsamma rum, som tillmätts skildringen av inflationens, för att förstå, att slutsatsen måste bli denna. Detta kapitel inledes också av en förklaring på sidan 9, att det måste enligt utskottets mening upptagas till övervägande, i vad mån ett program för vår penningpolitik, även inom den av 1920 års finanssakkunniga angivna ramen, över huvud är möjligt att uppställa. Utskottet har således gjort en indirekt desavouering av 1920 års finanssakkunniga, vilkas betänkande dock, såvitt jag förstår, var så pass försiktigt avfattat, att det icke ännu bör kunna sägas hava blivit föråldrat. Så komma slutsatserna på sidorna 15 och 16. Och dessa slutsatser ha lett till den uppfattningen, att utskottet i själva verket icke har tagit tillräckligt starkt parti emot möjligheten till en konstant depreciering av den svenska valutan, att utskottet icke har tillräckligt bestämt hävdad slutmålet, önskemålet, såsom herr finansministern uttryckte det på förmiddagen — det i början dock även av utskottet accepterade önskemålet — om en återgång till guldmynthet, utan att utskottet i denna del av betänkandet har på ett betänkligt sätt närmat sig möjligheten att uppgiva detta syfte, det vill säga att reflektera på en myntrealisation.

Nu har det i dag här förklarats, att detta icke alls är meningen; bankoutskottets ordförande har förklarat det, herr Lindman har icke funnit, att utskottets betänkande innebär något sådant, och andra talare med honom. Jag skall gentemot detta till en början tillåta mig att framhålla, att regeringens ledamöter, som här yttrat sig, icke hava kunnat slå sig till ro med dessa förklaringar. Herr finansministern har på förmiddagen — jag citerar yttrandet efter det tydligen ordagranna referatet i dagens tidningar — uttalat, att det förefaller honom, som om utskottets utlåtande på denna punkt — det gäller just den så småningom skeende återgången till gulddparitet — tyvärr icke gäve fullt klara direktiv i önskvärd riktning. Han har också utvecklat detta, om även, lät mig säga, indirekt i fortsättningen av sitt anförande. Och herr statsministern har på förmiddagen i sitt anförande här i kammaren icke dolt, att i en och annan punkt kan regeringen icke dela utskottets mening, så just i fråga om dess uttalanden rörande återgången till gulddparitet, såsom regeringen uppfattat dessa uttalanden.

När så är förhållandet, mina herrar, så borde det egentligen vara tillräckligt styrkt, att utskottets utlåtande i nu ifrågavarande delar åtminstone icke har den tydlighet, som i ett så viktigt ärende är oundgängligen av nöden, då det kan leda till sådana uppfattningar. Och det är uppenbart, att om så är förhållandet, hjälper det icke med några muntliga förklaringar av utskottets ledamöter här i kammaren. Ett dokument av denna art, ett utskottsbetänkande, accepterat, lät vara endast av andra kammaren, det står i så fall för framtiden som ett uttryck för kammarens mening med de ordalag, som i detta betänkande finnas, och det skall icke fordras mycket fantasi och icke mycket farhågor, för att man lätt skall föreställa sig, att om situationen blir pressande, dessa uttalanden av utskottet skola kunna ploc-

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

kas fram och giva material till just den tolkning, man nu icke i dag vill erkänna.

Således, redan otydligheten i dessa vitala delar av utskottsbetänkandet är skäl nog för bestämda betänkligheter mot att godtaga detta betänkande i dess helhet. Men jag vågar för min del dessutom påstå, att det finnes uttryck och sammanställningar i utskottets yttrande, som icke kunna undgå att väcka just de uppfattningar, som utskottet icke vill erkänna. Jag skall i allra största korthet försöka att visa, att det är så. På sidan 15 förklarar utskottet: »I enlighet med 1920 års finanssakkunnigas ståndpunkt kan det visserligen av författningsrättsliga skäl vara berättigat att kräva en höjning av kronans värde i förhållande till guld till den i lagen om rikets mynt fastställda pariteten. Men en dylik fixering av kronans värde måste likväl ur förmögenhetsrättsliga synpunkter alltid innebära en viss grad av godtycklighet». När man skjuter in en förklaring, att en dylik återgång skulle innebära godtycklighet ur förmögenhetsrättsliga synpunkter, måste det väl anses vara åtminstone ett halvt underkännande av rättmätigheten i en sådan återgång, och det ser nästan ut, som om utskottet skulle vilja underkänna vad det kallar de författningsrättsliga skälen. Även i fortsättningen utvecklar utskottet denna tankegång.

Den springande punkten i hela den senare huvuddelen av motiveringen är strävandet efter »stabilisering av penningvärdet». Jag frågade mig, när jag läste denna del vad utskottet egentligen menar med denna stabilisering. I början av betänkandet har ju utskottet sagt, att vi icke för närvarande kunna komma till guldparitet; vi kunna icke heller fastställa tidpunkten, när vi komma dit, men vi skola sträva därefter. Nu säger utskottet, att vi skola i alla händelser sträva efter en stabilisering av penningvärdet. Min fråga är: hur kan man över huvud taget åstadkomma en stabilisering av penningvärdet, en verklig stabilisering naturligtvis, om man icke har någonting att stabilisera det emot? Och man har än i denna dag icke funnit något annat än guld, som duger till detta. Utskottet har emellertid ytterligare fortsatt med att förklara, att det är betydelselöst, vid vilken prisnivå penningvärdet stabiliseras, och det söker i fortsättningen motivera detta med att den svenska kronan ändå alltid erhåller en fast värderelation till valutan i länder med liknande prisnivå. Där säger således utskottet, att man kan tänka sig en stabilisering vid vilken prisnivå som helst, och hela resonemanget går uppenbarligen ut på, att stabilisering bör ske med det snaraste, vare sig vi komma tillbaka till guldparitet eller ej. Det står också i utskottsbetänkandet på sidan 16 direkt uttalat, att våra strävanden skola inriktas därpå, att det snarast möjligt, i den mån så låter sig göra, åter skapas ett fast penningvärde.

Nu vill jag på intet sätt giva mig ut för att kunna genomtränga dessa nationalekonomiska gåtor, som för närvarande bry männen av facket och som de icke kunna lösa. Men jag tror dock, att det icke kan anses vara orimligt att påstå, att över huvud taget det stora felet, det farliga i utskottets betänkande i denna del är, att man har lösgjort frågan om stabilisering av penningvärdet från frågan om

återgång till guldparitet. Herr finansministern har i sina uttalanden både förut och nu alltid hallit dessa tillsammans. Det ena hänger ihop med det andra. Bankoutskottet har skilt dem åt och givit rum åt den föreställningen, att man skulle kunna tänka sig en stabilisering av penningvärdet, även om man icke kommer tillbaka till guldparitet. Jag finner det för min del omöjligt att ansluta mig till utskottets betänkande i hela denna del. Men därtill kommer, att om det skulle göras ett försök till sådan stabilisering av vårt penningvärde utan återgång till guldparitet, kunde det över huvud taget icke ske, utan att Sverige skulle sträva efter att avstänga sig från inverkan från alla främmande länder. Såsom jag anmärkte i början: det som gör oredan, det som gör upplösningen i våra ekonomiska förhållanden, det är den fullständiga ekonomiska upplösningen i hela världen. Vi kunna icke tänka oss att bilda en liten ekonomisk ö för oss själva här uppe i Skandinavien. Vi komma, vare sig vi vilja det eller icke, att påverkas av förhållandena utifrån. Och så länge som man icke kommit till ett något så när fixerat penningvärde och förhållande mellan penningar och guld i de främmande länder, som äro bestämmande för världsekonomien, så länge är det helt enkelt en utopi att tala om stabilisering av det svenska penningvärdet. Men väl kan det tänkas, att om denna sats står kvar, den kunde komma att leda till att yrkanden skulle framställas att med alla möjliga medel förhindra icke blott en höjning av den svenska kronans köpkraft inom landet utan också en höjning av dess värde utåt, och därmed äro vi ju inne på det rent orimliga.

Jag tror mig härmed, mina herrar, hava tillräckligt angivit skälen för min uppfattning, att utskottets betänkande, huru mycket intresse än därpå nedlagts, icke kan vara lämpligt att godtaga såsom ett uttryck för riksdagens eller för andra kammarens mening.

Jag skall icke tillägga de ytterligare skäl, som därtill kunna finnas i uttalandena angående statens taxepolitik. De ha redan framförts av herr Thorsson, och jag kan i det väsentliga nöja mig med att ansluta mig till honom. Men jag skall komma till en något utvidgad slutsats, som jag måste draga av detta. Herr Thorsson slutade med att för sin del söka rensa ut de delar av utskottets motivering, som han icke kunde godtaga, och behålla de övriga. Resultatet blev, såsom han själv fann, att det var ganska litet kvar. Men icke nog med det! Jag är rädd för att det som blir kvar står så pass sönderbrutet, att det icke kan sammanföras till ett helt. Det går helt enkelt icke att sammanföra de åtta första sidorna av utskottets betänkande med den lilla avdelningen om arbetsamhet och sparsamhet på sidan sexton och med slutdelarna på sidan sjutton om diskontopolitiska åtgärder samt sammanfattningen. Det blir icke något verkligt sammanhang. Skulle en sådan utrensning göras, som av herr Thorsson är föreslagen, så skulle den endast kunna ske så, att man antingen här i kammaren formulerar en ny senare del av utskottets betänkande eller också återremitterar ärendet. Det senare tjänar ingenting till, eftersom frågan redan är avgjord av första kammaren, och det förra, att på rak arm göra en ny avfattning, torde ingen tilltro sig.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Under sådana förhållanden, herr talman, skall jag tillåta mig framställa det yrkande, som samlat, såvitt man kan finna, en alldeles överväldigande mening inom första kammaren, nämligen att andra kammaren måtte godkänna utskottets kläm men med uteslutande av motiveringen i dess helhet. Det är den enda utväg, såvitt jag kan finna, som står kammaren till buds, om den nämligen vill undvika att ställa sig bakom de delar av betänkandet, som jag icke tror, att kammaren vill godkänna.

Nu har emellertid mot detta anmärkts — och det har särskilt gjorts av herr Lindman —, att det skulle innebära, att vi anse motiveringen oriktig och att vi också erkänna vår egen oförmåga att göra en ny sådan. Vad den första invändningen beträffar kan den nyanteras på olika sätt. En del, är jag rädd för, är oriktig, en del är otydlig, och en del är i varje fall tvivelaktig. Det kan vara nog om den invändningen. Och vad den senare anmärkningen angår, att riksdagen icke kan sätta något istället, skall jag bara fråga: vad är det då i själva verket, som riksdagen skall positivt sätta till, om den godtager utskottets betänkande? Jo ingenting annat positivt än det, som ligger i betänkandets avdelning angående stabiliseringen av valutan, denna omstridda och till sina konsekvenser farliga del, som jag är övertygad om att kammaren icke skulle önska göra till sin. Det är icke på något sätt något nedsättande, om andra kammaren kommer till samma slut som första kammaren. Det är bäst, att i detta läge icke hava gjort något uttalande i motiveringen. Kammaren behöver icke låta påverka sig av ett sådant eggande, som låg i herr Lindmans ord, att kammaren därmed skulle erkänna sig inkompetent, att kammaren skulle avsäga sig allt inflytande på dessa frågor. Inflytande har kammaren tydligen utövat genom att kammaren bifaller själva klämman och även genom de uttalanden, som här framkommit. Och om dessa uttalanden icke kunnat samlas i formulerade, abstrakta satser, beror det uppenbarligen icke minst på det sätt, varpå ärendet kommit att ligga genom utskottets betänkande.

Innan jag slutar, herr talman, ytterligare några ord i anknytning till vad herr statsministern yttrade på förmiddagen och till den tanke-tråd, som jag redan själv något vidrört. Herr statsministern framhöll med styrka, huru hela vårt penningproblem är beroende av läget ute i världen, huru vi äro medlemmar i det stora världshushållet och icke kunna undandraga oss verkningarna av de sjukdomstecken, som yppat sig därute. Han underströk, huru alla svenskers förhoppningar och önskingar samlade sig om att det mellan de stora förproduktionen, för handeln och för samfärdseln bestämmande länderna äntligen måtte bli en sådan ekonomisk uppgörelse, som ger icke blott dem själva utan oss och hela världen en grund att stå på vid återuppbyggandets arbete. Jag behöver icke säga, huru fullt och helt jag för min del förenar mig i dessa önskingar. Men jag skulle också vilja uttrycka den meningen, att vi ha skäl att med herr statsministern understryka, att man trots den mörka situationen icke får hänge sig bara åt den pessimism, som är så naturlig under nuvarande förhållanden. Jag kan icke på något sätt tillmäta mig förmågan att

bedöma, *huru* farligt läget är här i Sverige för närvarande. Det kan i varje fall aldrig falla mig in att bestrida, att vi befinna oss i en mycket bekymmersam ställning. Jag tror emellertid, att herr statsministern har rätt däruti, att det är varken lyckligt ej heller riktigt att bara låta denna pessimistiska grundton gå igenom denna dagens debatt. Vi må ha än så stora svårigheter, så ligger det dock en sanning, om icke däruti, att Sveriges ekonomiska läge är starkt, såsom herr Lindman citerade efter herr statsministern, så åtminstone däruti, att detta läge är *relativt* starkt, relativt starkt i förhållande till de många länder både i vårt grannskap och längre bort, som lidit ofantligt mycket mer än vi av kriget och även av krigets efterverkningar.

Huru vi skola komma ur detta läge, är det stora problemet för icke blott valutapolitiken utan ock den ekonomiska politiken över huvud under den närmaste tiden. Vad valutapolitiken angår tror jag, att vi i lugn kunna utgå ifrån att inga konstlade medel, inga tvångsmedel skola användas för att driva på en deflation till ytterligare svårigheter för vårt näringsliv, men vi torde också böra vara ense om, att ännu mindre eller lika litet några konstlade medel skola användas för att förhindra en sådan deflation, ifall den fortgår av naturliga orsaker — de naturliga orsakerna nämligen, att priserna falla ute i världen, att penningvärdet stiger, och att vi därav måste påverkas. Vad den ekonomiska politiken i övrigt beträffar, finner jag icke tillfället nu vara det, då därom skall talas. Det har talats så mycket och kommer väl att talas ytterligare i sinom tid därom. Jag vill blott säga, att när jag nu gjort det yrkande, jag gjort rörande utskottets motivering, eller uteslutande av denna motivering, har det alldeles icke skett i syfte att på något sätt därmed ge möjlighet till en fortsatt tvångspolitik gent emot det svenska näringslivet, vilken skulle använda hårdare medel än läget kräver. Tvärtom, jag hoppas, att de, som ha att råda över vårt penningväsende, skola förstå, när tiden kan vara inne att ge lättnader, likaväl som de varit nödsakade att ingripa med hård hand, när detta krävdes. Mitt syfte med det framställda yrkandet är egentligen det, att endast genom en sådan åtgärd blir det klart fastslaget, att den enda riktiga penningpolitiken är att söka lämpa sig fram, att söka sig fram, att icke på något vis tvinga till en fortsatt höjning av penningvärdet, men icke heller förhindra en sådan, utan i det fallet sträva efter att hålla sig i jämbredd med den utveckling i världen, som verkligen dominerar, och det är naturligtvis den utveckling, som pågår i länder, vilka kommit närmast till guldparitet eller som redan nått dit.

I förhoppning att på denna naturliga väg det skall visa sig, att det beslut, som riksdagen nu går att fatta, kan bli till nytta i längden för hela Sveriges näringsliv, yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen.

Herr W a h r e n: Herr talman, mina herrar! Med anledning av vad den siste ärade talaren i början av sitt anförande yttrade, skulle jag kanske något tveka att yttra mig om dessa ekonomiska frågor i

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intäsa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intlösa
sedlar.
(Forts.)

allmänhet utan istället endast hålla mig till utskottets utlåtande. Emellertid anser jag, dels att valutafrågor och övriga ekonomiska frågor ha ett så intimt sammanhang med varandra, att det därför föreligger allt skäl att behandla dem i ett sammanhang i en diskussion, dels även, att en ekonomisk diskussion i alla fall i dessa tider bör lämna något utbyte. Jag anser mig ha så mycket större skäl för denna uppfattning, då jag tänker på att regeringen just i dessa dagar tycks göra föranstaltningar för att de ekonomiska frågorna skola bli mera belysta och den ekonomiska kunskapen mera spridd.

Vad jag, herr talman, vill något tala om, är om hur produktionens villkor för närvarande ställa sig ur en aktiv industrimans synpunkt. Saken ligger för närvarande efter min uppfattning så illa till, som herr finansministern talade om för oss på förmiddagen, och möjligen ännu sämre. Vi arbeta i allmänhet i fabriker på dagarna i veckan och med minskad arbetsstyrka. Vi veta icke, om vi ha order att sätta på maskinerna från den ena veckan till den andra. Det är ju givet, att detta i längden blir en ohållbar situation. Man frågar sig då, hur man skall komma ur denna situation och komma bättre i gång med det nyttiga arbetet, som alla äro eniga om att man måste eftersträva.

Tar man saken under övervägande från rent praktisk industrisynpunkt, kommer man direkt på kalkylen. Jag vill framhålla, att konkurrensen under nuvarande förhållanden är den tänkbarast starka, man kan råka ut för. Det är ju givet, att i en tid, då köpkraften och köplusten äro så begränsade, komma alla de beställningar, som finnas att placera, att utbjudas överallt på produktionsorterna. Följden härav blir, att priserna gå ned, så att de flesta order komma att fabriceras med en betydande förlust. Under alla förhållanden är det klart, att en fabrikant i det sista söker hålla sin fabrik i gång under förhoppning, att bättre tider snart skola stunda. Man måste dock därvid taga hänsyn till att underlaget för kalkylen skall vara sådant, att det verkligen finns möjlighet att så småningom komma till ett pris, där man åtminstone får igen sina pengar, för att sedan naturligtvis gå vidare och uppnå normala affärer. Resultatet av en verksamhet sådan som den nu i allmänhet bedrivs med två, tre à fyra dagars arbete i veckan, måste ovillkorligen lämna en mycket stor förlust. Kalkylen, baserad på produktionskostnaden vid denna korta arbetstid, kan därför givetvis icke på något sätt läggas till grund för det pris, som erbjudes köparen. Man lägger nu till grund en kalkyl, som är baserad på full drift, och icke endast på full drift, utan jag vill påstå, att i dag lägger man till grund en kalkyl, som även är baserad på reduktion av arbetslönerna och på andra besparingar, som man tar för givet, att man inom kort måste komma till för att icke över huvud taget allt skall stoppa.

Se vi på hur det ställer sig i de olika produktionsgrenarna, och tar jag därvid särskilt exportindustrierna, inverkar ju den utländska valutans låga värde jämfört med kronans värde inom landet i hög grad försvarande. Vad man kan göra åt den saken, är mycket svårt att yttra sig om. Jag skall be att få säga min mening därom litet

längre fram. Det är dock en annan synpunkt, som jag vill vidröra, nämligen att med kalkyler uppgjorda på basis av full drift och med de reducerade kostnader, som man hoppas komma till något längre fram i tiden, kommer man i alla fall icke fram till konkurrenskraftiga priser. Varför gör man icke det? Jo, därför att man fått upp prisnivån på allt här i Sverige så högt, att det är lång väg till Tipperary, som det heter i den bekanta engelska soldatsången.

Jag förutsätter, att arbetarna så småningom komma underfund med att en reduktion av lönerna är nödvändig. Jag förutsätter, att reduktionen av omkostnaderna kommer att göras över hela linjen. Jag vill i det sammanhanget omtala, att textilarbetarna gått med på en successiv minskning av lönerna, vilket ur båda parternas synpunkt efter min uppfattning är rätta vägen. Man kan icke begära, att det skall gå för häftigt. Man förstår, att folk som arbetar på kort tid, skola göra allt motstånd, de kunna, mot att på en gång få sina löner allt för mycket nedskurna. Jag förutsätter alltså, att man kommer till samförstånd i dessa frågor, men, mina herrar, det är en annan fråga, som avgjordes av Sveriges regering och riksdag år 1919, och som tynger vår produktion, nämligen arbetstidslagen. Jag vill icke taga upp någon diskussion om den frågan nu, men jag kan icke underlåta att vid bedömandet av dessa frågor taga hänsyn till den saken. Jag vill blott i förbigående nämna, att jag, så snart den kungl. propositionen föreligger, kommer att i en motion till kammarens disposition ställa en utredning, som visar, att de ökade produktionskostnaderna på grund av åttatimmarsdagen i våra huvudindustrier, trä- och järnindustrien, icke kunna taxeras under tio procent, men väl högre.

Det är alldeles tydligt att i tider som dessa verkar en dylik handicapning så tyngande på kalkylen, att vi icke kunna möta den utländska konkurrensen. Vi böra ju betänka — det är en uppfattning, som är ganska allmän, och som säkert har fog för sig — att det stora världskriget egentligen framkallats av konkurrensen. Tror någon, att vi nu komma att möta en beskedlig konkurrens? Nej, efter min uppfattning komma vi att få den värsta konkurrens, som vi haft på de sista tiotal åren.

Herr Sommelius yttrade på förmiddagen, att det icke fanns någon avsättning och att följaktligen icke heller någon produktion av svenska varor var möjlig, därför att lagren voro så stora. Ja, det är sant, men det är en sanning med modifikation, vilket herr Sommelius säkert skall medge, därför att det givetvis uppstår defekter i lagren. Skall man dock få fylla dessa defekter med inhemska fabrikat, är det nödvändigt, att det föreligger sådana produktionsförhållanden, att de svenska fabrikaten kunna säljas. Detta är emellertid för närvarande av välkända skäl på många håll icke fallet.

Jag hyser alltså den uppfattningen, att det i dessa tider icke går an att hålla på förutfattade meningar i fråga om arbetstidslagstiftning och tullpolitik, utan att det är nödvändigt att taga hänsyn till förhållandena, sådana de äro. Även är det nödvändigt att i någon mån också skydda sig mot särskilt den tyska konkurrensen.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar. (Forts.) Skaffa vi icke dessa nödiga förutsättningar, komma vi icke med i konkurrensen.

Det har talats om att staten skulle hjälpa industrien genom billigare järnvägsfrakter och mindre avgifter för telegram och andra statens affärsdrivande verks prestationer. Industrien måste givetvis vara mycket tacksam härför, men man får icke blunda för, att detta är en åtgärd, som rent ekonomiskt sett icke har något så värst bärande underlag. Då det gäller dessa verk, såväl som då det gäller privat verksamhet, är det bärande underlaget naturligtvis att söka få de prestationer, varom det är fråga, framställda till sådana priser, att det är möjligt, att de utan att alltför mycket betunga rörelsen kunna ingå som ett led i denna, alltså samma resonemang, som gäller den enskilda industrien.

Vad beträffar den egentliga fråga, som här föreligger, anser jag för min del, att det icke existerar någon så svårbedömd ekonomisk fråga, ja, jag vill rent ut säga en fråga, som ingen har så litet klart för sig, som just denna valutafråga. Enligt mitt fömenande är det endast vissa riktlinjer för att uppnå vissa önskemål, som härvidlag kunna uppställas. Dessa önskemål sammanfalla enligt min uppfattning ganska nära med de önskemål, som herr finansministern och som bankoutskottet i sin kläm ha framfört. Vad därutöver är, tror jag man lika väl kan undvara. Man har nu kommit till en punkt, där en ytterligare inflation av kronans värde med all sannolikhet är utesluten, ty fortsätter depressionen, och annat är nog ej att förvänta, kommer det icke att finnas medel att öka den konsumtion, som givetvis är den egentliga anledningen till inflationen. Jag förutsätter, att staten å sin sida fortgår på den sparsamhetens väg, som nu är beträdd. Kunde man då finna ett bättre förhållande, åtminstone ur exportsynpunkt, mellan den svenska kronan och dollarn, vore det synnerligen önskvärt, och om också räntepolitiken nu icke har samma effektivitet som under andra förhållanden, är det väl ändå den vägen, som man skall gå.

Jag vill icke närmare inlåta mig på valutafrågan. Jag anser, att, vad vi ha fått i bankoutskottets utredning, är kontentan av de resonemanger, som de sakkunniga av olika slag fört i denna fråga. Då det emellertid har den påföljden, att vad som beslutas här i riksdagen senare åberopas som prejudikat, och då jag anser, att alla dessa resonemanger i alla fall äro i viss mån osäkra, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets kläm med uteslutande av motiveringen.

Herr Wikström: Herr talman, mina herrar! När jag under de två gångna dagar, sedan detta utlåtande kom fram, förmärkt och erhållit kännedom om vilken utomordentlig fônd av auktoritet och framför allt vältalighet, man mobiliserat mot detta utskottsbetänkande, har jag redan på förhand fått en tröstlös känsla av att vi äro så svårt handicapade, vi, som ha att svara för detta betänkande, att det är tämligen tröstlöst att upptaga kampen. Denna fråga är av den art, att den är alldeles utomordentligt tacksam för

oratoriska trollkarlar, och när jag hörde, vad herr Edén kunde göra av den, förstår jag, att det är omöjligt, hopplöst för en med en så opolerad talgava som jag att försöka ingå i ett ingående försvar för utskottet. De som här gå emot utskottet kunna alltid åstadkomma, att de, genom att röra ihop en hel del olika saker och jonglera med begreppen guldparitet, prisnivå och en massa andra saker, ge auditoriet den känslan: »Här begripa vi i alla fall ingenting, och då är det bäst att akta sig för att säga något, och följaktligen bör man också votera undan denna besvärliga utskottsmotivering».

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Nu vill jag säga, att naturligtvis är denna motivering, som rör sig om så pass invecklade frågor, sådan, att det kan göras anmärkningar, isynnerhet om man söker efter anmärkningar, söker efter anledning att få misstolka den, och i synnerhet om man, som man gjort här i dag, huvudsakligen riktar sin kritik icke mot vad utskottet sagt utan mot något annat, jag vet icke vad. Herr Thorsson sade, att när han noga läste betänkandet, kunde han icke av ordalagen få fram några av de farligheter han målade upp, men slutsatsen blev att de måste finnas där i alla fall.

Nu skall jag icke försöka kasta mig in i hela detta problem, utan skall endast vidröra några saker och försöka klarera begreppen på ett par punkter, försöka ange åtminstone hur jag sett dessa saker, när jag deltagit i utskottets beslut. Jag vill dock från början säga beträffande en punkt, att jag redan inom utskottet kände, att ett visst förhållande borde hava varit starkare markerat i betänkandet för att förebygga det missförstånd, som också sedan har visat sig hava uppkommit. Jag skall emellertid gå direkt in i själva frågan och förklara, hur åtminstone jag har sett saken. När vi gingo att behandla dessa saker, hade vi att taga ställning till två olika riktningar, som stretade åt var sitt håll. Här finns för närvarande i landet, det känna vi litet var, och vi hava hört toner därav ljuda här i dag, en riktning, som kräver, att vi, för att upphjälpa vårt näringsliv, för att göra vår produktion konkurrenskraftig gentemot utlandet, skola medvetet försämra vår valuta. Jag ansåg för min del och anser fortfarande, att det icke skulle hava skadat utan tvärtom i hög grad gagnat, om utskottet mera positivt, mera klart, mera direkt hade sagt ifrån, att utskottet icke vill vara med på att räcka ett finger åt denna strävan. Utskottsmajoriteten påvisade emellertid, att man i utlåtandet tagit avstånd från denna strävan, och man menade, att eftersom ett sådant fall egentligen icke var aktuellt, erfordrades det icke att säga ifrån i flera och starkare ordalag, än vad vi redan sagt. Det var olyckligt, menar jag, ty det skulle hava förebyggt en del misstolkningar, om vi betonat den saken litet starkare, eftersom mot den andra riktningen har ägnats så pass stor del av vårt resonemang.

Vilken är då denna andra riktning? Jo, här finnes en grupp människor eller kanske jag rent av skall säga de allra flesta människor i detta land, som alltjämt hänga fast vid, att vi skola ovillkorligen tillbaka till 1914 års prisnivå, kosta vad det kosta vill. Detta har

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

satts upp som enda riktlinje för vår finanspolitik. För en hel del torde det hava varit mera oreflekterat, som man stämt in i detta program, man har haft en känsla av, att 1914 lämnade vi det tusenåriga riket, och för att komma tillbaka dit måste vi hava samma penningvärde och samma prisnivå, som vi hade då. Men det finnes också en mycket extrem riktning bland dessa, som bekänner sig till en slags finanspolitisk-bolsjevistisk teori och menar att här komma vi i alla fall icke till normala förhållanden, här äro förhållandena så upp- och nervända för närvarande, att här måste det till en fullständig ekonomisk katastrof, ett fullständigt sammanbrott, för att vi på dettas ruiner skola kunna bygga upp det nya samhället. Och man menar, att ju förr man får »genomgå ekluten», som man säger, dess bättre är det. För detta ändamåls ernående skola vi använda de medel, icke minst de valuta-politiska, som stå oss till buds. Vi hade en känsla av, att nu gick det icke an att upprätthålla den teorien, den doktrinen längre, det gick icke an att i minsta mån utlämna vårt ekonomiska liv åt dessa dogmatiker och doktrinärer, som icke sågo till i främsta rummet det praktiska livets krav utan till att komma till en viss punkt, som de nu en gång för alla satt sig före att komma till. Vi hava vågat att rikta oss emot denna doktrin i viss mån, och det är det, som givit anledning till hela detta rabalder. Vi råkade därmed i viss mån underkänna denna dogm om alltings återställelse och vidröra vissa ömtåliga strängar, som gjort att här mobiliserats upp ett kolossalt motstånd mot att något i den vägen skulle få sägas. För all del, nog vet vi inom utskottet, att vi måste igenom ekluten, vi äro redan där, och det finns ingen möjlighet att undgå den, men vad utskottet har velat säga och har sagt det är, att vi icke skola koka denna eklut starkare och bittrare än den nödvändigtvis behöver vara och behöver bliva. Vi skola icke, för att tillfredsställa vad jag skulle vilja kalla en fix idé, förstöra vårt ekonomiska liv, om det kan undgås. Och vi hava i det stora hela haft den uppfattningen, att, när vi befinna oss i en mycket stark deflationsperiod, så fick man icke använda även valutapolitikens möjligheter att lägga ytterligare tryck på näringslivet, att påskynda, förvärra, försvåra denna prisfallsrörelse, som går alldeles tillräckligt hastigt ändå, för att vårt näringsliv skall ha ytterligt svårt att uthärda den. Jag har i detta verkligen berört frågans kärnpunkt, d. v. s. den punkt, varom i själva verket striden rör sig. Vi hava sagt, att här får icke vårt ekonomiska liv styras in efter stela och på förhand fastslagna dogmer, det får icke gälla som allra viktigaste grundsats, som till vilket pris som helst skall upprätthållas, och som vi måste foga alla våra åtgärder efter, att vi skola pressa ned prisläget till den punkt, där vi lämnade det 1914. Vi ha påpekat, att det finnes viktigare saker att se till i samhället än att komma dit, och det är detta som väckt en storm av opposition från det läger, som icke vill släppa denna doktrin. Vi ha nämnt ordet stabilisering. Jag tycker det är underligt, att denna storm kan resas däremot. Är det icke ändock så, att det är just brist på stabilitet i de ekonomiska förhållandena, som är

upphovet till hela det tillstånd, i vilket vi leva, till alla de olyckor, som vi genomgått under alla dessa år? Först när penningvärdet faller, ramlar ned, och människor förlora sina kapital och hela det ekonomiska livet vändes upp och ned, förmögenheter skapas, orättfärdiga vinster göras, lika orättfärdiga förluster också o. s. v. — det är denna bristande stabilitet, denna brist på stabilt penningvärde, som åstadkommit detta. Här har exempelvis i dag med stort eftertryck understrukits, att de svårigheter, som vårt näringsliv för närvarande har att kämpa mot, bero på de olika valutornas olika köpkraft inom respektive länder. I Tyskland har man nu en våldsam inflationsrörelse, där trycktes enligt en uppgift under det gångna året 60 miljarder nya sedlar, där pågår nu med våldsam fart den inflation vi själva genomlevat under några av de gångna åren. Medan på detta sätt inflationen pågår, lever näringslivet gott, produktionen går för fullt, och det är liv och rutsch och rörelse, och folk förtjänar pengar. Men det har den olägenheten, att det tyvärr förr eller senare tar en ände med förskräckelse. Men så länge det pågår, är penningens köpkraft i det land, där inflationen pågår, hög. Hög inom landet och låg utom landet. När ett land går den andra vägen, som hos oss, när en deflationsrörelse pågår, verkar denna i rakt motsatt riktning. Då blir penningens köpkraft inom landet svag, och köpkraften utåt stark. Nu hava vi här i landet en stark deflationsprocess, i Tyskland en stark inflationsprocess, och genom dubbelverkan härav hava vi kommit in i de förhållanden, i vilka vi nu leva. Vi kunna icke, liksom intet land i världen, konkurrera med Tyskland utan översvämmas med tyska varor. Men allt detta, hela denna svårighet är också föranledd av denna brist på *stabilitet*, brist på stabila valutor i både det ena och det andra landet. När man kan härleda hela svårigheten ur detta flytande tillstånd, när ingen vet, vad landets valuta är värd 6 månader härefter, när dessa flytande förhållanden föranleda sådana svårigheter, nog är det då litet underligt, tycker jag, att, när man nämner ordet stabilisering, ryggjar man tillbaks och blir alldeles förskräckt. Det har jag verkligen litet svårt att förklara.

Det är verkligen icke något löst påhitt av ett bankoutskott detta, utan är faktiskt förhållandet, att vad vi först och främst behöva, vad som är absolut viktigast, är icke, att vi komma fram till den ena eller andra guldpariteten på vår valuta, utan det är ändock, att vi få en stabil valuta, stabila prislägen, stabila förhållanden på hela det ekonomiska livets område. Om det skulle innebära, som här anförts, myntrealisation, så har i varje fall icke utskottet sagt något om den saken. Här råda olika meningar, och det har även i dag kommit fram olika uppfattningar här om detta. Guldpariteten beror nu icke på endast varornas prisläge utan beror också på guldets pris och huru guldpriset kommer att stå i förhållande till varorna och till sitt gamla värde. När vi en gång kommit till så stabila förhållanden, att vi kunna återinföra guldmyntfoten, veta vi icke. För min personliga del tror jag, att guldpriset kommer att stiga starkt, men det finnes andra inom utskottet, som tro, att guldets

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

eget pris skall sjunka så mycket, att, när vi kommit fram till dessa förhållanden, kronan och guldet skulle stå i paritet. Då behövs ingen myntrealisation, och då är allt detta en strid om påvens skägg. I varje fall hava vi nu, precis som finansministern gjorde, lämnat hela detta område åsido och icke givit oss in i resonemang härom. Vad som här sagts, när herr Wigforss exempelvis i sin reservation frammanar detta myntrealisationens spöke, så är det tydligt för att utnyttja den okunnighet, som i allmänhet råder om vad en myntrealisation i själva verket innebär, och man har funnit det taktiskt klokt och lämpligt att nu ställa fram detta spöke för att förmå kamrarna att gå med på det beslut, dit man nu en gång vill komma. Jag ber att få understryka alldeles bestämt, att utskottet som sådant icke på något som helst sätt uttalat sig om, i vilket förhållande vår krona skulle komma att stå i förhållande till guldet den dag, då den av oss omtalade stabiliseringen har inträtt. Men jag är å andra sidan för min del icke så rädd för ordet myntrealisation, och icke för begreppet heller, att jag icke vågar tala därom. Och när jag här hört, icke så mycket i debatten som mera resonemangsvis man och man emellan i kamrarna, vilka utomordentligt befängda begrepp man gör sig om vad en myntrealisation är för någonting, skall jag försöka att reda ut begreppen en liten smula på denna punkt. Jag anser nämligen, att detta kan behövas.

Det tillvitats oss, att vi förberett myntrealisationen. Det hava vi icke gjort. Men åtskilliga av de herrar, som nu skrämma med myntrealisation, och som äro ivrigt verksamma för att få detta utskottsutlåtande ihjälvoterat, kunna sannerligen icke fritaga sig från ansvaret att hava vidtagit förberedelser för myntrealisation. När vi här 1917 sutto och utan vidare på regeringens förslag beslöto en 550,000,000 kronors kredit till kommissionerna och sedan med bränslekommissionen som främsta verktyg vräkte ut dessa sedelmassor över landet, när vi under denna tid, samtidigt som spekulationsraseriet florerade och det rådde ett jobbande och ett växelrytteri utan ände här i landet och utan pengar flödade i massor, samtidigt med allt detta höllo en abnormt låg räntesats, när finansledningen då satt med händerna i kors och icke gjorde ett dugg för att på något som helst sätt hejda den våldsamma prisstegringen — då, mina herrar, förbereddes myntrealisationen, om det nu någon gång kommer därhän, att en sådan verkligen måste vidtagas. Men bankoutskottet har sannerligen icke förberett den.

Jag skall göra ett litet tankeexperiment. Vi tänka oss, att vi någon gång fram i tiden — låt oss säga om fem år — kommit därhän, att vi fått ett någorlunda stabilt prisläge i vårt land, och att samtidigt prisläget stabiliserats i andra länder, att guldpriset samtidigt stabiliserats, kort sagt, att det föreligger de betingelser, som måste förefinnas för att kunna trygga övergången till guldmyntfot. Då gäller det för oss att undersöka, huruvida även vi kunna återgå till guldmyntfot. Undersökningen visar, antaga vi, att vi redan äro i paritet med guldet. Då behöva inga åtgärder vidtagas, vi behöva endast besluta att återupptaga guldutväxlingen. Men vi förutsätta,

att det befinnes, att kronans värde står i 10 % under den gamla guldparitetet och att följaktligen i stället för dessa mystiska 2,480 kronor svarar vår valuta mot ett pris av 2,700 kr. eller något däröver per kilogram guld. Då *kunna* vi helt enkelt icke omedelbart återgå till guldmyntfot. Det skulle resultera däri, att hela vårt guldförråd länsades och försvann. Och denna utväg vore utesluten, även om det icke skilde på mer än 10 %. Huru skulle vi då göra? Ja, vi hade två vägar att gå: antingen beslutade vi oss för att i riksbankslagen i stället för de 2,480 kronorna skriva in den summa, som svarade mot det faktiska prisläget, det vill säga 2,728 kronor. Därmed inträffade egentligen ingenting. Kronan bibehöll precis det värde, den hade förut. Vi skulle kunna sitta här och besluta detta i riksdagen, och hela landet utöver skulle man icke behöva hava en aning om detta beslut; det hade icke den ringaste inverkan och ingen betydelse utåt. Den kurs, som kronan hade, komme den fortfarande att behålla. Dagen efter denna procedur komme den att stå på precis samma punkt, där den stod dagen förut. Men vi kunna också tänka oss det, att herrar Wigforss och åtskilliga andra sade, att det går icke an att återinföra guldmyntfot på detta sätt, här kräves att vi måste tillbaka till den gamla guldmyntfoten, tillbaka till de 2,480 kronorna; huru komma dit? Ja, under de förhållanden, som jag här förutsatt, hade vi väl egentligen icke några andra medel att tillgripa för att bringa upp vårt penningvärde än valutapolitiken, diskontoskrubben och kreditåtstramningen. Man finge strama åt näringslivet med alla de medel, man i valutaväg förfogade över, i avsikt att tvinga ned valutan dessa 10 %. Jag nämnde 10 %, ty under sådana förhållanden kan man tala om att *tvinga* ned valutan. Om det gällde 30—40 %, så räckte icke detta, då bleve det fråga om att *bryta* ned den; ty säkert bleve stora delar av näringslivet sönderbrutet här i landet, innan vi komme dit.

Nu frågar jag: finnes det någon rim och reson i att vidtaga en sådan operation utan annan anledning än en ren fiktion, att man växt fast vid någon föreställning om, att man, därför att man en gång haft en viss guldparitet, inskriven i riksbankslagen, så måste man för alla tider bibehålla den. Det anser jag oförnuftigt. Men jag vill hava sagt, att den som tänker igenom detta problem, låter icke skrämma sig på det sätt, som här göres, med själva ordet myntrealisation. Mina herrar, hava vi kommit dit, då har det, som är skräckinjagande i en myntrealisation redan inträffat. Det är bara ett bestående faktum, som fastslås med detta, och en åtgärd, som man vidtar för att komma ifrån ett ohållbart valutaförhållande och skaffa sig den stabilisation, som vi här talat om.

Jag skall icke säga mycket mera här, endast ett par ord till, särskilt med anledning av vad herr Edén sade. Det förefaller, när man hör anförandena här, som om uppfattningen i själva saken skulle skilja sig ofantligt litet från utskottets ståndpunkt. Det är egentligen bara, som herr utskottsordföranden sade, fråga om vissa nyansskillnader och icke om någon verklig skillnad. Det är dock tvivelaktigt, huruvida man verkligen på alla håll menar precis vad

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intosa
sedlar.
(Forts.)

man säger. Herr Edén slutade med en mycket vacker deklaration om, att han icke ville lägga någon press på näringslivet genom några diskonto- eller valutapolitiska åtgärder mer än vad som var absolut nödvändigt. Och jag tror, att han menade, vad han sade. Men sedan betecknade han som någonting mycket klandervärt eller åtminstone någonting fullständigt ohållbart, som han icke kunde skriva under, vad vi i utskottsutlåtandet säga om, att detta nedpressande av prisnivån icke låter sig försvaras från privaträttsliga synpunkter. Vi hava i utskottsutlåtandet sagt, att en sådan återgång till den en gång lämnade pariteten på valutan innebär en viss godtycklighet. Detta, menade han, är alldeles oriktigt sagt. Jag frågar då: är detta icke riktigt? Kan man förneka, att det är så? Är det någonting annat än *sanning*, utskottet här sagt? Vi hava en gång frångått 1914 års prisnivå. Den som då hade kontant kapital förlorade pengar på detta, det är visst och säkert. Men om vi sedan en gång kommit in i ett annat penningvärde och levat in i det nya penningvärdet så länge, som vi gjort, och vi skola pressa oss andra vägen tillbaka igen, så är det ett oförnekligt faktum, att det blir nya kategorier människor, som förlora pengar på den saken. Det finnes ingen möjlighet att vi kunna vidtaga sådana åtgärder, att vi gör alla rätt och att ingen förlorar på dessa fluktuationer av penningvärdet upp och ned. Skulle vi kunna skapa rättvisa åt dem, som förlorat på att penningvärdet gått ned, så återstår i alla fall kanske en lika stor mängd orättvisor, som uppstått genom att penningvärdet gått upp. Orättvisor uppkomma, så länge som penningfluktuationer pågå, vare sig upp eller ned. Och det enda säkra botemedlet är att få en *stabilisering* av penningvärdet till stånd.

Herr Edén sade, att vi icke tillräckligt starkt hade hävdad, att en återgång av penningvärdet skulle fortgå till den punkt, där vi uppnått den gamla guldpariteten. Nej, det hava vi icke vågat oss på, ty vi veta icke, om detta blir möjligt. För min personliga del tror jag *icke* det blir möjligt, hur vi än resonera om saken. Men vi hava lämnat hela detta spörsmål å sido. Och vad den andra beskyllningen beträffar, nämligen att vi skulle givit anledning till tanken på en försämring av penningvärdet — det var, tror jag, herr Thorssons och flera andras huvudanmärkning — skulle jag vilja säga, att vi hava kanske icke så skarpt poängterat och direkt sagt ifrån, att någonting sådant vilja vi icke vara med om. Men det berodde på, att vi icke ansågo, att detta behövde sägas starkare, än det här är uttryckt. Det rådde i varje fall ingen som helst meningsskiljaktighet inom utskottet om, att vi icke vilja vara med om den saken.

I övrigt måste jag säga, att när jag med stor uppmärksamhet åhörde herr statsrådets principförklaringar här i dag, var det mig komplett omöjligt att förstå annat, än att det i sak var detsamma som bankoutskottet sagt, ehuru i andra ord. Dock förelåg en liten skillnad. Och det var i slutet av herr statsrådets anförande, där han vågade sig på en förklaring, som vi inom utskottet icke skulle vågat oss på, och som säkerligen skulle väckt en storm av opposition, om vi vågat oss på den. Han vågade nämligen ställa det alternati-

vet, att här finnas bara två vägar att välja på: antingen måste vi nedbringa produktionskostnaderna för att komma till återställelse av vårt ekonomiska liv, eller också... Ja, så vitt jag kunde förstå dolde sig bakom det *andra* alternativet just det, som man trott sig spåra i detta betänkande, nämligen inflationstanken. Men kanske jag tog fel, kanske det var några tullhistorier eller någonting sådant? Men i varje fall vågar jag säga, att om bankoutsrottet uttalat sig i samma ordalag, skulle man fått höra ett förskräckligt liv här från herrar Wigforss och åtskilliga andra. Men det är tydligt, att det beror icke alls på, åtminstone icke väsentligen på, *vad* som säges, utan på *vem*, som säger det. Det som är farligt, ja, nästan brottsligt, om det säges av bankoutsrottet, är alldeles utmärkt, om det säges — kanske i mycket bättre formulerade ordalag — av landets finansminister. Ty i själva verket är det ingenting annat, som han sagt heller, än det utskottet sagt förut.

Ja, mina herrar, kärnpunkten i detta är, att vi vågat säga ifrån, att vårt ekonomiska liv, vår valutapolitik, får icke styras efter den sterila dogmen, att vi ovillkorligen, kosta vad det kosta vill, skola pressa oss tillbaka till det gamla penningvärdet och använda alla de medel, vi förfoga över, för att komma dit. Ty det finnes verkligen väsentligt viktigare saker, som få lov att utgöra riktlinjer för vår valutapolitik. Och vi ha uttalat ordet stabilisering, icke för att vi tro, att det är möjligt att stabilisera det prisläge, som nu är. Men vi ha icke talat om alla de faktorer, som här inverka, utan vi ha talat om valutapolitiken, och vi ha menat, att vi icke skulle använda valutapolitiken för att sätta ytterligare press på näringslivet, som befinner sig i ett katastrofalt läge. Att en del människor känna sig knuffade av detta uttalande kan icke hjälpas; jag tror det är nyttigt och nödvändigt, att det står kvar.

Om kammaren nu går att votera i känslan av att den begriper denna sak så litet och vill undandraga sig sitt ansvar, så vill jag säga, att detta ansvar undgås icke i alla fall, ty det är uppenbart, att om kammaren voterar undan utskottets motivering, så kommer detta att tolkas som ett direkt tillkännagivande, att vi anslutit oss i det väsentliga icke till de synpunkter, som bankoutsrottet uttalat, utan till dem, som uttalats i herr Wigforss' reservation och som innehåller det, som herr Edén bort yrka bifall till, ty den innebär i själva verket den ståndpunkt, som han talat för.

Jag undrar verkligen, huru mycket av motviljan mot detta utskottets betänkande, som egentligen ligger i den meningen, att riksdagen icke skall lägga sig i sådana saker som dessa, utan lämna dem åt sakkunskapen, regeringen och riksbanksledningen. Man menar, att riksdagen icke är kompetent att bedöma dem, och det är ju jag med om att den icke är, om man förutsätter, att riksdagen skall vara kompetent att under alla förhållanden bedöma i ett visst föreliggande läge vad som i det läget bör ske, vad som kan hända, och detta utan att begå misstag. Men varför skall man ställa sådana krav på riksdagen? Det kravet har icke ställts på vår finansledning förut! Vad har skett under de gångna åren?

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Först och främst har riksdagen lämnats utan handledning, utan att det höjts ett varnande ord från sakkunskapens sida när ödesdigra finansiella dumheter begåtts. Det har hänt, att under dessa år, särskilt åren 1917 och 1918, bedrevs en räntepolitik, en diskontopolitik, som alla numera erkänna varit olycklig. *Då* skulle det skruvats till, *då* kunde det sättas en press på näringarna och *då* kunde diskontopolitiken gjort någon verklig nytta, under det att man nu icke förstår, att den i dag skall ha någon väsentlig nytta, då det sannerligen icke föreligger någon fara för en rusning efter kapital. Man begick då det stora misstaget, att man handlöst lät det gå till depreciering av vårt penningvärde. Man nekade att taga mot guld. Man påstår, att man blev narrad av nationalekonomerna den gången, men när det gällde räntepolitiken förklarade man, att nationalekonomerna voro opraktiska teoretici, som man icke alls behöfde taga hänsyn till. Man kunde väl gjort sammanledes, när det gällde guldimporten, och tagit emot densamma.

Det visar sig sålunda, att man även här begick misstag. Om vi bringa i vår erinran det bankoutskottsbetänkande, som vi hade till behandling för några år sedan, där det redogöres för förlusten på utländska valutor, så visar det sig, att även i detta fall stora misstag begåtts. Mina herrar, riksdagen är *också* kompetent att begå misstag, om det icke är annat än det, som begäres.

Jag skall strax sluta, men som jag ämnar göra ett yrkande, skall jag be att få säga ytterligare några ord. Jag är ännu mindre än ordföranden medskyldig uti att talet om järnvägspolitiken kommit med i detta sammanhang. Jag hade redan inom utskottet den uppfattningen, att detta var ett problem, som låg på sidan av detta ämne och som icke borde infogas i detta sammanhang, ehuru jag ej ville reservera mig. Jag har närmare reflekterat över saken sedan dess och blivit styrkt i den uppfattningen, att det icke är lämpligt, att detta uttalande kommer med. Jag vill fråga, vad man vinner på att det kommer med? Om det icke upptages av regeringen och de affärsdrivande verken såsom ett direktiv, att det får givas efter på den politik, som riksdagen förut givit anvisning på, så tjänar ju uttalandet ingenting till. Skulle det åter tolkas såsom ett bevis på att riksdagen nu är färdig att slå in på en ny politik i detta fall, så vill jag säga, att ämnet är så viktigt och betydelsefullt, att det icke bör behandlas så här en passant vid sidan om ett annat stort ämne, utan det bör lämnas tillfälle för riksdagen att pröva, vad den gör, då den går att besluta i ett sådant ämne.

Jag skall därför, herr talman, be att få framställa det yrkandet, att den punkt på sidan 16, som börjar med orden: »I syfte att främja produktionens upprätthållande» och som slutar på sidan 17 med orden »åtgärder i här föreslagen riktning vara igångsatta» måtte utgå, men i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr H a g m a n: Herr talman, mina herrar! Bakom den intensitet och långvarighet, med vilken denna debatt om vår valutapolitik förts, ligger naturligtvis icke uteslutande ett intresse för problemets teoretiska innebörd utan fastmera en känsla av att den ståndpunkt, som vi här skola komma till, kommer att innebära en förändring i vårt lands näringsliv och så småningom medföra förändrade förhållanden på arbetsmarknaden i vårt land. Den utveckling, som arbetsmarknaden undergått, är nämligen, som här i dag från så många håll konstaterats, av katastrofal art på sådant sätt, att arbetslösheten i stället för att minskas utvecklats sig mer och mer, och vi kunna väl säga, att siffran av arbetslösa gått upp till 100,000. Under arbetet i 1920 års finanssakkunnige, som jag hade nöjet tillhöra och där hithörande frågor ventilerades i minsta detaljer, företrädde jag för min del den uppfattningen, att jag kunde avsluta mig till en varsam återgång till guldparitet, men jag framhöll starkt att det vore nödvändigt att under detta arbete alltid och säkert hålla i ögonsikte, att man icke borde göra en sådan återgång så hastigt, att vi komme till en omfattande arbetslöshet, ty då måste åtgärder vidtagas, som i viss mån motverkade det syfte, som man med sin deflationspolitik velat främja.

Ödet har fogat det så, att när vi här i dag debattera detta spörsmål, så har samtidigt utdelats statsutskottets betänkande innehållande begäran om anslag å mycket stora belopp till arbetslöshetens bekämpande i vårt land. Jag tar mig därför friheten förmoda, att man har beträffande den deflationspolitik, som vi tillämpat sedan några månader tillbaka, förfarit något strängare än som måhända varit önskligt. Ty det är helt säkert så, att åtminstone sedan någon tid har, kan man säga, den stränghet i kreditgivningen, som tillämpats, avsatt sina frukter i arbetslösheten såsom sådan. Och för närvarande är det så, att det är två yrkesområden i vårt land, nämligen sko- och sågverksindustrien, som stå inför ett sammanbrott.

Förhållandena te sig sålunda allt annat än ljusa. Men när jag för min del skall bedöma med denna fråga sammanhängande spörsmål, så kan jag dock icke i dem se, vad man anser sig ha rättighet att utläsa ur bankoutskottets föreliggande betänkande. Jag tror nämligen, att även om man här slår in på en annan linje beträffande vår diskontopolitik och kreditgivning, så kommer det icke att ha den fördelaktiga verkan, som man hoppas med avseende på arbetsmarknadens läge. Jag skall tillåta mig att erinra om ett par saker, som förekommit under den kristid, som vi genomgått. När prisstegringen på varor inbröt, så ställde man sig åtminstone bland arbetareklassen och dess representanter på den ståndpunkten, att prisen skulle till varje pris pressas ned till 1914 års nivå, vilket man ansåg vara det mest eftersträfvansvärda. Men alla försök i den vägen misslyckades ohjälpligt. Från och med den dyrtidskongress, som hölls här i Stockholm 1916, och till nu, har man tillämpat en annan kampmetod. Man har ansett det fruktlöst att pressa tillbaka priserna, och man har i stället gått på den linjen, att man sökt höja lönerna. Man kan väl säga i detta ögonblick, att lönerna i viss utsträckning

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

kompenstrats med hänsyn till penningvärdets fall. Under den period, som begränsas av år 1914 å ena sidan, 1918 eller 1919 å andra sidan, hörde man bra litet om nödvändigheten att erhålla viss reda i vårt penningväsende. Det var lönlösa försök, som gjordes av de teoretiska nationalekonomerna att vinna gehör för den synpunkten, att någonting här måste företagas. Sedermera har det gått bättre. Skillnaden torde väl vara att söka däri, att under krisens tidigare skede, så länge vi befunno oss i en period av stigande varupriser och fallande penningvärde, företagsamheten blomstrade alldeles oerhört — man förtjänade gott om pengar, och man fann det över huvud vara ett tillstånd, som var rätt fördelaktigt — under det numera, när penningvärdet är i stigande, det inträffat ett motsatt förhållande. Det är betecknande, att de, som i första hand drabbas av detta stigande penningvärdets verkningar, d. v. s. företagarna, så fort som möjligt vilja ha en ändring till stånd och vilja komma tillbaka till de för företagsamheten mera gynnsamma förhållanden, som rådde under den tid, då penningvärdet oavbrutet föll. Men det är ju alldeles klart, att man kan inte fortsätta att oavbrutet försämlra ett penningvärde, utan man måste åtminstone försöka komma dithän, att om man inte kan förbättra penningvärdet, sedan det deprecierats, man åtminstone ser till, att det inte ytterligare försämras, i all synnerhet som man på goda grunder kan förmoda, att det blir denna väg, som även de länder måste gå, som ha ett penningvärde, mycket mera demolerat än vårt. Alla länder sträva väl mer eller mindre målmedvetet och kraftigt i detta ögonblick att återkomma till guldpariteteten, och även om det kan se hopplöst ut för t. ex. Tyskland, Österrike och Ryssland, blir det väl i alla fall den vägen, som dessa länder förr eller senare måste gå, om de skola få någon ordning i sitt mynts-system.

Jag har här antecknat några uppgifter rörande vårt lands utvecklingsgång med hänsyn till det land, som för närvarande har effektiv guldparitet, nämligen Amerikas förenta stater. Dollarkursen var den 29 februari 1920 5:38, 44,2 procent över pari. Den 30 juni hade vi kommit ned till 4,53, och i dag är siffran omkring 4,25; det är alltså numera endast 13 procent, som skiljer kurserna åt, såsom det i dag tidigare blivit upplyst.

Jag tror, att det i viss mån kan vara riktigt att säga, att en deflationsprocess å ena sidan medför svårigheter för företagarna och å den andra kan leda till arbetslöshet. Men när man nu så att säga i förskott tagit ut de fördelar, som en inflationsprocess medför, blir det nog nödvändigt att man även genomgår de svårigheter, som det motsatta förhållandet innebär, om man skall återkomma till ordnade förhållanden härvidlag. Jag anser nämligen för min del, att vi inte hade varit så värst mycket hjälpta, om vi stått kvar på ett indextal i avseende å levnadskostnaderna av 281 och alltjämt hade en högsta dollarkurs av 5,38. Svårigheterna hade nog gjort sig gällande ändå. Dessa svårigheter började i vårt land egentligen först, sedan Tyskland fått sina affärer ordnade på sådant sätt, att det kunde börja arbeta för export, och det är klart, att

vi äro handikapade i konkurrensen på grund av de våldsamma marginaler, som finnas mellan förhållandena i Tyskland och hos oss.

Jag tillät mig att vid ett besök i Berlin i somras söka kontrollera speciellt dessa förhållanden, och jag fann — såsom visst i dag omnämnts från ett annat håll — att en tysk arbetare inom ett visst yrke, som jag känner till, för närvarande har en inkomst per timma av 5,90 mark, d. v. s. en dagsinkomst av 47,20 mark, vilket omräknat i svensk kronvaluta efter nuvarande växelkurs blir 3,30 kronor, under det att i motsvarande fall en svensk arbetare har en timlön av exempelvis 2,40, d. v. s. för åtta timmar 19,20 eller, uttryckt i mark efter samma växelkurs, 274 mark om dagen. Det är alldeles uppenbart, att, när förhållandena gestalta sig på detta sätt i avseende å markens inre värde i Tyskland, det inte hjälper så värst mycket, om vi här hemma hos oss ha guldparitet eller om vi införa en lägre ränta eller dylikt. Man kan, hur paradoxalt det än låter, säga, att om man vill åstadkomma en konkurrens med Tyskland i detta ögonblick, man bör gå till en effektiv sänkning av vårt penningvärde i stället för till en förbättring av detsamma. Men om man skulle välja denna väg, skulle man därigenom bara slå in på tidigare misstag och än en gång värda tillbaka till de prövningar och svårigheter, som varit. Det förefaller mig därför, som om, när vi nu stå i den relativt goda ekonomiska ställning, vårt land faktiskt innehar, vi skola försöka härda ut, till dess övriga länder i Europa kunna få sina ekonomiska förhållanden ordnade, så att vi icke behöva genomgå de svårigheter än en gång, som vi genomgått. Jag tror för min del, att lösningen på arbetsmarknadens område mindre ligger i att så fort som möjligt återkomma till guldpariteten, något som ju visserligen alltid är önskvärt, utan önskemålen böra gå ut på att nedbringa produktionskostnaderna, nedbringa priserna. De strider, som för närvarande pågå på arbetsmarknaden i vårt land, röra sig också om detta vitala spörsmål. Här står emellertid striden om huruvida lönerna skola sättas ned först eller varupriserna först, och i det fallet måste jag för min del ställa mig på den linjen, att varupriserna först måste gå ned. Arbetsgivarna och företagarna, som ju tidigare så att säga konfiskerat arbetarnas reallöner, måste denna gång med stöd av sina gamla förtjänster taga emot förlusterna, och om så sker, komma helt säkert arbetslönerna efter, ty det står numera inte någon strid om, att lönerna måste ned — man vill endast inte försämra de reallöner, som nu utgå.

Vad det föreliggande bankoutskottsutlåtandet beträffar, som i dag så omständligt behandlats, och som jag inte i detalj skall gå in på, måste jag verkligen säga, att åtminstone jag fått en känsla av, att bakom det hela ligger en tanke på myntrealisation, fastän ordet inte utsäges. Man varnar nämligen på flera ställen i detta utlåtande för, att penningvärdet drives upp för högt, och man skildrar utförligt svårigheterna, men jag har inte kunnat upptäcka ett enda ord, eller i varje fall ingen mera omfattande fram-

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intlösa
sedlar.
(Forts.)

ställning om de svårigheter, som en ny prisstegring, en ny inflation måste medföra. Även om betänkandet i och för sig, sådant det är formulerat, inte är att betrakta som så värst farligt, kan det dock ha sina konsekvenser, med hänsyn nämligen till de strömningar, som för närvarande göra sig gällande bland företagen i vårt land, där man till varje pris vill ha till stånd en räntesänkning, som naturligtvis skall medföra större möjligheter att hålla på inneliggande lager, större möjlighet att förhindra en varupris-sänkning och större utsikt för, att, om man fortfar tillräckligt länge, man kommer till en ny prisstegring, varvid lönerörelserna måste börja på nytt och vi åter äro inne i den gamla cirkelgången.

Jag är emellertid inte av den uppfattningen, att vi i onödan skola forcera en utveckling fram till effektiv guldparitet, utan när det kommit dithän, att vårt valutavärde i varje fall inte försämras, kunna vi naturligtvis se tiden an. Vår ekonomiska historia visar ju, att det har funnits perioder, som omfatta många, många år, varunder vi haft ett oinlösligt sedelmynt, och den tid, som perioden varat denna gång, är ju mycket kort i förhållande till vad tidigare varit fallet. Vi kunna naturligtvis t. o. m. — såsom det antyddes i herr finansministerns framställning, efter vad det föreföll mig — anse det nödvändigt att pausera ett ögonblick, kanske till och med företaga en räntenedsättning. Men jag vill hoppas, att, om så sker, man dock stadigt håller i ögonmärke, att någon ny inflationsprocess inte får börja, ty kunna vi under de förhållanden, nu ha i vårt land, inte hålla vår valuta stabil utan den skall försämras, då ha vi naturligtvis stora svårigheter att senare genomkämpa.

Under överläggningen i dag har det fällt ett par uttryck, om vilka jag i korthet skall tillåta mig säga ett par ord.

Herr Lindman nämnde för sin del, att vi föra en diskontopolitik, som kunde haft sitt berättigande tidigare. Det var mycket intressant att höra detta omdöme, därför att, när diskontopolitiken tidigare under krisåren diskuterades, jag inte vid något tillfälle fann, att herr Lindman hörde till dem, som gingo på den linjen, att man med en diskontopolitik skulle kunna förhindra den permanent pågående nedsättningen av vårt penningvärde. Det hänvisades också av samme ärade talare till förhållandena i Norge och Danmark. Där står man bättre, sades det, på grund av den lägre valutatan. Jag vill dock häremot invända, att så ingalunda är förhållandet. Märkvärdigt nog äro svårigheterna på arbetsmarknaderna i Norge precis lika stora som här, och det lilla Danmark, som inte har mer än hälften så många invånare som vårt land, har en arbetslöshet, som åtminstone tidigare varit mera omfattande än vår. Herr Lindman anförde vidare, att vi inte med fog kunna påstå, att Sveriges ekonomiska ställning är stark. Detta förefaller mig egendomligt. Vi ha ju dock våra produktionsmedel kvar, och även om kanske en eller annan företagare, individuellt sett, har det ekonomiskt svårt, tror jag för min del det kan sägas, att det som är verkligt avgörande för vårt lands ställning här-

vidlag är, att vi ha våra maskiner, våra produktionsmedel, våra resurser i övrigt oförstörda kvar. Vi kunna helt säkert genomgå den period av svårigheter, i vilken vi för närvarande befinna oss. Vi kunna helt säkert övervinna dem, om vi på det område, som vi i dag speciellt behandla, iakttaga en klok och måttfull politik, inte forcera utvecklingen fram till ett högre penningvärde, men å andra sidan inte heller förfara på sådant sätt, att detta värde ytterligare försämras.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att intäsa
sedlar.
(Forts.)*

Det har under överläggningen i dag yrkats, att vissa delar av motiveringen till föreliggande bankoutskottsutlåtande skulle strykas. Jag ber för min del att få instämma i ett senare framställt yrkande om att motiveringen i sin helhet må utgå, och jag yrkar sålunda, herr talman, endast bifall till utskottets hemställan i klämmen.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Kammaren är säkerligen trött på den diskussion, som här förts, hur intressant i många delar densamma än må ha varit. Jag skulle för min del ha strukit mig från talarlistan, om jag inte känt ett behov att efter all den kritik — delvis befogad, tror jag, delvis kanske mindre befogad — som utskottet här fått undergå, framhålla, att detta utskottsutlåtande, som givit sig ut på de djupa vattnen och berört frågor av så ytterligt invecklad natur, i alla fall innehåller en hel del goda och riktiga anmärkningar. Det betecknar genom sin framkomst i någon mån en förändring, så till vida som det riktar sig mot en alltför långt driven politik av enbart prissänkning, åstadkommen genom att man stramar till krediten på ett sådant sätt, att därigenom måste uppkomma förfång för näringslivets fortsatta utveckling. En dylik taktik var helt visst nödvändig på sin tid, men jag tror, att utskottsutlåtandet därigenom betecknar en vändpunkt, att det utsäges, att elägenheterna av att följa blott en viss sanning på dessa invecklade problemers område kunna bli så stora, att man måste besluta sig för att se, att där stå giltiga vid sidan av varandra sanningar, som ingendera får negligeras, även om de kunna synas i viss mån stå i rent motsatsförhållande till varandra.

Det är ju uppenbart, att man har velat försöka att under inflation-tiden komma ned med vår prisnivå, så att inte dyrtiden skulle helt och hållet förkväva oss; men man kan driva en sådan riktig sats så långt, att resultatet blir en arbetslöshetsperiod och ett avstannande av allt på det sätt vi nu här se, och då gör sig den synpunkten gällande, att man också måste tänka på att inte gå för hårdhänt fram i en sådan politik utan lätta en smula på trycket. Men, invänder man, då få vi igen en ny prisstegring, då kommer den tillbaka, ifall vi släppa efter på den förut använda tumskruben; i fall vi över huvud taget inrikta oss något mindre stramt, så komma vi att få en ny våg av prisfördyring, och då går det på så sätt igen ut över de stora arbetarmassorna, även om de därigenom skulle få någon lättnad i möjligheten att få arbete. Men jag tror, att man måste i den punkten taga hänsyn till, att vi ingalunda befinna oss

Ang. befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar.

(Forts.)

i ett så isolerat läge i avseende på dessa frågor, som man under stundom föreställer sig, när man gör upp i ett land sådant som vårt en politik i dessa frågor att följa för en tid framåt. Den priskurva, som rör sig för närvarande ute i världen, går med mycket stora steg nedåt. Detta är en internationell företeelse, som började i Amerika och fortplantade sig till Europa, och jag tror, att såsom förhållandena ligga komma vi därför, även i fall vi här skulle något lätta på trycket till förmån för vår industri och för att på det sättet motverka arbetslösheten, ändå icke att behöva vara alltför oroliga, för att denna prissänkning skulle vända om och vi finge återgå till de olyckliga förhållanden i avseende å dyrtiden, som vi passerat igenom under världskriget.

Om man ser saken på detta sätt, så blir man mindre benägen att så hårt döma utskottet, som här ifrån några håll skett. Jag tror tvärt om, att vi ha all anledning vara utskottet tacksamma för den utredning det lämnat, även ifall jag, såsom jag redan sagt, måste beklaga, att det finnes några punkter i detta utlåtande, som äro av den art, att de med fog kunna vara föremål för kritik. Den främsta och ojämförligt viktigaste är naturligtvis den, som påtalats redan av herr finansministern i hans anförande. visserligen i mjuka ordalag och med förbehåll, men som i alla fall står kvar gent emot utskottsutlåtandet, nämligen att man från utskottets sida icke tillräckligt starkt strukit under det program, det slutmål, som man i början själv bekänner sig till, utan sedan genom diverse vändningar i utlåtandet låtit detta slutmål — att komma upp till guldparitet — träda till den grad i bakgrunden, att man kunnat försöka läsa ut ur utlåtandet tvärtom en tendens till att släppa helt och hållet detta slutmål ur sikte och i stället tänka sig en stabilisering vid en lägre nivå, sålunda en myntrealisation. Det är att beklaga, att förhållandena ligga så, att det icke varit möjligt, vilket jag tror eljest gått lätt nog, att ur utlåtandet få rensa bort några tvivelaktiga uttalanden i sådan anda, kanske helst också lägga till en eller annan punkt, där man på nytt erinrat om vad utskottet själv sagt i början i det stycket. Detta hade kunnat ske genom en återremiss, och jag tror, att resultatet då hade blivit en ganska enig anslutning till utskottets program, sådant som detta då skulle vara utformat. Det framgår av hela debatten, att kritiken egentligen blott riktat sig mot sådana punkter i utlåtandet, där man icke kunnat följa med, men som ordföranden exempelvis själv bestrider någonsin varit utskottets mening att göra gällande. Under sådana förhållanden skulle man då kunnat komma fram till en sådan enighet, och det hade helt visst för riksdagen varit behagligare, om man kunnat uppnå en sådan. Det är visserligen sant, att det också är en enighet, om man så vill, att icke ställa upp några positiva riktlinjer alls, men på samma gång finns det nog ändå en enighet om, att man icke ensidigt skall driva satsen för långt under ett läge, sådant som vi nu befinna oss uti. Jag tror, att enbart en sådan påminnelse från svenska riksdagens sida skulle varit välgörande såsom återgivande en viss förhoppning åt vårt näringsliv, att man börjar inse, att man får lov att se på sakerna från

många sidor och icke bara t. ex. följa den åtstramningspolitik, som haft sin tid, men tydligen nu gått så långt, att den hunnit bli till en fara särskilt för den arbetande befolkningen och naturligtvis även för hela näringslivet.

Detta skulle som sagt varit önskvärt. Då emellertid nu förhållandena, såsom vi alla känna, ligga till såsom de göra, kan det icke bli tal om någon återremiss. Första kammaren har redan fattat beslut. Denna utskottets motivering, varom man resonerat så många timmar, kommer att ligga kvar såsom ett aktstycke i anslutning till riksdagens protokoll, men den kommer under inga förhållanden officiellt fram till Kungl. Maj:t. Det är sålunda ganska likgiltigt, om den vinner en formell anslutning eller icke. Om man här skulle göra en sådan anslutning, så måste det vara med de förbehåll, som jag för min del redan gjort beträffande vissa punkter, och det är sålunda svårt att yrka direkt bifall till en sådan framställning.

Men det viktiga och det som står kvar av denna debatt, har varit själva de uttalanden, som kommit från alla håll angående den ekonomiska politik, som vi böra följa, som verkligen utskottet har framkallat och som utlåtandets upphovsmän och de, som stå bakom detsamma, kunna vara glada över att de lyckats åstadkomma med så pass anslutning, som fallet verkligen varit.

Jag kan för min del icke heller finna annat, än att i dessa ting finns en huvudpunkt, såsom ju också framgår av hela denna diskussion, och en sak, som aldrig bör släppas ur sikte, nämligen att vi här hemma äro beroende av det allmänna ekonomiska läget i världen.

Herr statsministern yttrade några allvarliga ord om det varma intresse, varmed han och regeringen samt säkert hela svenska folket följde utsikterna för de förhandlingar, som man hoppas skola kunna börja igen och öppna vägen till, att ett återuppbyggande av de europeiska förhållandena och av Europas ekonomi omsider kunde begynna. Jag tror, att vi alla helt kunna instämma i en sådan önskan, även om vi instämma med större eller mindre förhoppningar. Ty dess värre ha de senaste tidernas erfarenhet visat oss alla, vilka ofantliga svårigheter, som ännu återstå, innan en sammanjämkning av skilda ståndpunkter kan ske och innan det blir möjligt att komma fram till ett sådant ekonomiskt återuppbyggnadsprogram, som skisserats av Brüsselkonferensen, men som tills dato förblivit endast en död bokstav. Nu må det vara sant, som herr Lindman här sade, att de små ländernas uttalanden och önsksningar, såsom vi alla känna, betyda ingenting, de stora och bestämmande makterna gå sin väg efter vad de tro vara sina egna intressen, ut över våra förhoppningar och förväntningar. Men jag tror ändå, att det icke kan vara alldeles likgiltigt att från alla håll i Sveriges riksdag betygas, vilken oerhörd betydelse, även för vårt land och direkt för vårt land, ett återuppbyggande av Europa, en börjande försoning på en sådan punkt skulle ha; och jag tror, att det ingalunda vore betydelselöst, att det säges högt och tydligt ifrån, så att det hörs utåt överhuvudtaget så långt som möjligt, att det icke råder mer än *en* mening rörande det nöd-

*Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

vändiga uti att gå fram på en sådan linje, där samförstånd kan vinnas.

Det skulle nog också kunna tilläggas, att jag tror, att inom det svenska folket knappast råder delade meningar därom, att det är nödvändigt, att man söker den linjen så, att man icke far fram med straffåtgärder och mera sådant, som icke ger ekonomiskt resultat, utan som endast stärker folkhatet och motverkar sitt eget ändamål. Jag är övertygad om, att det för hela världens återuppbyggande är nödvändigt, att man kommer in på andra linjer. Jag kan så mycket mera ha rätt att säga detta här i Sveriges riksdag, då jag vet, att även i segerländernas parlament arbetarpartiernas representanter stå på precis samma linje och icke kunna följa en sådan politik, som hittills varit den bestämmande.

I denna fråga, där vi sålunda inte komma fram långt med våra egna åtgärder här hemma, måste vi alltså försöka hoppas, att det skall ljusna ute i världen; och försöka vi då att samtidigt inrätta oss så, att vi fara en smula varligt fram med den åtstramning, som hittills varit, och lätta litet på den — såsom ryktet också säger, att meningen är att göra — då äro vi inne på rätta vägar, då ljusnar det här åter en smula. Det må vara sant, att det är en mängd oändligt stora svårigheter att övervinna. Valutaförhållandena, som åstadkomma en mördande konkurrens för närvarande på vissa områden, komma vi icke ifrån medelst sådana åtgärder, som vi här kunna besluta, och det vore olyckligt, enligt min mening, att sätta sig det oupphinneliga målet före att genom tullsatser och dylikt försöka på konstlad väg eliminera bort dessa ting. Men kommer världen en gång så pass till lugn på denna punkt, att man ser att nu är botten nådd och att man nu skall försöka arbeta sig uppåt, då jämkas nog också på dessa valutaförhållanden, och då måste vi, om vi själva inrätta oss efter läget sådant det är här, också komma till bättre förhållanden.

Herr talman, jag har under dessa förhållanden av skäl, som jag anfört, icke något yrkande att göra. Det väsentliga är icke kammarens beslut, såsom saken ligger. Det väsentliga äro de uttalanden, som kommit från alla håll på vissa punkter i anslutning till utskottets utlåtande och i några punkter med reservationer, med avseende å vilka vi nog kunnat komma överens, om tiden det medgivit. Men det har icke legat så till, och då få vi nöja oss med, att denna diskussion står här som ett varaktigt vittnesbörd om att vi passerat en vändpunkt i utvecklingen vid bedömandet av dessa ting i svenska riksdagen, och att vi på det viset ändå kommit ett litet steg framåt.

Herr Månsson i Hageström: Herr talman! Det har faktiskt inte skett någon förändring i riktning mot större klarhet beträffande dessa frågor, sedan vi för ett par år sedan debatterade dem. När man sitter och hör på debatten en hel dag, är det verkligen med en känsla av vemod man finner, att här flöda massor av ord — ibland får man det intrycket, att de som tala använda ordmassorna för att dölja antingen att de inte begripa vad ingen kan

förstå eller också det som de inte vilja säga, något olika beroende på olika personer.

Vad nu angår tvisten om ännu lägre pris skola komma till stånd eller inte, är det ytterligt svårt att spå något. För en del varor har priset fallit, såsom jag betonade från denna talarstol för en tid sedan, varit så kraftigt, att priset gått ned under dem, som gällde 1913 eller 1914. För en del andra artiklar har priset däremot inte varit så överväldigande. Jag tror, att man kommer sanningen närmast, om man säger, att priset skall stanna på halva vägen, vid hundra procent mot 1913, men jag reserverar mig allvarligt för allahanda misstag — det kan sannerligen behövas i dessa saker.

Jag tycker dock att tiden nu i sina ofantliga omvälvningar och nygestaltningar i hög grad påminner om den tid på 1400- och 1500-talet, då man med ett enda skutt under tre årtionden fick en 100 procents prisförhöjning på alla varor, en prisförhöjning, som sedan blev beständande. Jag skall icke närmare uppehålla mig vid detta; den som är intresserad av att läsa om prisernas historia kan lätt göra det.

När det gäller herr Branting, vill jag ju gärna välja de mest mjuka ord jag kan få tag i, men man kan förstå mitt vemod när jag hör ur herr Brantings mun de orden, att prissänkningen hotar att bli en fara för den arbetande befolkningen och för hela vårt näringsliv. Man förstår då, att han fullständigt förbiser de 30 års olyckliga protektionistiska utveckling, som vårt land genomgått, att han förbiser, huru som vår industri och vårt näringsliv systematiskt förgiftats, förvridits, förvrängts och förstörts av tulltaxan under denna tid — jag har här om dagen närmare berört den saken och jag skall nu i en argumentering gent emot herr Lindman beröra den ytterligare.

Näst det anförande, som hölls av herr statsministern och som alltför tydligt blottade, vad som ligger bakom de kulisser, som denna debatt utgör, näst detta anförande, säger jag, var det herr Lindman, som här uppkallade mig. Jag plägar i regel inte begära ordet beträffande utlåtanden från andra utskott än dem jag deltagit i, men när det gäller denna fråga, måste jag be att få säga några ord.

Utom det att det här pratas i all oändlighet, sjunger man också intensiva och orediga klagovisor, så dova att gråterskorna i det gamla Judéen på sina gråtegillen sannolikt inte kunde överträffa dem. Här talas nu om »arbete och sparsamhet», och folk har arbetat så, att lagren ligga där fulla och osäljbara, och så har man inte mer något arbete att bjuda på. Här talas om sparsamhet, och folk sparar så att det är köpstrejck — lagren äro fulla, och ingen köper. Här jämrar man sig över åttatimmarsdagen, som finnes införd över så gott som hela världen; man talar om hur olycklig denna lag är för oss, och så har man inte arbete ens fyra eller tre timmar om dagen på många håll, för alla som vilja arbeta.

När så är fallet, förstår man, att det är i själva samhällssystemet, i dess struktur, som felet ligger. Felet ligger i att kapita-

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

lismens system fått drivas alltför långt. Jag är den förste att erkänna, att kapitalismens system eller den ekonomiska liberalismens, som jag kallar det, har såsom en väldig plog och banbrytare varit oumbärlig för den materiella utvecklingen, men lika visst som dynamiten och spettet äro nödvändiga för att bryta åker, lika visst är det, att dynamiten är mycket olämplig att använda som harv, när åkern är färdig. Lika visst som den ekonomiska liberalismen har varit av utomordentlig betydelse, när det gällt att samla de månghundra småkapitalen och krafterna, samla dem i aktiebolagets smidiga arbetsform och förena dem till dessa väldiga instrument, som kunde göra storverk, som kunde borra tunnar genom Alperna, som kunde gräva sig fram under kontinenterna, som kunde lägga telegrafkablar på havets botten från den ena världsdelen till den andra, lika visst är den ekonomiska liberalismen nu onyttig och skadlig, när den fått drivas till sin karikatyr. Det är där, som kärnpunkten ligger, det få vi inte glömma.

Här stod herr Lindman och jämrade sig och var rädd för en myntrealisation. Och likväl ha herrarna nyss genom spannmålstullen genomfört en myntrealisation — minns ni inte det? — när ni för en vecka sedan realiserade arbetarnas fattiga mynt med ungefär 150 miljoner kronor om året och skänkte det till 18,000 av de förnämsta storbönderna i landet. Och så har man realiserat arbetarnas tillgångar genom de betydliga lönesänkningar av 25 till 30 procent, som förekommit, och man ämnar även på liknande sätt företaga en myntrealisation för tjänstemännen. I dessa fall är man inte rädd för någon myntrealisation, men när det gäller dem, som ha pengar i sparbankerna och som ha aktier, är man mycket rädd. Man kommer inte ihåg med högra handen vad man gör med den vänstra. Ja, det var ingen felsägning, det var med vilja sagt.

Nu är det visserligen sant, att det är bekymmersamt i många avseenden, men det är dock inte värre här än i andra länder, det kunna vi komma överens om. Vi tala och skrika och gråta och grå, som vore det endast en svensk kris det gällde, beroende på de svenska arbetarnas och tjänstemännens och postverkets och järnvägarnas prentioner och oförskämdhet. Vi glömma, att vi sitta på Södoms brända tomter. Sodom har brunnit! Har ni inte varit med i en stad, där det brunnit? Kan man begära bättre förhållanden? Man kan sannerligen förundra sig över, att det inte är värre än det är efter den fruktansvärda kraftprestation, som varit verksam i förödelsens och förstörelsens tjänst. Vad man saknar nu är egentligen bara de där gyckelbockarna, som sutto främst i eldskenet och värmde sig, när det brann. Vi sakna Sven Hedin, vi sakna Kjellén, vi sakna Lundström, vi sakna bondetåget och studenttåget och alla de där, som voro med, när det brann så grant. Vi sakna alla dem, som skreko den gången, om hur kriget skulle bli ett nya födelsens bad, som i sin oförsynta hädelse slungade ut orden: »Barmhärtiga öde, tänd blixten, som slår ett folk med år av elände!» Detta elände har nu kommit, men pratmakarna äro borta. Det måste bli på detta sätt efter alla de år av förstörelse, som varit, när Europa är

ödelagt och övervuxet av ogräs, när Europas bästa arbetskrafter äro nedskjutna, de, som återstå förvildade, i en stämning av: vad hjälper det, om vi arbeta och slita och spara och gno och äro omtänksamma? Vår far var också omtänksam och sparsam för att få ihop några tusen mark eller några tusen kronor på banken, för att få ihop till en liten stuga, och så ramlade taket över honom utan hans vållande — vad hjälper det, om vi äro arbetsamma? Det är ett förvildat folk, som nu bor i Europa, och man kan inte vänta annat efter den uppfostran och praktik, som varit dess lott.

Det är nu en allmän jämmer över denna valutahistoria, och det konstiga är, att man jämrar i kapp på två håll. Om man öppnar en tysk eller österrikisk tidning, skriker man där i himmelens sky över den låga valutån. En säck vete kostar med vår låga valuta, säger man, 300—400 mark, vår bomull, vår olja, vårt jute, vårt lin, allt vad vi skola ha kostar svindlande summor med den låga markkursen i Tyskland och den låga kronkursen i Österrike. Här säger man åter, att man översvämmar oss med billiga varor. Skulle ingen av de här närvarande 230 herrarna plus regeringen kunna visa mig införselstatistiken på de billiga varorna? Jag har hört herr Lindman och herr Nylander lämna prisuppgifter, tagna, misstänker jag, ur offerter från utlandet. Jag är rädd, att dessa varor inte finnas till. Det skulle vara ganska roligt att få veta, hur stor införseln är varje månad nu jämförd med införseln samma månad år 1913 — jag är tämligen säker på, att den är mindre nu än då.

Varför skriker man då? Jo, ser ni, tysken har ett ordstäv, som kan i någon fri översättning tolkas så, att »djävulen ligger bakom och grinar». *Det är mening i skriket*, det är system och plan. Här är en massa människor, som ha fastnat för aktier i dessa genom tullar förgiftade småindustrier, och som inte hunnit sälja aktierna fort nog, och nu vilja de för död och pina ha högre tullar, så att aktierna skola springa i vädret och de kunna så ut dem över de fårskallar, som äro dumma nog att köpa dem. Själva komma de, efter tullar ropande, att sedan sätta in sina pengar i den säkra frihandelsindustriens aktier. Där ligger det, ser ni. Det är hela omsorgen om det svenska näringslivet, omsorgen om arbetarna och om samhället. Jag är säker på, att jag med min långa näsa luktar rätt. Ånej, mina herrar, det finns ingen köpman, vare sig i Berlin eller Hamburg, som vill eller kan fördärva oss med sina billiga varor. Väl är det sant, att man kan, såsom herr Nylander gör, jämföra den arbetslön som utgår i mark i Tyskland med den som utgår i kronor i Sverige och därvid säga, att så och så stor är skillnaden, men man må komma i håg, att köpkraften för den tyska marken är en helt annan än köpkraften för den svenska kronan i Sverige. Vi må komma ihåg att det här dock bara är *arbetskraften* som kan utsugas. Vi böra erkänna vad som är sant, och sant är naturligtvis, att Tysklands folk befinner sig i en till den grad förtvivlad belägenhet, att man där måste arbeta och göra vad man kan för att kunna på utlandet avhända sig en del varor och därigenom få möjlighet att tillbyta sig de varor man själv behöver. Det är riktigt, att deras ar-

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

betare gå för en betalning, som med nuvarande markkurs blir lägre än kronbetalningen för svenska arbetare. Men vi måste betänka vilka svindlande pris, som i Tyskland betalas för olja, för råmaterialier och för allt, som tyskarna skola ha ute i världen, då de ju faktiskt äro utan egen handelsflotta och bli ordentligt plockade av mellanhänderna, när det gäller att få in i landet vad de behöva.

Folk har i allmänhet den uppfattningen, att billiga varor äro någonting förskräckligt. Jag kommer ihåg, att Peschke-Köedt berättade en historia från den tid han var ute och slogs, när det gällde mjöltullarna. Det kom då till en plats i Danmark en agronom, som var ivrig anhängare av tullarna och sökte skrämma bönderna med att säga, att andra länder lade utförselpremier på varor, som danskarna ville utföra, varigenom dessa bleve ruinerade. Agronomen sade: »Vad vill den ärade fabrikanten göra, om Kanada inför exportpremier på 100 % för smör för Danmarks vidkommande?» Då svarade Peschke-Köedt: »Jag tror icke, att det finns någon förständig människa i denna sal eller utanför den, som inte skulle fråga, om det ej vore möjligt att få flera varor på samma billiga villkor, ty att Kanada lägger på 100 % exportpremier på smör för Danmarks vidkommande är ju ensbetydande med att vi ha glädjen få ta emot Kanadas smör gratis.»

Man förstår, att det icke däruti finns något intresse att förgöra oss med billiga varor. Men man vill sända varor hit för att få andra varor igen. Det gäller naturligtvis här att icke köra huvudet i väggen varken åt det ena eller andra hållet. Jag är icke någon så tjurskallig frihandlare som ni tro, utan en praktisk frihandlare och ingenting annat, men jag vill icke låta någon ränna om hörnan med mig genom en sådan agitation, som här bedrivits — ty här har det bedrivits agitation. De svenska tidningarna jämra sig över, att valutan är för hög, de tyska över att den är för låg. Vi kunna visserligen importera jämförelsevis billigt genom vår höga valuta, men vi kunna icke sälja till priser, som Tyskland kan betala. Det kunna vi icke, förrän vi blivit till den grad ruinerade och förtvivilade som de folk, vilka varit med mitt i själva branden.

Jag begärde ordet med anledning av herr Lindmans anförande. Han sade häromdagen, när han replikerade mig, att han icke förstod mig då jag sökt förklara för honom att import är omöjlig utan export och tvärt om; att man omöjligen kan få någon import utan att ha export att betala med, och det vore lika omöjligt att ha export utan import. Detta är ju alldeles solklart. Jag hänvisar till det anförande jag då höll och den debatt, som jag hade med herr Lindman den gången. Visserligen kan herr Lindman stänga ute främmande varor ur landet. Men vad skola vi då få som utbyte för vår export? Kan någon förklara det?

Så är det en annan sak, som ännu mera förvånar mig. Man vill ha hela den gamla produktionen i gång såsom under kriget. Hur skall det bli möjligt? Jag tar som exempel tvål- och såpfabrikationen. Det lär föreligga i ett ämbetsverk en utredning, som visar, att om tvål- och såpindustrin använder 15 % av sin produktionskapaci-

tet, räcker det för hela landets behov av tvål och såpa. Denna siffra lär vara officiell. Jag har också hört — men kan icke stå för upp-
 giften — att en fabrik i Stockholmstrakten kan tillverka tvål och
 såpa för hela Sveriges behov, om den sätter i gång med sin fulla ka-
 pacitet. Vad skola vi göra med de 85 % av såp- och tvålfabrikerna,
 som blivit framlockade genom ett vansinnigt tullsystem? Vad skola
 vi göra med deras aktieägare och arbetare? Tänk vidare på våra
 93 skofabriker, som blivit framlockade av ett ruinerande tullsystem.
 De sägas vara så många, att de kunna förse halva Europa med skor.
 Vad skola vi göra med deras aktieägare och arbetare? Man kan gå
 från industri till industri och påvisa, att under ett oansvarigt tull-
 system godtrogna människor lockats att starta den ena fabriken efter
 den andra. Man har tänkt på samma sätt som bonden, som körde
 ihjäl sin häst: tål du det, så tål du det — och så blev lasset för
 tungt. Det är en evig orimlighet att fullt få i gång sådana industrier,
 som jag här nämnt, och med dem likställda, om man så vill lägga
 på 1.000 % tullar. Följden av de höga tullarna blir bara, att aktierna
 drivas i höjden. Människorna säga, att det går bra med den eller
 den industrien, och så startas bolag, så att man i stället för 93 sko-
 fabriker får kanske 130, och att de 20 såpfabrikerna ökas till 60.
 Kapitalslöseriet blir ännu större än förut. Arbetarna lockas från
 jordbruket in till denna genom konstlade medel framtröllade såp-
 bubbleindustri, som sedan vid första beröring med verkligheten ram-
 lar sönder.

Det finns bara en väg ur detta elände, och den vägen är på rena,
 rama allvaret den, som jag antydde för en stund sedan, att samhället
 blir mindre kapitalistiskt och mera kommunistiskt. Jag har den upp-
 fattningen, att utvecklingen måste gå mot ett socialistiskt eller kom-
 munistiskt system eller, om man så vill, en blandning av libera-
 lism och kommunism. En sådan utveckling har det danska småbruk-
 et genomgått. Var och en är sin egen svälthängare. Gör man
 mycket, så får man mycket, gör man ingenting, så har man ingen-
 ting. Var och en har sin torva. I förbund med sina kamrater säl-
 jer man sina produkter och köper vad man behöver, så att den ene
 inte kommer att lura eller klå den andre. Detta är en kommunistisk
 utveckling av samhället, som jag anser ha nått idealet i den danska
 småbonderörelsen. För att komma dit måste man ovillkorligen med
 godo eller ondo bära hand på storjordbruket. Vi måste få till stånd
 försäljning av dem till bondsöner, som i annat fall komma att ytter-
 ligare fylka sig i industriens skaror.

Det synes mig förresten, som hade professor Wicksell i går af-
 ton lagt handen vid den punkt, som många icke tänkt på, och det är,
 att den stora emigration, som vi haft till Amerika och åt andra
 håll, varit avstannad under de många krigsåren. Det är en helt an-
 nan tillgång på arbetsvilliga armar och hjärnor i landet än förut.
 De unga måste lära sig emigrera, icke till Amerika utan till de stora
 gårdarna, och bilda nya jordbrukarhem. Det är den enda verkligt
 hållbara utveckling, som vi kunna få.

Debatten i dag har för mig tydliggjort alltför väl att kammaren

*Ang. befrielse
 för riksbanken
 från
 skyldigheten
 att intlösa
 sedlar.
 (Forts.)*

Ang. befrielse
för riksbanken
från
skyldigheten
att inlösa
sedlar.
(Forts.)

och riksdagen drivas som ett redlost fartyg i väg ännu längre in i tullbränningarna, ännu längre in i skären, där hela tullindustrien kommer att bli vrak. Det arbete, som påbörjades för en vecka sedan till hälften, kommer säkerligen till hälften också att fullföljas, och visserligen komma de, som sitta med tullindustriaktier, att kunna sälja dem till andra, som äro nog dumma att köpa, men landet vinner icke på det. icke arbetarklassen, icke den samlade produktionen, det kunna ni vara säkra på.

Jag är icke i den ställningen, att jag för närvarande kan gå in på motiveringen. Det är en del ställen i utlåtandet, som jag satt märke för, därför att de förvånat mig, när jag läst motiveringen närmare. Jag ber nu endast få yrka bifall till utskottets förslag med motive- ringens borttagande.

Herr Kristensson: Herr talman! Det kan icke falla mig in att replikera alla de talare, som i dag vänt sig mot utskottet. Jag vill därför endast för min del konstatera, att det helt enkelt är lönlöst att föra en saklig diskussion i detta ämne. Den liberale parti- chefen i första kammaren yttrade, enligt vad som berättats mig, att egentligen ingen enda ledamot i svenska riksförsamlingen skulle förstå sig på denna sak. Jag vill icke alls instämma i det uttalan- det, men det är möjligt, att herr Kvarnzelius kan få ett litet belägg härför, då han läser sin kollegas i denna kammare yttrande, vari herr Edén säger, att han måste yrka på uteslutande av motiveringen på grund därav, att utskottet tagit sig före att tala om ovidkommande saker, och som exempel härpå anför frågan om indragning av den utelöpande sedelmängden. Om herr Edén haft tid att taga reda på saken, skulle han funnit, att utskottet måst ingå på denna fråga med anledning av den kungl. propositionen om 125,000,000 kronor extra sedelutgivningsrätt.

Herr Edén har vidare anmärkt på utskottets uttalande å sid 15, vilket lyder så här: »I enlighet med 1920 års finanssakkunnigas ståndpunkt kan det visserligen av författningsrättsliga skäl vara be- rättigat att kräva en höjning av kronans värde i förhållande till guld till den i lagen om rikets mynt fastställda pariteten. Men en dylik fixering av kronans värde måste likväl ur förmögenhetsrättsliga syn- punkter alltid innebära en viss grad av godtycklighet.» Utskottet har endast konstaterat faktum. Om vi i dag bestämma oss för en återgång till guldpariteten, är det fullkomligt godtyckligt, därför att guldets värde är godtyckligt och något annat än vad det var 1914 el- ler vid det tillfälle, då vi suspenderade guldinlösningsskyldigheten.

Då utskottet säger, att vi i samband med andra länder böra åter- gå till guldmyntfot, läser herr Edén det så, att vi söka att slita sam- bandet mellan vårt land och andra länder.

Min gamle vän herr Hagman sade, att han icke på ett enda ställe kunde hitta ett uttryck, som riktade sig mot ny inflation. Utskottet säger emellertid på sid. 15: »Då varje allmän prishöjning liksom var- je allmän prissänkning sålunda innebär de allvarligaste farhågor för såväl näringslivet som samhället i gemen» etc. Och som sammanfatt-

ning anför utskottet bland annat, att utskottet anser sig böra angiva, *Ang. befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar.* att »med förhindrande av en ytterligare prisstegring» o. s. v. När utskottet sålunda vänder sig mot prisstegring, har man läst ut det, som om utskottet förordat prisstegring. Det har varit ett stående tema i dag.

Herr talman! Jag skall icke närmare ingå på denna sak. Vad tullarna vidkommer, heter det i betänkandet: »På grund av valutafrågans natur och innebörd har utskottet ej ansett påkallat att i detta sammanhang göra något uttalande» rörande ifrågavarande ämne. Denna fråga har ju sålunda lämnats åsido. Utskottet har icke något svar för vad som i det avsendet yttrats i debatten till förmån för den ena eller andra ståndpunkten. Detsamma gäller skillnaden mellan den allmänna grosshandelsprisnivån och detaljhandelsprisnivån. Det är en sak, som är närmast hänförlig till mellanhandssakkunnige, och utskottet har icke alls vidrört den.

Nu, herr talman, vill jag till sist dock konstatera, att det är en väsentlig skillnad mellan gulddebatten i år och i fjol. Då yrkades avslag på Kungl. Maj:ts förslag, och det var till och med votering i första kammaren om saken. I år har ingen enda i svenska riksdagen vågat yrka avslag på samma framställning, som förelåg förra året. Det har vidare från alla håll — även av dem, som kritiserat utskottet starkt eller av en eller annan anledning icke känt sig beredda att kunna gå in för vad utskottet i vissa saker uttalat — dock uttryckts den meningen, att vi måste under den närmaste tiden gå varsamt fram med de medel, som äro mer eller mindre konstlade. Jag tror i likhet med vad herr Branting nyss yttrade, att detta får bli huvudintrycket av dagens debatt, och det får bli det direktiv, som i första hand lämnas riksbanksfullmäktige, och under sådana förhållanden är det av underordnad betydelse, om denna kammare skulle besluta i enlighet med det ena eller det andra av här föreliggande yrkanden.

Herr Thorsson: Herr talman! Blott ett par ord. Jag har med synnerlig uppmärksamhet lyssnat till herr Lindmans anförande, och jag har gjort det särskilt med hänsyn därtill, att när i fjol till riksdagens behandling förelåg en liknande framställning om, att riksbanken skulle befrias från sedelinlösningsskyldighet, så var herr Lindman mycket tveksam, om han överhuvudtaget skulle biträda Kungl. Maj:ts förslag, därför att det, som herr Lindman uttryckte sig, hade en viss inverkan på prisbildningen, och han var då av den uppfattningen, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle förhindra en prissänkning, och han uttalade då den åsikten, att vi borde komma ner till en normal prisnivå så fort som möjligt. Han var icke ensam om den tanken, på samma väg befunno sig då de båda bankoutskottsledamöterna Sommelius och Wikström. De yrkade nämligen rent avslag på Kungl. Maj:ts begäran att riksbanken skulle befrias från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld. I dag har herr Wikström med mycket stor skärpa betonat vikten av att icke enbart taga bankoutskottets tillstyrkande av den nu föreliggande kungl. propositionen, han vill dessutom medsända till Kungl. Maj:t ett omfat-

(Forts.)

Ang. befrielse för riksbanken från skyldigheten att intösa sedlar.
(Forts.)

tande resonemang om hela den ekonomiska politik, som bör föras i fortsättningen. Jag har velat konstatera detta omslag i uppfattningen hos dessa olika talare, som med mer eller mindre aggressivitet uppträdde emot Kungl. Maj:ts framställning i fjol.

Jag kan ju också konstatera det faktum, att ingen enda talare i år ansett sig kunna rekommendera, att icke riksbankens ledning skulle få den rätt, som här begärts. Jag står kvar på samma ståndpunkt, som jag intog till frågan i fjol, och vill alltså ge bankofullmäktige den rörelsefrihet, som de i detta fall behöva för att efter bästa förstånd kunna ordna om våra ekonomiska angelägenheter. Men jag vill ännu en gång understryka, att jag ej kan biträda de synnerligen vittgående uttalanden, som äro gjorda i utskottets motivering. Man må söka i debatten borttolka innebörden av dem hur mycket som helst — gör riksdagen dessa uttalanden till sina, komma de att utnyttjas på det sättet, att var och en därur utläser vad han kan finna lämpligt. Det är ofrånkomligt, att utlåtandet genom sin avfattning kan tolkas så som vederbörande anse sig böra tolka det för vissa givna syften. Därför har jag tillåtit mig att i början av debatten påyrka uteslutning av de delar av motiveringen som jag icke kan underskriva. Nu har emellertid första kammaren fattat ett beslut, som gör, att ett dylikt yrkande icke gagnar till något. Första kammaren har som bekant godkänt utskottets yrkande men strukit hela motiveringen. Under överläggningen har samma yrkande gjorts i denna kammare. Jag antydde i mitt första tal, att för den händelse det icke blev anslutning till det av mig då gjorda yrkandet, skulle jag finna mig nödsakad föreslå hela motiveringens borttagande, då jag icke kan vara med om att göra uttalanden, om vilkas konsekvenser man redan vid deras första framträdande har så ytterst olika omdömen.

Jag ber därför, herr talman, att få återtaga det yrkande jag framställde i förmiddags och ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets hemställan men med uteslutning av utskottets motivering.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till berörda hemställan med uteslutande av utskottets motivering samt 3:o) bifall till det av herr Wikström under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enligt med innehållet i den under 2:o) angivna propositionen.

§ 2.

Ang. ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt; och begärdes ordet därvid av

Herr E d é n, som anförde: Herr talman! Med anledning av det beslut, kammaren i föregående punkt fattade, har en rent formell

ändring blivit nödvändig i det nu föredragna utlåtandet. Detta innehåller nämligen en hänvisning till vad utskottet anfört i det förut i dag debatterade utlåtandet, och denna hänvisning kan icke stå kvar. Jag ber få hemställa, att hänvisningen ändras, så att den i stället kommer att gälla vad departementschefen i ärendet anfört, varigenom utskottets lilla motivering kommer att lyda: »Under hänvisning till vad departementschefen i ärendet anfört får utskottet hemställa» etc. Detta yrkande är förut framställt och bifallet i första kammaren.

*Ang. ökning
av riks-
bankens sedel-
utgivningsrätt.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den av herr Edén föreslagna ändring i motiveringen.

§ 3.

Vidare föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873. Ordet lämnades därvid på begäran till

*Ang. befrielse
för riksbanken
att inlösa guld
i plants m. m.*

Herr Thorsson, som yttrade: Herr talman! Med hänvisning till det beslut, som kammaren fattade för en stund sedan, anhåller jag att få göra en liten ändring av bankoutskottets föreliggande utlåtande. Det heter nämligen där: »Med åberopande av de skäl, som i statsrådsprotokollet anförts, samt under hänvisning jämväl till vad utskottet anfört i sitt förut denna dag avgivna utlåtande nr 27 får utskottet hemställa» etc. Jag hemställer, att utskottets yttrande får följande formulering: »Med åberopande av de skäl, som i statsrådsprotokollet anförts, får utskottet hemställa» etc.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls med den ändring i motiveringen, som föreslagits av herr Thorsson.

§ 4.

Herr Brännström avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 350, angående lönereglering för arméns och marinens personal m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 338, blev på begäran bordlagd.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förvärv av beskickningshus i London m. m.; och

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 33.

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under åttonde huvudtiteln av dels statsverkspropositionen, dels ock propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1921 gjorda framställningar;

från första lagutskottet:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:t proposition med förslag till ny konkurslag m. m.; och

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utmättningsed m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för kolonisation å vissa kronoparker ävensom två i ämnet väckta motioner; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ny definitiv löneroglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk i vad angår jordbruksdepartementet och under samma departement lydande centrala ämbetsverk.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till postverket för dess bestyr med pensionsutbetalningar m. m.;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande beviljandet av ett räntefritt lån till överstyrelsen för svenska föreningen Röda korset;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av fastighet i Gällivare m. m.;

nr 79, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och kostnadsförslag rörande en statsbana Fors—Hosjö—Bollnäs; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets memorial, nr 25, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkt 9) i utskottets betänkande nr 23 rörande väckta motioner om förhöjda tullsatser för vissa animaliska jordbruksprodukter m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne-

reglering för en hos skolöverstyrelsen för C. H. Nilsson inrättad personlig tjänst;

nr 32, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

nr 33, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om pension åt vaktmästaren A. F. Johannesson; och

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om årligt understöd åt extra portvakten P. Fredlund;

första lagutskottets utlåtande. nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om orgelverk i kyrka eller för allmän gudstjänst invigt kapell;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande. nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande författning om folkskoleväsendet på landsbygden; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande. nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande av offentlig fastighets- och hyresförmedling.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Thorsell</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 25 april,
» <i>Ericsson</i> i Arboga	» 5 » » 25 »
» andre vice talmannen <i>Nilsson</i>	» 7 » » 25 »
» <i>Jensen</i>	» 2 » » 25 »
» <i>Svensson</i> i Betingetorp	» 5 » » 26 »
» <i>Johansson</i> i Kullersta	» 4 » » 25 »
» <i>Lithander</i>	» 2 » » 25 »
» <i>Pehrsson</i> i Bramstorp	» 8 » » 25 »
» <i>Svensson</i> i Långelanda	» 11 » » 25 »
» <i>Hermelin</i>	» 3 » » 24 »
» <i>Karlsson</i> i Gasabäck	» 9 » » 25 »
» <i>Aarnseth</i>	» 8 » » 26 » och
» <i>Stjernstedt</i>	» den 25 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,40 e. m.

In fidem

Per Cronvall.